Dr. NYISZLI MIKLÓS • AM FOST MEDIC LA AUSCHWITZ

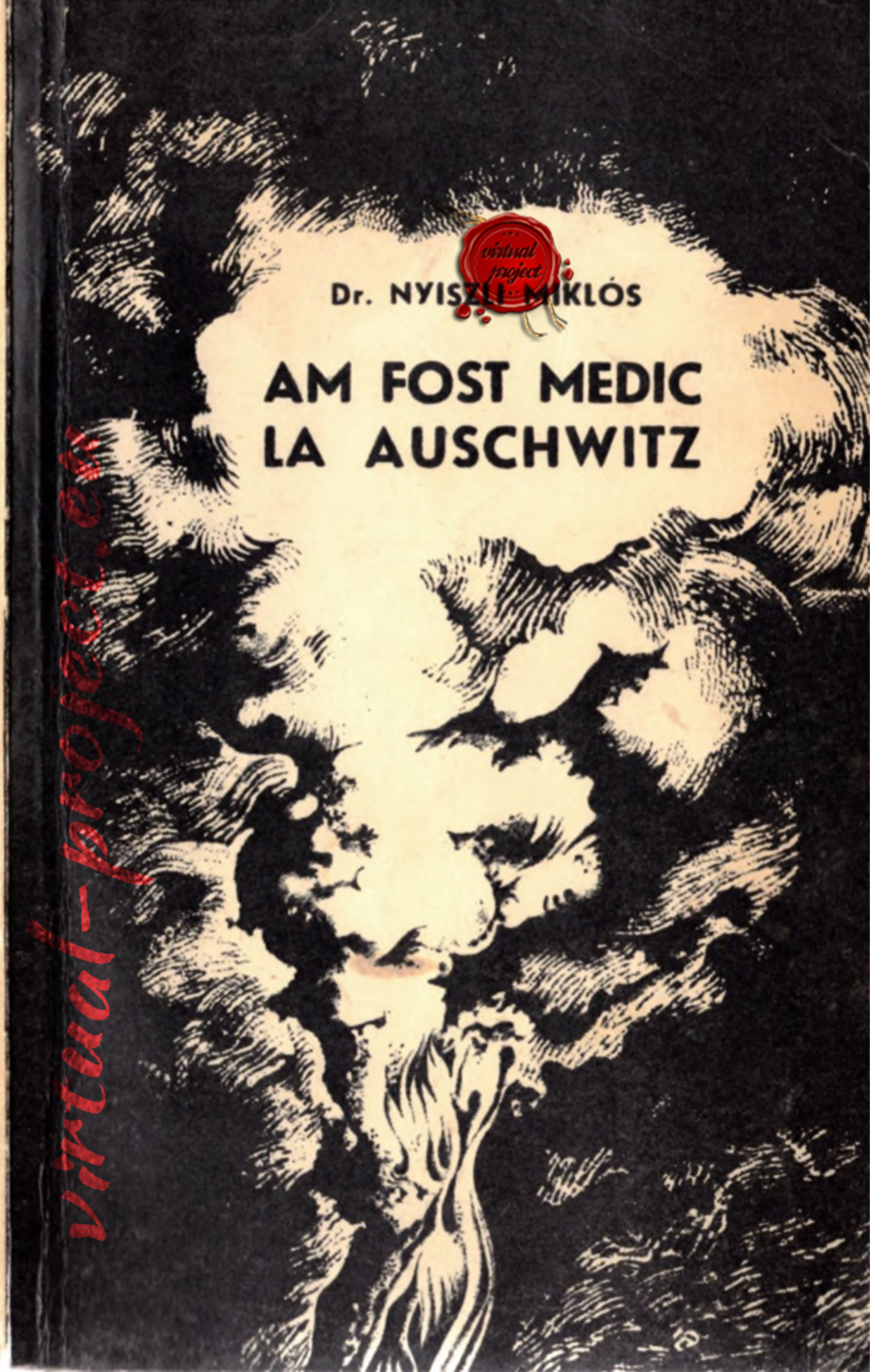

Dr. NYISZLI MIKLÓS

AM FOST MEDIC LA AUSCHWITZ

virtual project
virtual-project.eu

Coperta: *Albin Stănescu*

Prima ediție originală a acestei lucrări a apărut în anul 1946, la Oradea, cu titlul:
DR. MENGELE BONCOLÓORVOSA VOLTAM AZ AUSCHWITZI KREMATÓRIUMBAN
(*Am fost medicul autopsier al doctorului Mengele în crematoriul de la Auschwitz*)
Traducerea în limba română a fost făcută după ediția în limba maghiară din 1964, apărută la Editura pentru literatură, București.

Dr. NYISZLI MIKLÓS

AM FOST MEDIC LA AUSCHWITZ

În românește de
LUCIA NASTA

EDITURA PENTRU LITERATURA
– 1965 –

CUVÂNT ÎNAINTE

Nyiszli Miklós își începe cartea cu aceste rânduri, sugrumate de emoție: „…am scris – fără patimă, fără nici o exagerare, evitând orice efecte de stil și respectând întocmai adevărul – această carte despre cele mai întunecate pagini din istoria omenirii, întrucât mi-a fost dat să fiu martor ocular și să trăiesc sub amenințarea crematoriilor și a rugurilor de la Auschwitz, ale căror flăcări au mistuit milioane de bărbați, femei și copii."

Dr. Nyiszli Miklós, medic, și numai datorită împrejurărilor scriitor, este autorul unor însemnări care se bucură astăzi de circulație mondială, fiind traduse și publicate în mai multe limbi: franceză, engleză, germană, italiană, română. Valoarea acestor însemnări nu provine din calitatea lor literară, la care după însăși mărturia sa, autorul nu a aspirat. Nyiszli Miklós nu a urmărit transpunerea artistică a experienței sale tragice din lagărul de la Auschwitz, ci relatarea nudă a unor fapte al căror martor ocular a fost relatare care constituie un puternic act de acuzare a fascismului, un puternic act demascator al ororilor comise de naziști în lagărele de concentrare de pe teritoriul celui de-al treilea Reich.

Datorită autenticității lor, însemnările doctorului Nyiszli Miklós au constituit parte integrantă a materialului acuzării la procesul criminalilor de război de la Nürnberg.

În împrejurările în care procesul unora dintre criminalii de război continuă, iar al altora – al doctorului Mengele, de pildă, la care se referă în primul rând autorul acestui jurnal – nici n-a început, cartea lui Nyiszli Miklós rămâne de o actualitate acută.

Unul dintre numeroșii comentatori ai acestei cărți, scriitorul comunist Pierre Daix, o numea într-un articol publicat în *Les lettres françaises,* unul dintre cele mai zguduitoare acte de acuzare ale secolului în care trăim.

Reținând cele de mai sus se cuvine să precizăm, cum reiese de altfel și din ansamblul acestor însemnări, că poziția autorului este aceea a unui umanist. În anii următori eliberării, Nyiszli Miklós a ajuns la o conștiință politică înaintată, ceea ce l-a adus în rândurile Partidului oamenilor muncii din România. Ca membru al acestui

partid și ca cetățean al României constructoare a socialismului, a trăit și și-a desfășurat activitatea în orașul său natal, Oradea, unde a murit în anul 1956.

Traducând *Am fost medic la Auschwitz* în limba română, punem la îndemâna cititorilor un document și o mărturie cutremurătoare prin adevărul lor.

EDITURA

DECLARAȚIE

subsemnatul dr. Nyiszli Miklós, medic, fost deținut în lagărul de concentrare de la Auschwitz, tatuat cu numărul A 8450, am scris – fără patimă, fără nici o exagerare, evitând orice efecte de stil şi respectând întocmai adevărul – această carte despre cele mai întunecate pagini din istoria omenirii, întrucât mi-a fost dat să fiu martor ocular şi să trăiesc sub ameninţarea crematoriilor şi a rugurilor de la Auschwitz, ale căror flăcări au mistuit milioane de bărbaţi, femei şi copii.

În calitatea mea de medic specialist pe lângă crematoriile de la Auschwitz, am întocmit şi semnat, cu numărul meu de tatuaj, nenumărate procese-verbale de autopsie şi de medicină legală, care, după ce au fost contrasemnate de şeful meu, doctor Mengele, au fost expediate la adresa: Institut für rassenbiologische und anthropologische Forschungen[11], *Berlin-Dahlem, unul dintre cele mai renumite foruri de ştiinţe medicale din lume. Este foarte probabil ca aceste documente să se afle şi azi în arhiva acestui mare institut de cercetări.*

Lucrarea mea nu urmăreşte succesul literar. După cum atunci când am trăit cele mai neînchipuite orori am fost medic, nu scriitor, acum, când a sosit vremea să le aştern pe hârtie, le scriu cu condeiul medicului, fără pretenţii literare.

Oradea, martie 1946

Dr. Nyiszli Miklós

I

O după-amiază toridă de mai; un vagon de marfă cu uși ferecate și cu plasă de sârmă ghimpată la ferestre; aerul, îmbâcsit de emanațiile a nouăzeci de oameni nespălați și a tinetelor pline până la refuz, abia se mai poate respira.

Trenul deportaților – o garnitură compusă din patruzeci de asemenea vagoane – gonește de patru zile pe teritoriul Slovaciei, apoi al *General Gouvernement*[2]-ului, ducându-ne spre o destinație necunoscută. Acest tren transportă primul lot din cei un milion de evrei din Ungaria sortiți pieirii[3].

Am lăsat în urmă Munții Tatra. Am trecut în viteză prin Lublin, pentru a ajunge la Cracovia. Aceste două orașe au devenit celebre în timpul celui de-al doilea război mondial, pentru că aici au fost concentrați și exterminați cetățenii anti-naziști din Europa, deportați de pe teritoriile cotropite de reprezentanții „noii ordini europene”.

Plecăm din Cracovia și, cam după un ceas de drum, trenul se oprește în fața unei gări destul de mari, pe al cărei frontispiciu stă scris cu litere gotice: Auschwitz[4]. Numele nu ne spune nimic. Nu auziserăm despre această localitate, nici ca stație de cale ferată, nici în alt context.

Privind afară printr-o crăpătură din pereții vagonului, îmi dau seama că în jurul garniturii e forfoteală mare. Santinelele SS, care ne escortaseră până acum, coboară. Locul lor e ocupat de altele noi. Personalul însoțitor de cale ferată, de asemenea, își părăsește posturile. Din frânturi de conversație deducem că am ajuns la destinație.

Trenul se pune din nou în mișcare și, după vreo douăzeci de minute, se oprește șuierând prelung.

Privesc iarăși printr-o crăpătură din peretele vagonului. De jur împrejur, un șes întins, fără vegetație, pământ argilos, gălbui, cum sunt în general terenurile din răsăritul Sileziei. Doar ici-colo un crâng înverzit sau meandrele Vistulei întrerup monotonia peisajului. Câmpul pustiu ce se așterne în fața mea este împânzit până la

orizont, cu stâlpi de beton așezați în șiruri simetrice. Între ei, mai multe rânduri de sârmă ghimpată, fixată în izolații de porțelan, iar tăblițe de avertizare foarte dese semnalează curentul de înaltă tensiune care circulă prin sârmă. Îngrădirile de beton formează niște patrulatere mari, iar în interiorul lor sute și sute de barăci de lemn, vopsite în verde și acoperite cu carton gudronat, se înșiră de-a lungul unor străzi lungi și drepte.

Lângă gardurile de sârmă ghimpată văd niște siluete purtând haine vărgate de pușcăriași. Un grup cară niște scânduri. Alții, cu câte o cazma pe umăr, mărșăluiesc în coloană. Mai încolo, unii încarcă niște baloturi mari în camioane. Ceea ce caracterizează această așezare omenească sunt turnurile cu etaje situate în jurul ei, la depărtare de vreo treizeci-patruzeci de metri unul de altul. Sunt turnurile de observație. În fiecare se află câte un soldat SS în uniformă verde, sprijinit în coate pe o mitralieră așezată pe un postament.

Acesta este lagărul de concentrare de la Auschwitz. Sau, cum îi zic nemții – cu preferința lor pentru prescurtări –, KZ. Se pronunță: Kațet[5].

Tabloul nu e încurajator, dar deocamdată curiozitatea îmi înăbușă frica.

Îmi îndrept privirile către tovarășii mei de drum. Douăzeci și șase de medici, opt farmaciști, soțiile, copiii noștri, câțiva bătrâni și bătrâne; părinții colegilor mei. Așezați pe bagaje sau pe pardoseală, cu chipuri ostenite, copleșiți de griji, privesc în gol. Probabil presimțirile rele i-au toropit într-atât, încât nici emoția sosirii nu-i poate scoate din apatie. Unii dintre copii dorm, câțiva ciugulesc din resturile de merinde, mai ales pâine, iar cei cărora nu le-a mai rămas nici asta zadarnic încearcă să-și umezească buzele crăpate, cu limba uscată de foame și de sete.

Nisipul scârțâie sub pași greoi. Comenzi răsunătoare întrerup monotonia așteptării. Încep să se desfacă lacătele ce ferecau vagoanele. Ușa vagonului nostru se dă la o parte și, în aceeași clipă, răsună ordinul: „Geamantanele rămân pe loc; toată lumea coboară cu bagajul de mână!” De la înălțimea de un metru și jumătate sărim pe peron, apoi ne prindem în brațe copiii și femeile care sar din vagon. Fără întârziere, primim ordin să ne aliniem de-a lungul trenului.

În fața noastră stă un tânăr ofițer SS, cu cizme de lac și rozetă de aur. Pare să dea instrucțiuni soldaților ce-i așteaptă ordinele. Nu cunosc încă gradele SS, dar după banderola cu insigna lui Aesculap de pe brațul său bănuiesc că este medic.

Mai târziu am aflat că ofițerul era SS *Hauptsturmführer*[6]-ul doctor Mengele, medic-șef al lagărului de concentrare de la Auschwitz. Este prezent pe rampă la sosirea fiecărui tren, întrucât el face selecția materialului uman.

În câteva minute trecem prin toate etapele operației de selecție. Continuarea o vom afla mai târziu, fiecare după soarta lui.

Începe trierea. Santinelele SS ne separă în grabă, de o parte bărbații, de alta femeile și copiii sub vârsta de paisprezece ani, care rămân cu mamele lor.

Astfel șirul lung din fața garniturii se împarte în două. Suntem cuprinși de spaimă. Ne-am rupt de familiile noastre. Îngrijorați, întrebăm santinelele, care ne liniștesc explicându-ne că aici așa e rânduiala: ne duc la baie, apoi la dezinfecție și după aceea vom fi iarăși împreună cu ai noștri.

Până se isprăvește împărțirea pe categorii a patru mii de suflete, am timp să privesc în jurul meu. În lumina soarelui ce asfințește, se conturează mai clar tabloul pe care îl zărisem printre scândurile vagonului. De aici perspectiva e mai largă. Primul lucru ce-mi atrage atenția și aproape că nu mă lasă să mă uit la altceva este un enorm coș de fum, de formă pătrată, subțiat către vârf, care se înalță din extremitatea unei clădiri uriașe, cu două etaje – parcă ar fi o uzină –, construită din cărămidă roșie.

Ciudată formă are acest coș de fabrică! Ceea ce mă intrigă este coloana de flăcări înaltă de vreo opt-zece metri ce se ridică printre paratrăsnetele așezate la cele patru colțuri ale coșului. Stau și mă întreb: oare ce bucătărie infernală o fi aceasta, încât are nevoie de un foc atât de mare? Răspunsul îl găsesc fără întârziere: mă aflu în țara crematoriilor, în Germania, unde am trăit zece ani ca student și apoi ca medic. Încă din vremea aceea știam că până și în orașele cele mai mici există câte un crematoriu.

Așadar, acesta este un crematoriu! Nu departe de el văd altul, apoi, ascunsă într-un parc, descopăr și o a treia clădire asemănătoare, cu același coș ce scuipă flăcări.

Vântul aduce fumul spre noi. Simt în nări un miros grețos de carne arsă și de păr pârlit. Medicii cunosc bine acest miros! Miasme cu iz de acroleină pe care le emană, când arde, carnea de om; parcă ar fi miros de lumânări fabricate din seu de hoituri.

Motive de frământare nu-mi lipsesc. Dar urmează etapa a doua a selecției. Noi toți: bărbați, femei, copii, defilăm în monom în fața comisiei de selecție. La un semn al medicului selecționator – de data aceasta îi zic pe nume, doctor Mengele –, ne așezăm în rândul din dreapta sau în cel din stânga. Iată-ne împărțiți în două grupe. După cum observ, în stânga se înșiră mai ales bătrâni, infirmi, bărbați debili, femei și copii sub vârsta de paisprezece ani. La dreapta e grupul celor capabili de muncă. Printre aceștia îmi zăresc soția și fetița de cincisprezece ani. Nu ni se mai oferă prilejul să vorbim. Ne facem doar semne.

Bolnavii și bătrânii care nu pot umbla și cei suferinzi de boli mintale sunt încărcați în camioane cu cruce roșie. Câțiva colegi de-ai mei, medici, cer să fie urcați și ei în camion. Pornește mai întâi coloana de automobile. Urmează apoi grupul din stânga, în rânduri de câte cinci. Pășesc încet, păziți de câțiva soldați SS. Intră pe o alee cu pomi și peste câteva clipe dispar din văzul nostru. Grupul din dreapta rămâne pe loc. Doctorul Mengele ordonă ca medicii să se adune separat. După ce ne-am despărțit de ceilalți, se apropie de grupul ce număra cam cincizeci de medici și ordonă să se prezinte cei care și-au făcut studiile în universitățile germane, cunosc perfect anatomia patologică și au noțiuni de medicină legală.

„Luați bine seama – ne spune – să faceți față cerințelor, altfel…” urmează un gest amenințător și atotgrăitor. Privesc la dreapta, privesc la stânga, mă uit la colegii mei. Să nu fie nici un specialist printre ei? Să se fi speriat de amenințare? Nu se prezintă nimeni. Fie ce-o fi! Eu m-am decis. Ies din coloană, mă opresc în fața doctorului Mengele și-mi spun numele. Mă supune unui amplu interogatoriu: unde mi-am făcut studiile, unde și cu ce profesor am învățat anatomia patologică, unde am dobândit noțiuni de medicină legală, câtă vreme am lucrat în această specialitate și altele asemenea. Răspunsurile mele precise, probabil, l-au satisfăcut, întrucât imediat m-a scos din grup. Colegilor mei le-a poruncit să treacă în grupul din dreapta, apoi le-a ordonat să pornească

împreună cu ceilalți, deocamdată pe drumul vieții, spre lagăr. Acum pot spune ceea ce atunci încă nu știam; grupul din stânga, la câteva minute după ce a plecat, a intrat pe poarta unuia dintre crematorii. Iar de acolo nu se mai întorcea nimeni…

II

Iată-mă singur. Mă gândesc la soarta ce ne așteaptă și la Germania, țara unde mi-am petrecut atâția ani din viață, cei mai frumoși ani ai tinereții mele…

Se lasă noaptea. Pe cer au răsărit stelele. Sus, chiar deasupra capului meu – parcă aș fi acasă, la Oradea – strălucește Ursa Mare. Aerul răcorit de briza serii m-ar putea înviora dacă n-ar aduce spre mine mirosul morților incinerați, acroleina emanată de carnea de om ce ardea în crematoriile celui de-al treilea Reich[7].

Sutele de becuri puternice de pe stâlpii de beton aruncă o lumină orbitoare. Totuși, în interiorul centurii de lumină, atmosfera parcă devine opacă. Un val de aer greu învăluie lagărul, iar siluetele barăcilor KZ se conturează estompat, ca în ceață.

Peronul e aproape pustiu; nu se mai aude decât zgomotul făcut de câțiva deținuți, îmbrăcați în haine vărgate, care încarcă în camioane bagajele rămase pe urma noastră în tren. Cele patruzeci de vagoane goale, în care s-a desfășurat o parte a destinului nostru, se deslușesc din ce în ce mai puțin, pentru a dispărea în cele din urmă în întunericul ce coboară asupra întregului peisaj.

Doctorul Mengele, după ce dă ultimele dispoziții soldaților SS care mai rămăseseră în preajma garniturii, se îndreaptă spre automobilul său Opel, se așază la volan și-mi face semn să mă urc și eu. Mă așez pe banca din spate, alături de un subofițer SS. Pornim.

Automobilul înaintează greu prin hârtoapele șoselelor argiloase, desfundate de ploile abundente din această primăvară. În goana mașinii, reflectoarele puternice de pe gardurile de sârmă ghimpată apar și dispar ca niște fulgere. După un drum de câteva minute ne oprim în fața unei porți de fier. De la corpul de gardă apare în grabă un subofițer SS și deschide poarta pentru a lăsa să intre automobilul doctorului Mengele. Mai mergem câteva sute de metri pe șoseaua principală a lagărului, printre două șiruri de barăci, și ne oprim în fața unei construcții mai îngrijite.

Doctorul Mengele coboară; în urma lui cobor și eu. Pe tabla de la intrare citesc în fugă: Administrația lagărului. Intrăm într-o încăpere cu mai multe birouri, la care stau bărbați cu chipuri inteligente, îmbrăcați în haine vărgate. Când dau cu ochii de doctorul Mengele, într-o clipă se ridică toți în picioare și, muți, iau poziția de drepți.

Doctorul Mengele i se adresează unui deținut de vreo cincizeci de ani, ras în cap. Aflându-mă la câțiva metri în spatele lor, nu înțeleg ce vorbesc. Mai târziu am aflat că numele deținutului era doctor Senkteller și că era medicul șef al lagărului spital F. Acesta dă din cap fără a scoate o vorbă, apoi îmi face semn să mă apropii și mă conduce la biroul altui deținut. Copistul[8] scoate din sertar o fișă tipărită. Îmi cere datele personale și le înscrie într-un registru uriaș, apoi le trece pe fișă. Fișa astfel completată o înmânează subofițerului SS, însoțitorul meu, care-mi face semn să-l urmez și pornește spre ieșire. Trecând prin fața doctorului Mengele mă înclin, dar Senkteller se răstește la mine, spunându-mi, pe un ton mai degrabă ironic decât mânios, că aici politețea de salon nu-și are locul și că trebuie să învăț cât mai curând purtarea cuvenită în KZ!

Plecăm și nu ajungem decât până la a treia baracă. La intrare văd o nouă inscripție: Baie și dezinfecție. Însoțitorul mă predă, împreună cu fișa personală, unui camarad de-al său. Doi bărbați în haine vărgate se apropie de mine, mă controlează în buzunare și-mi spun să mă dezbrac. Apare un bărbier care mă tunde chilug, îmi rade barba și tot părul de pe corp, apoi mă trimite la duș. După aceea mă freacă pe cap cu o soluție de clorură de var așa de concentrată, încât vreme de câteva minute nu pot deschide ochii – atât de tare mă ustură. Dintr-altă încăpere mi se aduce un costum nou, compus dintr-o haină gri și pantaloni negri, reiați. Pantofii îmi sunt restituiți după ce au fost înmuiați într-un bazin cu clorură de var. Mă îmbrac întrebându-mă: Oare cine a purtat aceste veșminte?

Unul dintre bărbații îmbrăcați în haine de deținut îmi suflecă mâneca stânga, se uită la numărul scris pe fișa mea și, cu un aparat ce seamănă cu un stilou cu bilă, îmi face iute, cu dibăcia omului expert, nenumărate înțepături în pielea brațului. În locul înțepăturilor se formează pete albastre de vopsea. Bărbatul în haine vărgate mă

liniștește; pielea se va inflama ușor, dar după o săptămână, două, își revine, și cifrele vor fi perfect vizibile. Așadar, am fost tatuat. Din clipa aceasta existența mea sub numele de doctor Nyiszli Miklós a încetat. Nu mai sunt decât un număr: A 8450, deținut în KZ.

Brusc, îmi aduc aminte de un alt moment al vieții mele; cu cincisprezece ani în urmă, la Facultatea de medicină a Universității „Friedrich Wilhelm" din Breslau[9], într-un cadru festiv, decanul mi-a înmânat diploma de medic *Magna cum laudae* și mi-a strâns mâna, urându-mi un viitor fericit.

III

Am o stare sufletească ciudată. Dar cum niciodată nu mi-am irosit timpul în deznădejdi inutile, și de data aceasta trebuie să mă adaptez noilor imperative ale destinului… Nu, n-am voie să disper. N-am voie să fiu sentimental. N-am voie să văd nimic, n-am voie nici măcar să fiu lucid. De fapt însă sunt perfect lucid, pentru că, printre altele, îmi spun:

Pentru moment, situația mea nu este foarte rea. Doctorul Mengele îmi cere să lucrez ca medic. Pesemne va trebui să țin locul vreunui coleg german mobilizat, și voi lucra în calitate de anatomopatolog sau de medic legist într-un institut de specialitate din vreun oraș al Germaniei.

Mă încurajează și faptul că, probabil în urma dispoziției doctorului Mengele, nu mi s-au dat haine vărgate, ci un excelent costum civil. Iată încă un argument în sprijinul ideii că-mi va da o muncă în care se cere și o înfățișare decentă. Toate acestea sunt doar presupuneri. Rămâne de văzut!

De la baie, cu un nou însoțitor – care ține în mână fișa mea –, trec la baraca de peste drum. Pe frontispiciul ei stă scris: Nr. 12. Construcția are o lungime de aproximativ o sută de metri, iar în interior este ca o hală. De o parte și de alta a acestei hale văd un eșafodaj de bârne și scânduri brute, împărțit în compartimente care formează trei etaje de așa-zise paturi suprapuse, pline până la refuz de bolnavi. Mă aflu în spitalul nr. 12 al lagărului F.

SS-istul care mă însoțește întinde fișa unui deținut mai vârstnic, cu fața bucălată, vioi și grăbit, care, încremenind în poziție de drepți, preia hârtia. Însoțitorul meu pleacă. Deținutul îmi strânge mâna, ne prezentăm. El este supraveghetorul barăcii nr. 12. Mă poftește în cămăruța lui, despărțită cu pereți de scânduri de restul halei, și, după obiceiul întemnițaților, îmi istorisește povestea vieții sale.

Este cetățean al Reichului[10]. Are vârsta de cincizeci de ani. Ocupația în viața civilă: spărgător de bănci. Întotdeauna a lucrat singur. Ultima lui performanță a fost

o mare spargere la o bancă. A jefuit ziua-n amiaza mare unul dintre marile institute bancare din Düsseldorf. Timp de trei ani a trăit din banii furați, până când soția sa, de care era despărțit, l-a denunțat. A fost condamnat la zece ani temniță pe care i-a ispășit în închisoarea Moabit[11]. La eliberare, când a ieșit pe poarta închisorii, îl aștepta un reprezentant al sectorului politic din SS, care l-a adus în lagărul de concentrare de la Auschwitz. De cinci ani este deținut aici.

Pe pieptul hainei vărgate, deasupra inimii, poartă un număr din galon verde pe fond alb. Galonul verde este, în KZ, semnul distinctiv al infractorilor de drept comun. El mi-a explicat și celelalte semne distinctive ale deținuților din KZ. Galonul de culoare roșie este semnul deținuților politici; exegeții bibliei, adventiștii și baptiștii poartă galoane cafenii; vagabonzii și prostituatele, galoane albastre, iar galoanele negre sunt ale homosexualilor, care se încadrează în dispozițiile articolului 175. Litera A brodată cu alb pe o banderolă neagră înseamnă *Arzt,* medic în limba germană, dar sunt foarte puțini la număr cei care o poartă, întrucât banderola nu se acordă decât celor care îndeplinesc funcția de medic în KZ.

A trecut de miezul nopții, dar curiozitatea îmi alungă oboseala. Urmăresc cu luare-aminte fiece cuvânt al supraveghetorului de baracă. Cunoaște perfect organizarea complicată din KZ. Îi știe pe nume pe comandanții tuturor sectoarelor din lagăr. Cunoaște toate „eminențele" KZ-ului, adică pe toți deținuții care ocupă poziții privilegiate. Aflu că lagărul de la Auschwitz nu este lagăr de muncă, ci cel mai mare lagăr de exterminare al celui de-al treilea Reich. Îmi vorbește despre selecțiile ce se fac săptămânal în spitalele și barăcile lagărului, după care sute și, sute de victime sunt încărcate în autocamioane și duse la crematoriile situate la depărtare de câteva sute de metri.

Povestirea lui îmi dezvăluie viața din aceste barăci, unde, în boxe strâmte care și pentru cotețe de animale ar fi neîncăpătoare, sunt înghesuiți câte opt sute-o mie de oameni. În cele câteva ore de somn ce li se acordă, nici unul n-are loc să se întindă în culcușul său mizerabil; zac toți claie peste grămadă, cu picioarele pe capul, gâtul sau pieptul celorlalți.

Odihna lor este de scurtă durată; deșteptarea este noaptea la orele trei. Supraveghetorii îi gonesc cu

bastoane de cauciuc din culcușuri. Iar ei se îmbulzesc să iasă pe poartă, să se alinieze. Acum începe numărul cel mai neomenos din programul KZ: apelul, adunarea. Deținuții formează rânduri de câte cinci. Supraveghetorii verifică ordinea. Copistul barăcii așază în primul rând pe cei mai înalți și, în ordine descrescândă, în ultimul rând ajung cei mai mici de statură. Urmează o altă „eminență”: deținutul de serviciu al barăcii. Acesta, folosindu-și din plin pumnii, îmbrâncește pe cei înalți în spate și pe cei mărunți în față. În sfârșit apare, bine hrănit și bine îmbrăcat, *kapo*-ul, supraveghetorul barăcii. În haine vărgate, proaspăt spălate și călcate, ia o atitudine napoleoneană în fața coloanei, trece în revistă frontul să vadă dacă nu cumva găsește vreo deficiență pe undeva. Cum să nu găsească?! Deodată se repede spre rândul din față, trage niște pumni în maxilarele câtorva bărbați cu ochelari și-i împinge în rândurile de dinapoi. Pentru ce? Nimeni nu știe. De altfel nimeni nu-și pune asemenea întrebări. Aici, în KZ, nimeni nu caută sensul sau explicația celor ce se întâmplă.

Această operație durează câteva ore. Uneori rândurile se numără și de cincisprezece ori, de la cap la coadă și de la coadă la cap. Dacă un rând nu este perfect aliniat, toți deținuții din baraca respectivă stau, timp de o jumătate de ceas, pe vine, cu brațele ridicate în sus. Tuturor le tremură picioarele de oboseală. La Auschwitz chiar și vara zorile sunt răcoroase. Hainele de pânză vărgată, subțire, nu apără nici de ploaie, nici de frig, iar încolonarea începe când se crapă de ziuă și se isprăvește abia pe la șapte dimineața, când sosește subofițerul SS.

Supraveghetorul barăcii este sluga fidelă a SS-iștilor. Aproape în fiecare baracă deținuții sunt supravegheați de câte un bandit cu galoane verzi. La sosirea SS-istului, acesta ia poziție de drepți și raportează efectivul. Subofițerul SS trece în revistă coloana. Numără rândurile și înscrie efectivul în carnetul său. Dacă au fost morți în baracă – zilnic mor cinci-șase, uneori chiar și zece –, în tot timpul numărătoarei stau și ei în spatele rândurilor, susținuți de câte doi deținuți, pentru că, cu vii sau cu morți, efectivul trebuie să fie complet! Uneori unitatea pentru transportul morților fiind prea solicitată, nu apare câte două-trei zile cu căruța ei lungă, trasă de oameni, pentru a evacua cadavrele. În consecință morții trebuie să

fie prezenți la toate numărătorile până în ziua când sunt evacuați și scoși din efectiv.

După cele auzite de la spărgătorul de bănci, nu sunt nemulțumit de întorsătura luată de soarta mea; am avut curajul să mă prezint la apelul doctorului Mengele și astfel mi-am ameliorat destinul. Am primit însărcinarea pe care a vrut să mi-o atribuie și voi îndeplini funcția de medic. Nu m-au înghițit barăcile lagărului-carantină[12]. Datorită hainelor civile pe care le-am primit, mi-am păstrat înfățișarea de om, iar în noaptea aceasta voi dormi într-un pat așternut, în camera medicilor din baraca-spital nr. 12.

Aici, deșteptarea este la ora șapte dimineața. Medicii, dintre care fac parte și eu, precum și restul personalului spitalicesc, se aliniază în fața barăcii. Suntem trecuți în revistă. Apelul durează două-trei minute. Se numără bolnavii din boxe, precum și decedații din cursul nopții. Cadavrele rămân pe loc, printre bolnavi.

Micul dejun îl luăm în camera medicilor; acolo fac cunoștință cu colegii mei. Medicul șef al barăcii-spital nr. 12 este doctorul Levy, fost profesor universitar la Strasbourg. Adjunctul lui este doctorul Gross, fost profesor universitar la Zagreb. Ambii sunt specialiști în boli interne, oameni de știință renumiți nu numai în țara lor, ci în toată Europa.

Ei nu țin seama de pericol, de oboseală, uită de propria lor tragedie și, lipsiți de instrumentele necesare, de medicamente de primă necesitate, în absența totală a mijloacelor de asepsie și antisepsie, caută să vindece, să ușureze chinurile oamenilor, într-un mediu ca acesta – KZ-ul de la Auschwitz –, unde foamea, murdăria, pedepsele corporale și muncile grele ajung să distrugă în timp de trei săptămâni chiar și pe omul care a intrat aici în cea mai bună condiție fizică posibilă.

Cu atât mai mult se prăbușesc cei ce suferă de vreo afecțiune organică. Acești doi medici fac față onorabil și ca oameni și ca medici acolo unde e greu să rămâi om și unde e și mai greu să fii medic.

Exemplul lor este urmat cu zel de grupul celor șase medici secundari. Aceștia sunt mai tineri, originari din Franța și din Grecia. Toți sunt plini de omenie și bunăvoință. De trei ani de zile mănâncă pâinea KZ-ului, preparată din făină de castane sălbatice amestecată cu rumeguș de lemn. Părinții, soțiile și copiii lor au fost

lichidați, adică exterminați, chiar în ceasul sosirii, iar rudele, care la prima selecție au fost trecute în grupul din dreapta pentru că erau capabile de muncă, au fost supuse unor încercări atât de grele, încât după cel mult trei luni o nouă selecție i-a trimis în flăcările mistuitoare ale crematoriilor.

Acești medici, deși cunosc toate ororile de aici și sunt conștienți că și pe ei îi așteaptă același destin, se străduiesc cu profund devotament să-i ajute pe morții-vii care li se prezintă.

Da, într-adevăr, pacienții acestui spital sunt niște morți încă vii, pentru că atunci când în KZ un deținut este dus la spital el trebuie să fie grav bolnav. Materialul uman din barăcile-spital ale KZ-ului este format din trupuri uscate până la piele și os, slabe, în greutate de treizeci de kilograme, adevărate schelete ambulante, acoperite de flegmoane extinse, de abcese purulente; niște umbre cu pielea galbenă, înspăimântător de buhăite din pricina denutriției, pline de răni la gură, suferind adesea de o diaree ce nu poate fi oprită. Acestora trebuie să li se acorde asistență medicală!

IV

Încă nu mi s-a dat de lucru. Însoțit de un coleg, un medic originar din Franța, vizitez lagărul F. Din primul moment remarc o construcție de scânduri ce pare a fi o magazie, lipită de un perete lateral al barăcii nr. 12. În interiorul ei se află o masă de bârne cam de lungimea unui om, un scaun pe care stă o cutie de lemn cu mai multe despărțituri cuprinzând instrumente pentru autopsie și, într-un colț, o găleată de zinc. Acesta e întregul mobilier. Colegul îmi spune că aici a fost cândva sala de autopsie – unica din lagăr –, dar, în lipsa unui medic specialist, n-a mai fost utilizată de mult. Tot el îmi spune că, probabil, prezența mea aici este determinată de intenția doctorului Mengele de a reîncepe această activitate.

O asemenea perspectivă îmi mai potolește fantezia. În imaginația mea, mă vedeam lucrând într-o sală modernă de disecție, nu în această magazie din incinta lagărului. În cursul activității mele profesionale am fost pus în situația de a face exhumări la țară, autopsii obligatorii la fața locului în cazuri de sinucidere sau crimă, dar niciodată n-am lucrat în condiții atât de primitive, cu instrumente atât de rudimentare.

Dar, cum sunt adaptabil din fire, mă împac și cu această posibilitate. Nu pricep însă pentru ce mi s-au dat haine civile, noi, dacă va trebui să lucrez în această magazie murdară? Aici există o inadvertență… Dar nu vreau să mă frământ din pricina asta.

Împreună cu colegul meu, ne oprim în fața gardului de sârmă ghimpată. În sectorul învecinat al lagărului vedem alergând și jucându-se o mulțime de copii goi, cu pielea negricioasă. Femei în halate pestrițe, cu fața întunecată, bărbați pe jumătate goi, tineri și bătrâni de-a valma, așezați pe jos sau în picioare, stau de vorbă sau urmăresc jocul copiilor.

Acesta este vestitul lagăr al țiganilor!

Eugeniștii[13] celui de-al treilea Reich au clasificat și acest popor drept inferior și vătămător sub raportul apărării purității rasei. Pe baza acestei calificări, toții romii de pe teritoriul Reich-ului au fost aduși aici și au

devenit deținuți în KZ. Datorită faptului că sunt de religie catolică, se bucură de privilegiul de a trăi în familie. În lagărul lor, bătrânii, tinerii, copiii pot locui împreună, unde vor. În total se află aici cam patru mii cinci sute de suflete. În general, ei nu muncesc. Singura lor activitate este aceea de șefi de baracă și de lagăr în sectoarele ocupate de evrei, treburi pe care le îndeplinesc cu o cruzime de neînchipuit.

Cel mai interesant lucru în lagărul romilor este baraca pentru experiențe. Laboratorul de cercetări este condus de doctorul Epstein, pediatru de renume mondial, fost profesor titular la Facultatea de medicină din Praga. De patru ani este deținut în KZ. Asistentul său este doctorul Bandel, docent al Facultății de medicină din Paris.

Cercetările de aici urmăresc trei probleme. Prima este studiul gemenilor, preocupare de seamă pe tot globul, mai ales după ce în Canada o femeie a născut cinci gemeni; a doua este studiul fiziologic și patologic al nanismului[14]; iar a treia se referă la cauzale și tratamentul medical al cangrenei faciale, denumită în termeni medicali *noma faciei.*

Această boală îngrozitoare se întâlnește destul de rar. În schimb apare în masă la copiii din lagărul romilor. De aceea cercetările efectuate au dat rezultate concrete.

Până acum, opinia medicilor era că *noma faciei* apare mai ales în asociație cu pojarul, scarlatina și tifosul. Cercetările din lagărul romilor contrazic această părere și demonstrează că tifosul, difteria, scarlatina, pojarul și subnutriția nu sunt decât factori auxiliari, care creează condiții favorabile pentru apariția bolii, și că factorul cauzal propriu-zis este sifilisul ereditar. La majoritatea copiilor de romi, pe lângă afecțiunile de mai sus, s-a putut constata prezența unui sifilis ereditar, în timp ce la copiii cehi, polonezi, evrei din celelalte sectoare KZ, deși există toți factorii condiționali ce pregătesc terenul favorabil, *noma faciei* nu apare, pentru că lipsește sifilisul ereditar.

Doctorul Mengele vizitează zilnic baraca experimentală și urmărește cu viu interes cercetările. Lucrează împreună cu cei doi medici și cu o pictoriță, pe nume Dina, care execută cu o măiestrie demnă de toată lauda planșele aferente. Ea este originară din Praga și se află de trei ani în lagărul deportaților din Cehoslovacia. În calitate de colaboratoare a doctorului Mengele, se bucură

de anumite avantaje, prin urmare trece și ea drept o „eminență”.

V

Doctorul Mengele, medicul șef al lagărului de la Auschwitz, este neobosit. După ce stă ceasuri întregi în baraca de cercetări din lagărul romilor, nu pregetă să stea câte o jumătate de zi pe rampa unde, în ultima vreme, sosesc câte patru-cinci garnituri cu deportați din Ungaria.

Deportații, sosiți în transporturi succesive, se îndreaptă spre lagăr în coloane lungi, în rânduri de câte cinci, încadrați de santinele SS. Nu pot vedea convoiul de aproape, totuși, chiar prin trei-patru garduri de sârmă ghimpată, îmi dau seama, judecând după îmbrăcămintea lor bună – impermeabile, genți elegante – că provin din vreunul dintre orașele mari ale Ungariei.

Cu toate acestea, doctorul Mengele are timp să se ocupe și de mine. În fața magaziei care servește ca sală de autopsie se oprește o căruță lungă, trasă de oameni. Echipa însărcinată cu transportul cadavrelor coboară din căruță două cadavre pe pieptul cărora sunt scrise cu creion dermatograf literele ZS, prescurtarea expresiei *Zur Sektion,* ceea ce, înseamnă: La disecție.

Supraveghetorul barăcii nr. 12 mi-a repartizat ca ajutor un deținut isteț, originar din Franța. Așezăm pe masă unul dintre cele două cadavre. În jurul gâtului mortul are un cablu gros; s-a spânzurat sau a fost spânzurat. Examinez superficial și celălalt cadavru. Nu încape îndoială că moartea a fost provocată prin curent de înaltă tensiune. Cauza decesului se poate identifica ușor, după crustele punctiforme în jurul cărora pielea se colorează în roșu liliachiu. Iarăși stau și mă întreb: Să fie sinucidere sau asasinat? Oare victima s-a repezit singură în gardul de sârmă ghimpată, încărcat cu electricitate, sau a fost împinsă în el? În KZ ambele cazuri se întâlnesc cu aceeași frecvență.

Formalitățile se fac după aceleași reguli, indiferent dacă omul s-a sinucis sau a fost asasinat; la apelul de dimineață este scos din efectiv, apoi este încărcat în căruța care transportă cadavrele și dus în magazia-morgă. Zilnic se adună câte cincizeci-șaizeci de cadavre, pentru a fi transportate apoi cu camionul la unul dintre crematorii.

Cele două cadavre mi-au fost destinate de doctorul Mengele ca material de examen. De altfel de la început îmi atrăsese atenția că trebuie să fac față obligației pe care mi-am asumat-o.

Se aude bâzâitul unui motor de automobil. În baraca nr. 12 se dă alarma. A sosit doctorul Mengele, însoțit de doi ofițeri superiori SS. Supraveghetorul și medicul șef al barăcii dau raportul. Apoi, urmați de medicii deținuți ai lagărului F, pornesc de-a dreptul la magazia de autopsie. Am impresia că ne aflăm în secția de anatomie patologică a unui mare institut științific, în așteptarea disecției unui caz foarte interesant. Pe chipurile lor încordate citesc interes și curiozitate; vor să vadă ce știu. Dau examen în fața unui for periculos. Simt cu câtă emoție participă colegii mei deținuți la această probă.

În afară de mine, nimeni dintre cei de față nu știe că la Institutul de medicină legală de la Breslau – în calitate de colaborator al profesorului doctor Strassmann – am studiat pe cadavrele disponibile, timp de trei ani, toate formele posibile de sinucidere. Ceea ce a știut medicul de atunci știe și acum medicul cu numărul A 8450.

Încep disecția. Deschid craniul, toracele, cavitatea abdominală, extrag toate organele, prezint toate anomaliile. Răspund fără întârziere întrebărilor ce mi se pun în timpul lucrului. Și nu sunt puține… Pe chipurile lor se vede satisfacție, iar aprecierea din priviri mă asigură că am reușit la examen. Disec și al doilea cadavru. Doctorul Mengele îmi ordonă să întocmesc procesele-verbale de autopsie, spunându-mi că mâine va trimite după ele.

Pleacă medicii SS. Colegii mei deținuți mai rămân să stăm de vorbă. Până acum au fost doar politicoși, acum simt că m-au primit în cercul lor.

A doua zi mi se aduc alte trei cadavre pentru autopsie. Publicul spectator este același ca ieri, dar atmosfera e mai puțin încordată. Azi mi se pun mai multe întrebări, iar la dezbaterea unor probleme științifice se nasc controverse vii.

După plecarea medicilor SS, mă vizitează câțiva tineri confrați originari din Grecia și Franța. Mă roagă să-i introduc în tehnica punctiilor lombare și să le permit să facă practică pe cadavre. Le satisfac cu plăcere cererea. Mă impresionează profund că și între sârmele ghimpate ale KZ-ului și-au păstrat interesul pentru profesiunea lor.

Încearcă cu perseverență și, după cinci-șase experiențe, puncția lombară le reușește.

VI

De trei zile n-am nimic de lucru. Primesc zilnic rația de alimente cuvenită unui medic. Mă odihnesc lungit în pat sau stau pe câte o bancă de pe terenul de sport din apropierea lagărului F. Da, în lagărul de concentrare de la Auschwitz există și un mare teren de sport, dar nu beneficiază de el decât „eminențele" din rândurile deținuților germani originari din Reich. În fiecare duminică se desfășoară aici o intensă viață sportivă. În celelalte zile terenul este pustiu. Numai un gard de sârmă îl desparte de crematoriul nr. 1. Sunt tare curios să știu ce se petrece la baza acelui coș uriaș din care ies flăcări. De aici, de unde mă aflu, nu pot vedea prea multe, dar nu e prudent să mă apropii de gard. Asupra celui ce intră din greșeală într-o zonă neutră, din turnurile de observație, atât de numeroase, se dezlănțuie, fără avertisment, o rafală de mitralieră.

Totuși observ că în curtea crematoriului, în fața clădirii de cărămidă roșe, se înșiră bărbați în haine civile. Par să fie vreo două sute la număr. În fața frontului pe care-l formează ei stau câțiva soldați SS. După câte mi se pare, acolo se face acum încolonarea și numărătoarea efectivului. Echipa de noapte este înlocuită de cea din tura de zi. În crematoriu se muncește fără întrerupere, zi și noapte. Știu de la un deținut bătrân că personalul crematoriilor este considerat *Sonderkommando,* adică echipă repartizată la munci speciale. Oamenii din *Sonderkommando* trăiesc foarte bine: poartă haine civile excelente, dar îndeplinesc sarcina cea mai îngrozitoare. Nu pot părăsi curtea crematoriului și după patru luni, când au aflat prea multe secrete, sunt lichidați. Până acum aceasta a fost soarta fiecărui *Sonderkommando,* de când există KZ-ul. De aici nimeni n-a ieșit viu, ca să poată vesti lumii ororile ce se petrec de ani de zile între aceste ziduri ale groazei.

Mă întorc tocmai la timp în baraca nr. 12 pentru a-l întâlni pe doctorul Mengele. Sosește cu automobilul. Supraveghetorul barăcii îl întâmpină. Doctorul Mengele îl trimite după mine. Îmi ordonă să mă urc în mașină. De data aceasta n-am însoțitor. N-am nici timpul necesar să-

mi iau rămas bun de la colegi. Plecăm. Dar în fața administrației lagărului ne oprim. Doctorul Mengele îi spune doctorului Senkteller, care se apropie grăbit, să-i aducă fișa mea. Peste câteva clipe, doctorul Mengele este în posesia ei.

Am mers vreo zece minute printre gardurile de sârmă ghimpată, intrând și ieșind pe porți foarte bine păzite, trecând dintr-un sector de lagăr într-altul. Abia acum văd cât este de mare acest KZ. Deținuții n-au prilejul să-l vadă în întregime, pentru că majoritatea lor sunt nimiciți în sectorul unde au fost internați de la început. Lagărul de exterminare de la Auschwitz a închis în interiorul sârmelor sale ghimpate, încărcate cu curent electric, uneori și cinci sute de mii de oameni. Brusc, meditația mea este întreruptă de doctorul Mengele, care-mi spune:

— Nu te duc într-un sanatoriu, dar vei avea o situație suportabilă.

Ieșim din lagăr. Parcurgem vreo trei sute de metri de-a lungul rampei de sosire a deportaților. Automobilul încetinește, claxonează. Poarta mare de fier din îngrădirea de sârmă se deschide. În poartă stau santinele. Intrăm într-o curte mare, curată, cu peluză verde, întretăiată de alei cu nisip și pâlcuri de brazi. Peisajul ar fi plăcut, dacă n-ar exista și construcția mare de cărămidă roșie, iar la extremitatea ei uriașul coș care scuipă flăcări. Ne aflăm în curtea unuia dintre crematorii. Coborâm din mașină. Un soldat SS ne iese grăbit în întâmpinare și-i dă doctorului Mengele raportul. Traversăm curtea și, pe o ușă mare, intrăm în clădirea crematoriului.

— E gata camera? întreabă doctorul Mengele pe însoțitorul nostru SS.

Răspunsul acestuia este afirmativ. Mergem într-acolo. El intră, eu îl urmez.

Ne aflăm într-o încăpere luminoasă, proaspăt văruită. Fereastra mare, prevăzută cu grilaj solid de fier, dă spre curte. Atmosfera de aici pare foarte prietenoasă în comparație cu cea din baracă. Mobilierul se compune dintr-un pat alb, un dulap tot alb, o masă lungă și câteva scaune. Masa e acoperită cu catifea roșie, pe pardoseala de beton sunt așternute covoare frumoase. Toate semnele arată că eram așteptat. *Sonder*-iștii au văruit și mobilat odaia. Covoarele, cuvertura de pe masă au fost luate de la transporturile exterminate aici, iar scaunele, patul și

dulapul din lemn de brad au fost confecționate în atelierul de tâmplărie al crematoriului.

De aici, trecând printr-un coridor lung și întunecos, ajungem într-o altă încăpere. Ne aflăm într-o sală cu două ferestre, luminoasă, echipată ca cea mai modernă sală de autopsie. Pardoseala roșie este din beton. În mijlocul încăperii, o masă de autopsie, cioplită din marmură cenușie, cu numeroase orificii de scurgere, montată pe un soclu de beton. Lipit de o margine a mesei, un bazin de apă, deasupra lui, robinete de nichel. Pe pereții vopsiți în ulei verde se află montate trei lavabouri de porțelan. Ferestrele mari, cu grilaje de fier, sunt prevăzute pe dinăuntru cu o plasă de culoare verde împotriva muștelor și țânțarilor.

Din sala de autopsie trecem într-o altă încăpere; camera de lucru. O sală cu mobilier elegant, din lemn lustruit, cu fotolii comode, iar la mijloc, o masă de lucru lungă, acoperită cu postav cenușiu. Pe masă se află trei microscoape. Într-un colț, o bibliotecă mare, ticsită cu lucrări de specialitate, în cele mai noi ediții. Mai este un dulap cu geam de sticlă, plin cu chimicale, și un altul pentru halate, șorțuri, prosoape și mănuși de cauciuc. Mă aflu în fața unei copii fidele a unui institut modem de anatomopatologie dintr-un mare oraș.

Toate bune, dar eu sunt încremenit de groază. Îmi dau seama că, o dată ce am intrat pe această poartă, pășesc pe drumul morții, spre abisul amețitor al morții lente. Sunt pierdut!

Acum înțeleg pentru ce mi s-au dat haine civile! Așa sunt îmbrăcați cei din *Sonderkommando, Kommando*-ul morților-vii.

Șeful meu se pregătește de plecare. Îi spune ofițerului SS că în munca profesională voi primi ordine numai de la el, doctorul Mengele. Personalul SS al crematoriului nu poate dispune în nici o privință de persoana mea. Hrana o voi primi de la bucătăria SS. Îmbrăcămintea și lenjeria mea personală pot fi completate din depozit. Pentru tuns, bărbierit, pot uza de serviciile frizeriei SS, din clădirea crematoriului. La apelul de dimineață și de seară prezența mea nu este obligatorie.

În afară de autopsii și de munca de laborator, sunt obligat să dau asistență medicală personalului SS din cele patru crematorii, compus din o sută douăzeci de persoane, precum și personalului din *Sonderkommando*-uri, în

număr de opt sute șaizeci de oameni. Medicamentele, instrumentarul, pansamentele necesare îmi stau la dispoziție în cantitate suficientă. Așadar trebuie să dau asistență medicală bolnavilor de pe teritoriul crematoriilor, pe care îi voi vizita zilnic. Deci, de dimineață, de la ora șapte, până seara la nouă pot circula liber, fără nici un fel de escortă, între cele patru crematorii. Trebuie să raportez zilnic la comandantul SS-ului și al *Sonderkommando*-ului, *Oberscharführer*-ul[15] Mussfeld, numărul bolnavilor imobilizați în pat și al celor ambulanți.

Ascult, înmărmurit, enumerarea drepturilor și îndatoririlor mele.

Doctorul Mengele pleacă fără să-mi dea bună ziua. Deținutului KZ nici SS-istul cel mai mic în grad nu-i dă bună ziua.

Încui ușa sălii de autopsie, pun cheile în buzunar. De acum înainte eu răspund de tot ce se găsește aici.

Mă duc în odaia mea și mă așez pe un scaun, să-mi adun cât de cât gândurile. Zadarnic încerc! Îmi apare imaginea căminului părăsit, căsuța mea cu terasa în bătaia soarelui, cu camere plăcute, unde am petrecut atâtea zile fericite în mijlocul familiei. Îmi aduc aminte de cabinetul meu. Câte ceasuri de zbucium am trăit din pricina bolnavilor mei, și cât eram de fericit dacă îi puteam ajuta!

Pe unde or fi oare soția și copila mea, pierdute, fără nume, în această mulțime de sute de mii de oameni, în această temniță uriașă care înghite atâta omenire? Oare fetița mea de cincisprezece ani a rămas lângă mama ei? Oare n-au fost despărțite? Ce s-o fi întâmplat cu bieții mei părinți, cărora m-am străduit, cu atâta dragoste, să le asigur o bătrânețe liniștită, fără griji? Ce s-o fi întâmplat cu sora mea, cu ființa aceea frumoasă, sensibilă, căreia i-am fost și frate și tată, în locul tatălui nostru bolnav? Ah, cât i-am iubit și cât de bine era când le puteam purta de grijă! Acum însă nu mai am nici o îndoială în ceea ce privește soarta lor; părinții și sora mea se află într-unul din cele patruzeci de vagoane hodorogite ale unui tren care-i aduce aici, la rampa de sosire a lagărului de exterminare de la Auschwitz. Iar la un semn al șefului meu, doctorul Mengele, bătrânii mei vor trece în grupul din stânga. Dar tot la stânga va merge și sora mea, pentru că dacă totuși soarta ar trimite-o la dreapta, ea în

genunchi va cere să meargă cu mama. Ruga îi va fi ascultată, iar ea va mulțumi cu ochii plini de lacrimi…

Vestea sosirii mele s-a răspândit foarte iute printre SS-iștii și *Sonderkommando*-urile crematoriilor. Vizitatorii încep să apară. Primii care deschid ușa odăii mele sunt doi *Oberscharführer*-i; amândoi au statură înaltă și aspect marțial. Îmi dau seama că de purtarea mea din aceste momente depinde atitudinea lor viitoare față de mine. Mă gândesc la ordinul dat de doctorul Mengele; îi sunt subordonat numai lui. Deci consider vizita lor drept un act de politețe de ordin strict particular și nu mă ridic în picioare pentru a le da raportul luând poziție de drepți, conform regulamentului KZ. Le dau bună ziua șezând și-i poftesc să ia loc.

Ei se opresc în mijlocul odăii și mă măsoară cu priviri scrutătoare. Îmi dau seama de importanța acestor clipe. Sunt iarăși la un examen. Știu că prima impresie este decisivă. După câte văd, calculele mele n-au dat greș; mușchii rigizi de pe pomeții lor proeminenți par să se relaxeze, și cei doi SS-iști se așază degajați.

Subiectele noastre de conversație sunt foarte limitate. Ei nu mă pot întreba despre motivul venirii mele în KZ, nici despre felul cum am călătorit, iar eu, ca deținut, nu pot vorbi despre politică, despre război sau despre cele ce se petrec în KZ. Totuși nu sunt stingherit; anii de studii petrecuți în Germania, înainte de război, îmi oferă un bogat material de conversație.

Foarte curând musafirii mei se simt în largul lor. I-a impresionat faptul că vorbesc limba germană mai bine și mai frumos decât ei. Unele expresii nici nu le înțeleg și observ cum se străduiesc să nu se dea de gol. Cunoscând bine țara și orașele lor, viața de familie a germanilor, concepțiile lor morale și religioase, am impresia că am reușit și la examenul oral. SS-iștii pleacă zâmbitori.

Sosesc alți vizitatori: trei bărbați îmbrăcați în haine civile, spilcuiți și bărbieriți. *Kapo*-ul principal al *Sonderkommando*-ului, împreună cu doi șefi de echipă, au venit să-mi facă o vizită, să mă cunoască. Ei, cu oamenii lor, mi-au mobilat odaia și, aflând că am sosit, au venit să mă poftească la cină ca să-i cunosc și pe ceilalți camarazi.

Fiind ora cinei, urc împreună cu ei la etajul întâi, unde este încartiruit personalul *Sonderkommando*-ului din acest crematoriu. Intrăm într-o hală imensă; de o parte și

de alta se înșiră paturi comode, pentru câte o singură persoană. Sunt confecționate din lemn nevopsit, dar fiecare este așternut cu perne și plăpumi de mătase, de forme și culori diferite. Luxul bătător la ochi al acestor așternuturi distonează, ba chiar este în contradicție flagrantă cu locul unde ne aflăm. De altfel nu-i de mirare; ele n-au fost destinate unor asemenea paturi. Sunt lucruri rămase de la transporturile exterminate, iar *Sonderkommando*-ul are privilegiul de a se aproviziona din depozit și de a folosi asemenea obiecte.

Întreaga hală este scăldată într-o lumină orbitoare. Aici nu se face economie de electricitate, ca în KZ! Trecând printre cele două șiruri lungi de paturi, aflu că numai jumătate din personalul *Sonderkommando*-ului este aici. Cealaltă jumătate, cam o suta de oameni, lucrează în echipa de noapte și este de serviciu. O parte dintre cei prezenți s-au culcat; unii au și adormit, alții citesc. În lagăr există multe cărți, întrucât aproape fiecare deportat aduce cu el câteva volume, pe măsura necesităților sale spirituale. Dar dreptul de a citi este un privilegiu de care se bucură numai cei din *Sonderkommando*. În KZ, deținutul prins în flagrant-delict de lectură este pedepsit cu douăzeci de zile de carceră, dacă în prealabil nu este omorât în bătăi.

În sfârșit, ajungem la o masă acoperită cu o cuvertură din catifea de mătase. Pe masă, farfurii de porțelan fin, tacâmuri și căni de argint, toate cu monograme. Bineînțeles, și acestea sunt lucruri rămase de la transporturi. Masa e încărcată cu felurite bunătăți: merindea adusă de gloata deportaților pentru călătoria lor spre necunoscut – conserve, slănină, salam, marmeladă, prăjituri și ciocolată. După ambalaje, văd că sunt provizii de la deportații din Ungaria. Alimentele alterabile sunt distribuite din oficiu așa-numiților „urmași de drept”, adică celor care, temporar, mai sunt în viață, lucrând în *Sonderkommando*-uri. În jurul mesei se află, printre alții, *Kapo*-ul principal, inginerul, fochistul principal, șeful echipei de extracții dentare și șeful echipei de colectare a obiectelor de aur.

Simt că fiecare îmbucătură mi se oprește în gât. Mă gândesc la semenii mei deportați, care, în ultimele ceasuri petrecute în căminul lor, și-au strâns plângând cele trebuincioase pentru drum, dar în timpul călătoriei nu și-au consumat merindea, au preferat să rabde de foame

pentru a avea cu ce să potolească foamea bătrânilor și copiilor în zilele grele care, poate, îi așteaptă… Dar ei n-au apucat nici măcar zorile unei alte zile! Proviziile lor au rămas intacte în vestiarul crematoriului.

Sorb, dintr-un pahar, ceai cu rom. Apoi, mă pun pe băut. După câteva pahare simt cum nervii mi se liniștesc, creierul mi se limpezește, gândurile chinuitoare dispar, corpul mi se relaxează, pierzându-și crisparea. O senzație plăcută de căldură îmi străbate întreaga ființă. Sunt conștient de efectul alcoolului. Fumăm țigarete fine, „marfă de transport" maghiar. În lagăr, prețul unei țigarete este rația de pâine pe o zi. Aici sunt aruncate pe masă pachete de câte o sută de bucăți.

Deținuții originari din Polonia, Franța, Grecia, Rusia, Germania, Italia întrețin o conversație animată în limba germană, pe care o cunosc aproape cu toții.

Cu acest prilej aflu istoricul crematoriilor; zeci și zeci de mii de deținuți au zidit, din piatră și beton, aceste uriașe construcții. Toate au fost ridicate iarna, pe ger. Aflu că fiece piatră din aceste ziduri a fost stropită cu sângele a zeci de mii de nefericiți deportați, care, lihniți de foame, uscați de sete, dezbrăcați, hrăniți cu mâncare ce nici de lături nu era bună, au muncit zi și noapte la aceste groaznice uzine ale morții, pentru ca propriile lor trupuri să fie mistuite de flăcări, în cuptoarele zidite de mâna lor. De atunci au trecut patru ani… De atunci, milioane și milioane de oameni au coborât din trenuri la rampă și au intrat pe porțile crematoriilor.

Tot acum aflu și istoricul *Sonderkommando*-urilor. Cel din care fac parte este al doisprezecelea, iar în jurul mesei se află o parte dintre eroii lui. Aflu ceea ce de altfel auzisem și în lagăr: că viața unui *Sonderkommando* nu durează decât câteva luni.

Așadar, chiar din ziua sosirii, deținuții credincioși pot începe ritualurile premergătoare morții, întrucât, judecând după soarta *Sonderkommando*-urilor anterioare, moartea lor este sigură.

E aproape miezul-nopții. Comesenii mei sunt osteniți de munca zilei și moleșiți de alcoolul consumat. Conversația devine din ce în ce mai lâncedă. O santinelă SS, care-și face rondul, ne atrage atenția că ar fi bine să mergem la culcare. Îmi iau rămas bun și mă retrag în camera mea.

Grație romului tare pe care l-am băut, în prima noapte petrecută în incinta crematoriului am dormit relativ liniștit. Cred însă că la acest somn a contribuit și totala epuizare a nervilor mei.

VII

Aud șuierând prelung sirena unei locomotive. E dis-de-dimineață. Mă apropii de fereastra odăii mele și privesc într-acolo. O garnitură lungă staționează la rampă. În câteva minute ușile se deschid, și din vagoane se revarsă „poporul ales al Israelului”. Alinierea, selecția, nu durează nici o jumătate de oră. Coloana din stânga pornește cu pași măsurați.

Comenzi strigate cu glas tare, pași grăbiți se aud până în camera mea. Zgomotele vin din sala cazanelor, unde se fac pregătiri pentru primirea transportului. Se aude vuietul unor ventilatoare uriașe, acționate de motoare electrice; ele întețesc focul pentru a încinge cuptoarele la temperatura necesară. Cincisprezece asemenea ventilatoare funcționează simultan: câte unul pentru fiecare cuptor. Sala de incinerare este o încăpere luminoasă, lungă de vreo sută cincizeci de metri, spoită în alb, cu pardoseala de beton, și are niște ferestre enorme, prevăzute cu grilaj de fier. Cele cincisprezece cazane sunt zidite, fiecare separat, în niște construcții uriașe de cărămidă roșie. Ușile lor masive de fier, negre și bine lustruite, se înșiră de-a lungul sălii.

Nu trec mai mult de cinci-șase minute și transportul sosește în fața crematoriului. Porțile se deschid. Coloana intră în curte, ca de obicei, în rânduri de câte cinci.

Ceea ce urmează de aici încolo nu știe nimeni pe lume, pentru că cei ce știu și ar putea povesti prin ce au trecut după ce au parcurs drumul morții, adică cei trei sute de metri de la rampă până aici, nu se mai întorc niciodată printre cei vii. Așadar, coloana din stânga merge de-a dreptul la crematoriu, și nu într-un lagăr special pentru bătrâni, bolnavi și copii, unde deținuții incapabili de muncă poartă de grijă celor mici, așa cum le spun santinelele SS oamenilor îngrijorați ce se înșiră în coloana din dreapta.

Deportații pășesc încet, osteniți. Copiii, somnoroși, se agață de hainele mamelor lor. Sugarii în fașă sunt purtați mai ales de tată, în brațe sau în cărucioare. Însoțitorii SS-iști rămân în afara porții. Conform avizului

de la intrare, accesul străinilor, chiar și al SS-iștilor din exterior, este interzis!

În câteva clipe noii veniți descoperă robinetele de apă montate în curtea crematoriului pentru stropirea aleilor și a plantației. Imediat scot din boccele vase, coloana se destramă, oamenii se înghesuie să-și potolească setea. Nerăbdarea lor este explicabilă: de cinci zile aproape că nu băuseră apă. Cea pe care au avut-o în vagoane era clocită și nu le astâmpăra setea.

Santinelele SS, care preiau transporturile, s-au obișnuit cu această scenă. Așteaptă cu răbdare până când tuturor le vine rândul să-și umple ulcelele cu apă. Ei știu din experiență că nu pot face ordine în mulțime atâta vreme cât oamenii nu și-au astâmpărat setea. Încetul cu încetul ordinea se restabilește. Coloana înaintează cam o sută de metri, pe aleea presărată cu zgură, în mijlocul unei peluze verzi, și ajunge la un gard de fier vopsit cenușiu.

De aici oamenii coboară vreo zece-cincisprezece trepte de beton, spre o imensă încăpere de la subsol. Deasupra ușii, o tablă enormă anunță în limbile germană, franceză, greacă, maghiară: Baie și dezinfecție.

Toată lumea se liniștește, chiar și cei chinuiți de îndoieli. Unii coboară aproape cu seninătate. Transportul este introdus într-o sală lungă de vreo douăzeci de metri, spoită în alb și puternic iluminată. Pe mijlocul ei se înalță un șir de stâlpi de beton. În jurul stâlpilor și de-a lungul pereților laterali se află bănci de lemn. Deasupra băncilor, cuiere, și deasupra fiecărui cuier, un număr. Afișe scrise în diferite limbi anunță că fiecare ins să-și așeze hainele și încălțămintea, legate laolaltă, pe câte un cuier și să țină minte numărul respectiv, ca la întoarcerea de la baie să nu se producă învălmășeală inutilă. „Iată spiritul de ordine al germanilor!”, spun cei înclinați să-i admire. De fapt, ei au dreptate. Toate aceste măsuri se iau de dragul ordinei; nu cumva miile de perechi de încălțăminte, atât de necesare celui de-al treilea Reich, să se încurce. Același considerent se referă și la îmbrăcăminte; aceasta trebuie să fie utilizată de populația civilă, rămasă pe drumuri în urma bombardamentelor.

În sală se află trei mii de oameni; bărbați, femei, copii. Apar soldații SS. Răsună ordinul: „Toată lumea se dezbracă!” Timpul e limitat; zece minute! Bătrânii, bunicii, bunicile, soțiile, soții, copiii stau încremeniți.

Femei, fete pudice schimbă priviri nedumerite întrebându-se: Oare au înțeles bine cuvintele rostite în limba germană? Dar ordinul se repetă. De data aceasta, tonul e mai energic, aproape amenințător.

Oamenii devin bănuitori. Se simt lezați în demnitatea lor umană. Dar în curând se resemnează la gândul că, față de ei, totul este permis. Cu mare greutate, încep să se dezbrace. Bătrânii, paraliticii și cei suferinzi de boli mintale sunt ajutați de o echipă specială din *Sonderkommando*. În zece minute, toată lumea e în pielea goală. Hainele și încălțămintea, legată cu șireturile ei, sunt atârnate pe cuiere, și fiecare om caută să memoreze numărul cuierului respectiv…

SS-iștii își fac drum prin mulțimea înghesuită pentru a ajunge la ușa din lemn de stejar cu două aripi, din fundul sălii. Ușa se deschide. Oamenii goi se îmbulzesc în sala următoare, de asemenea bine luminată. Aceasta este tot atât de mare ca sala în care s-au dezbrăcat, dar lipsesc băncile și cuierele. Pe mijlocul ei, la depărtare de câte treizeci de metri, se înalță de la pardoseala de beton până la plafon patru stâlpi. Nu sunt stâlpi de susținere, ci burlane sau tuburi pătrate din tablă, perforate de jur împrejur ca niște grătare.

Toată lumea a intrat în sală. Răsună ordinul: „SS-iștii și *Sonderkommando*-ul părăsesc încăperea!” Aceștia ies și-și controlează efectivul. Ușile se închid. Lumina se stinge din exterior.

În această clipă afară se aude huruitul unui motor de automobil. Sosește un autoturism cu cruce roșie, din care coboară un ofițer SS și un SDG, *Sanitätsdienstgefreiter,* caporal sanitar. Acesta din urmă ține în mână patru cutii de tablă, vopsite în verde.

Cei doi intră pe peluză, unde, la depărtare de câte treizeci de metri, ies din pământ niște coșuri de aerisire joase, construite din beton. Se duc la primul coș. Își fixează măștile de gaze. Scot placa de beton cu care este acoperit coșul. Lovesc capacul patent al unei cutii verzi și toarnă conținutul ei – niște granule liliachii de mărimea unui bob de fasole – în gura coșului. Granulele astfel introduse cad în tuburile de tablă perforată din încăperea de la subsol, unde sunt prinse fără posibilitate de împrăștiere. Este ciclon sau clor sub formă de granule, care, de îndată ce vine în contact cu aerul, produce gaze. Gazele ies prin perforațiile tuburilor și în câteva clipe

inundă încăperea plină de oameni. Astfel, în cinci minute, este lichidat un transport.

După sosirea fiecărui transport, apare și autoturismul cu cruce roșie. Gazele asfixiante sunt aduse din afară. Substanța folosită pentru gazare nu se află niciodată în depozitul lagărului. Prudență mârșavă! Dar oare nu este o mârșăvie și mai mare faptul că automobilul care o transportă poartă semnul Crucii Roșii Internaționale?

Cei doi călăi mai așteaptă cinci minute la gura coșului, pentru a se convinge de reușita muncii lor. Aprind câte o țigaretă, apoi se urcă în automobil. Au ucis trei mii de oameni nevinovați!

Peste douăzeci de minute intră în funcțiune ventilatoarele electrice pentru evacuarea gazelor. Ușile se deschid. Sosesc camioanele. O echipă din *Sonderkommando* încarcă în camioane, separat, îmbrăcămintea și încălțămintea, pentru a le duce la dezinfecție. De data aceasta însă este vorba într-adevăr de dezinfecție. După aceea prada este expediată spre diferite centre ale Germaniei.

Instalațiile moderne de ventilare evacuează repede gazele din sală, dar mai rămân cantități mici în spațiile dintre cadavre și inspirarea, chiar după câteva ore, a acestor resturi de gaze provoacă o tuse sufocantă. De aceea echipa din *Sonderkommando* care intră cu furtunurile de apă poartă măști de gaze. Sala este din nou puternic luminată, dezvăluind un tablou îngrozitor.

Cadavrele nu zac de-a valma pe pardoseală, ci se înalță într-un morman de forma unui turn înalt de câțiva metri. Aceasta pentru că gazele ucigătoare emanate de granulele aruncate în tuburile perforate infestează aerul începând de jos și saturează treptat atmosfera întregii săli. Victimele nenorocite sunt silite să se calce în picioare, căutând să se cațere peste mormanul de trupuri vii, întrucât cu cât sunt mai sus, cu atât mai târziu inspiră gazele asfixiante.

Ce luptă cumplită pentru viața pe care și-o prelungesc cu cel mult unul sau două minute! Dacă ar fi putut gândi, și-ar fi dat seama că zadarnic își calcă în picioare părinții, soțiile, copiii. Dar aici nimeni nu mai poate raționa! Acțiunile lor sunt reflexe ale instinctului de conservare. Am observat că la baza turnului de cadavre se află sugarii, copiii, femeile și bătrânii, iar în vârf bărbații mai viguroși.

Cadavrele zac încolăcite de-a valma; șiroaie de sânge se preling din nas și din gură. Trupurile sângerează de asemenea, pentru că în lupta cu moartea s-au zgâriat unii pe alții. Capetele sunt tumefiate și învinețite, figurile, atât de deformate, încât sunt de nerecunoscut.

Totuși cei din *Sonderkommando* identifică adeseori printre morți pe membrii familiei lor… Groaza unei asemenea întâlniri mă înspăimântă și pe mine!

Deși n-am nici o misiune, am coborât printre cadavre. Mă simt dator față de omenire ca în cazul când, prin imposibil, soarta va face să scap viu de aici – ceea ce cu mintea limpede nu pot spera – să pot relata observațiile unui martor ocular.

Un grup de oameni din *Sonderkommando,* încălțați cu cizme de cauciuc înalte, înconjoară mormanul de cadavre și-l inundă cu jeturi puternice de apă, pentru a spăla cadavrele de fecalele ce se evacuează în mod normal în cazul morții prin sufocație, adică prin gaze asfixiante.

După această „baie” a cadavrelor – câtă sfâșiere, câtă detașare cere această muncă din partea *Sonderkommando*-ului! – urmează demolarea mormanului de cadavre. Grea sarcină; încheieturile mâinilor încleștate, cu pumnii strânși, trebuie prinse în niște curele și astfel cadavrele ude ce alunecă pe pardoseală sunt târâte în sala alăturată. Aici funcționează patru elevatoare mari. Morții sunt încărcați câte douăzeci-douăzeci și cinci pe o platformă. O sonerie anunță pe manipulant că încărcătura este completă. Atunci elevatorul pornește și urcă în sala de incinerare, unde se deschid automat aripile unei uși mari. Acolo așteaptă echipa de remorcare. Brațele cadavrelor sunt iarăși prinse în lațuri, pentru a fi trase de-a lungul jgheabului anume construit în pardoseala de beton și depuse în fața celor cincisprezece cuptoare.

Cadavrele bătrânilor, tinerilor, copiilor zac pe beton în șiruri lungi. Din nasul, gura și trupul lor zdrelit în urma târârii pe pardoseală curg șiroaie de sânge care se amestecă cu apa ce curge continuu din robinetele montate în pardoseala de beton.

Urmează o nouă fază de „valorificare” a victimelor. Îmbrăcămintea și încălțămintea a trecut în proprietatea celui de-al treilea Reich. Dar și părul este un material prețios; el este necesar pentru bombele cu explozie

întârziată, întrucât fibrele părului se dilată și se contractă în mod uniform atât în atmosfera uscată cât și în cea umedă. Această proprietate a părului se folosește la acționarea mecanismului de explozie a bombelor. Deci morții sunt tunși.

„Valoarea fundamentală în cel de-al treilea Reich este munca și nu aurul!" Aceasta e lozinca trâmbițată cu surle și fanfare. Dar realitatea este alta; o echipă de opt oameni, specializați în extracții dentare, stă în fața cuptoarelor, ținând în mână două feluri de unelte, așa-zise „instrumente". Într-o mână au o rangă, în cealaltă, un clește pentru extragerea dinților. Pentru executarea acestei groaznice îndatoriri, cadavrele sunt întoarse cu fața în sus. Cu ranga li se desfac maxilarele, iar dinții, coroanele, lucrările de aur aflate în cavitatea bucală sunt mai degrabă rupte decât extrase. Această echipă a *Sonderkommando*-ului este formată din excelenți dentiști și specialiști în chirurgie dentară. De altfel au fost recrutați, pe baza pregătirii lor, de doctorul Mengele pentru lucrări fine de dentistică și chirurgie dentară. Nefericiții s-au prezentat la apel în nădejdea că vor fi utilizați în meseria lor. Dar au picat de-a dreptul în infernul crematoriilor. Lucrurile s-au petrecut cu ei întocmai cum s-au petrecut cu mine.

Dinții de aur extrași se aruncă într-o găleată ce conține o soluție de acid clorhidric și se lasă acolo până când acidul descompune resturile de oase și carne de pe metal. Celelalte obiecte de aur, de platină, mărgelele, lanțurile, inelele se strâng într-o cutie închisă, anume construită în acest scop, prevăzută cu o deschidere în capac, prin care se introduc obiectele de valoare. Aurul este un metal greu. După aprecierea mea, în acest crematoriu se colectează zilnic cam opt-zece kilograme. Cantitatea depinde, firește, de transport. Există transporturi sărace și transporturi bogate, în funcție de locul lor de origine.

Transporturile din Ungaria sosesc la rampă complet despuiate de avutul lor. Cele provenite din Olanda, Cehoslovacia, din guberniile poloneze, deși au trăit mai mulți ani în ghetou, și-au păstrat bijuteriile, obiectele de lux și dolarii. Astfel cel de-al treilea Reich intră în posesia unor comori considerabile.

După ce ultimul dinte de aur a fost extras din gura proprietarului său mort, intră în acțiune echipa de

incinerare. Cadavrele sunt așezate, câte trei, pe niște cărucioare mobile confecționate din plăci de oțel. Ușile de fier masiv ale cuptoarelor se deschid automat. Cărucioarele cu roți de fier intră în interiorul cuptoarelor încinse, își descarcă încărcătura și ies apoi afară aproape înroșite. Ușile se închid, și doi oameni înarmați cu furtunuri aruncă asupra cărucioarelor încinse jeturi puternice de apă, pentru a le răci.

În douăzeci de minute cadavrele sunt complet incinerate. În acest crematoriu funcționează cincisprezece cuptoare. Capacitatea lui zilnică de incinerare este de cinci mii de oameni. În total funcționează patru crematorii cu același randament. Așadar, în fiecare zi, douăzeci de mii de oameni trec prin camerele de gazare, și de acolo în cuptoarele de incinerare. Sufletele a douăzeci de mii de oameni nevinovați trec zilnic în neant, prin uriașele coșuri de fum. Nu rămâne din ei decât un morman de cenușă în curțile crematoriilor, de unde camioanele o transportă la distanță de vreo doi kilometri, pentru a fi înghițită de valurile Vistulei. După atâta suferință, după atâta groază, nu li se acordă nici privilegiul ca rămășițele lor să se întoarcă în pământ.

VIII

Laboratorul de anatomie patologică a fost creat din inițiativa șefului meu, doctorul Mengele, și avea drept scop satisfacerea curiozității științifice a acestuia. Abia de câteva zile a fost pus la punct și nu aștepta decât un medic specialist pentru a-și începe activitatea.

În KZ există posibilități nelimitate pentru studii de medicină legală asupra numeroaselor cazuri de sinucidere, pentru studii de biologie a gemenilor și pentru cercetări anatomopatologice ale anomaliilor de creștere, adică a gigantismului și a nanismului. Aici există un belșug nemaiîntâlnit de cadavre pentru disecție.

Știu din experiență că în timp ce în metropolele lumii abia se pot pune la dispoziția institutelor de medicină legală și de anatomie patologică, pentru studii și cercetări științifice, câte o sută sau o sută cincizeci de cadavre, în lagărul de la Auschwitz materialul de „cercetare” disponibil este de ordinul câtorva milioane de cadavre.

Fiecare ins care pune piciorul în KZ este un viitor cadavru. Cei pe care soarta oarbă îi trece în coloana din stânga devin cadavre în termen de o oră, în camera de gazare. Aceștia sunt cei mai norocoși. Cei pe care soarta vitregă îi duce în partea dreaptă sunt mult mai nenorociți. Pot fi considerați de pe acum viitoare cadavre, întrucât viața lor se sfârșește după trei-patru luni. Dar până atunci ei trebuie să treacă prin toate ororile KZ-ului. Muncesc ca sclavii până se prăbușesc de oboseală, sângerează din mii de răni, răcnesc de foame, își pierd mințile și zbiară cu ochii ieșiți din orbite, se zvârcolesc pe câmpul așternut cu zăpadă până degeră aproape cu totul. Copoi anume dresați le sfâșie carnea rămasă pe oase, iar când pe trupul lor vlăguit de suferință nici păduchii nu-și mai găsesc hrană sosește în sfârșit moartea salvatoare. Stau și mă-ntreb: Cine a avut mai mult noroc dintre tatăl, mama, frații, copiii noștri? Cei pe care soarta i-a aruncat în dreapta sau cei pe care i-a aruncat în stânga?

La sosirea fiecărui transport, un soldat SS trece în revistă oamenii aliniați în fața vagoanelor pentru a depista gemenii și piticii aflați printre ei. Mamele, pline de

optimism, își predau fără șovăire copiii gemeni. Frații gemeni adulți, știind că sunt interesanți din punct de vedere științific, sunt convinși că nu pot avea decât foloase de pe urma acestei situații și se prezintă cu seninătate. Pe baza aceluiași raționament, piticii procedează la fel.

Așadar gemenii și piticii sunt selecționați și formează un grup separat în coloana din dreapta. Apoi santinelele SS îi conduc în așa-numita „baracă cu regim special", anume organizată pentru ei, unde sunt internați fără să li se schimbe veșmintele. Aici hrana e mai bună, paturile sunt confortabile, există posibilități de întreținere a igienei personale și, în general, tratamentul este mai bun.

Aceasta este baraca nr. 14 din sectorul F al lagărului. De aici, escortați de supraveghetorul lor, sunt duși în blocul experimental din lagărul romilor, despre care am vorbit în cele de mai sus. Acolo li se fac zilnic examenele ce nu se pot efectua decât pe oameni vii: analize de sânge, puncții lombare, transfuzii de la un frate geamăn la altul și invers și multe altele, toate dureroase și istovitoare. Dina, pictorița originară din Praga, execută schițele comparative ale craniului, lobilor urechii, ale gurii, mâinilor și picioarelor. Pentru fiecare pereche de gemeni se întocmește un dosar special, cuprinzând datele lor personale, planșele comparative și rezultatele examenelor și analizelor. Aceeași metodă se aplică și în studiul piticilor.

Aceste investigații, denumite în termeni medicali *in vivo,* adică efectuate asupra organismului viu, sunt departe de a epuiza toate posibilitățile de cercetare științifică asupra gemenilor. Ele sunt pline de lacune și dau informații relativ insuficiente. De aceea după aceste examene urmează ultima și cea mai importantă etapă în studiul gemenilor: studiul anatomopatologic, comparația dintre organele lor normale sau anormale și cele cu aspect patologic. Aceste examene însă nu se pot face decât pe cadavre. Întrucât, pentru justa apreciere a eventualelor anomalii, autopsia trebuie să se facă paralel, gemenii trebuie să moară simultan. În consecință ei mor deodată, într-una din barăcile experimentale din, KZ, în sectorul B-III al lagărului. Doctorul Mengele personal le curmă zilele.

Aici se petrece un caz unic în istoria mondială a medicinii: doi frați gemeni mor în aceeași clipă, și cadavrele lor pot fi autopsiate fără întârziere. În condițiile unei vieți normale, ar fi din domeniul miracolului ca doi gemeni să moară în același loc și în același timp! Aceasta pentru că adeseori împrejurările îi separă, obligându-i să trăiască la depărtări mari unul de altul. Și apoi ei nu mor niciodată deodată. Se poate întâmpla ca unul să moară la vârsta de zece ani, iar celălalt la cincizeci de ani. Așadar, în mod normal nu există posibilitatea autopsiei paralele și comparative. În lagărul de la Auschwitz însă există sute și sute de gemeni, iar exterminarea lor oferă sute și sute de posibilități de cercetare.

Iată pentru ce doctorul Mengele îi separă pe gemeni și pe pitici încă de la sosire. Iată pentru ce ei sunt trecuți în grupul din dreapta și apoi sunt duși în barăci cu „regim special”. Ei se bucură de o îngrijire mai bună, li se asigură condiții de viață igienice, pentru ca nu cumva, îmbolnăvindu-se, să moară un frate înaintea celuilalt! Ei trebuie să fie sănătoși, să moară perechi-perechi și în același moment!

Kapo-ul principal al *Sonderkommando*-ului apare în odaia mea și mă anunță că la poartă mă așteaptă un soldat SS cu o echipă care transportă cadavre. Mă duc numaidecât la poartă, întrucât știu că ei n-au voie să intre în curtea crematoriului. Soldatul SS îmi predă documentele aferente: dosarul a doi frați gemeni. Echipa de transport, compusă de data aceasta din femei, depune în fața mea o targă acoperită.

Ridic cearșaful și văd cadavrele umor gemeni în vârstă de vreo doi ani. Chem doi dintre oamenii puși la dispoziția mea, care duc cadavrele în sala de autopsie și le așază pe masă.

Deschid dosarele și încep să studiez conținutul lor. Un material de cel mai înalt nivel științific, format din examene și descrieri clinice, radiografii, planșe artistice, prezintă caracteristicile celor doi gemeni studiați. Nu lipsesc decât investigațiile anatomopatologice. Aceasta este atribuția mea.

Cei doi copii au murit deodată. Amândoi zac pe masa cea mare de autopsie. Au trebuit să moară pentru ca trupșoarele lor să fie disecate, și astfel să contribuie la dezlegarea misterului proliferării speciei umane.

Scopul major al acestor „cercetări” este stimularea proliferării „rasei superioare”, a rasei „menite” să domine lumea. Mai precis, țelul urmărit este ca în viitor, pe cât posibil, fiecare mamă germană să nască gemeni.

Planul este demențial! A fost născocit de creierul dezechilibrat al teoreticienilor rasismului din cel de-al treilea Reich. Doctorul Mengele, medicul șef al lagărului de la Auschwitz, marele *Kriminaldoktor* cu înaltă pregătire, acest răufăcător, și-a asumat sarcina de a face cercetările.

El reprezintă tipul cel mai periculos dintre criminali. Și cu cât are mai multă putere, cu atât devine mai periculos. El trimite la moarte milioane de oameni pentru că, în virtutea teoriei rasiste germane, toți sunt ființe de ordin inferior, vătămătoare pentru omenire.

Acest răufăcător stă ceasuri întregi în preajma mea, printre microscoape, alambicuri, eprubete sau la masa de disecție, îmbrăcat în halatul său plin cu pete de sânge, studiază, cercetează ca un obsedat, cu mâinile însângerate. Scopul este înmulțirea rasei germanice. Iar scopul major este sporirea poporului german într-atât, încât să poată popula teritoriile socotite „spațiu vital” al celui de-al treilea Reich, care vor fi depopulate prin exterminarea cetățenilor cehi, unguri, polonezi, olandezi și așa mai departe.

Fac disecția celor doi gemeni și întocmesc un proces-verbal de autopsie reglementar. Mi se pare că doctorul Mengele e mulțumit de modul cum lucrez. Observ că citește cu oarecare greutate scrisul meu cu litere ca de tipar. M-am obișnuit cu acest fel de a scrie din vremea când lucram în America. De aceea i-am spus că pentru a-i putea prezenta procese verbale frumoase și clare mi-ar trebui o mașină de scris; așa lucram și acasă.

— Pe ce mașină ai lucrat? mă întreabă.

— Olympia Elit, îi răspund.

— S-a făcut. Vei primi o mașină. Mâine ți-o trimit. Am nevoie de lucrări bine prezentate, pentru că toate materialele se trimit la Institutul pentru cercetări de biologie rasială și antropologie de la Berlin-Dahlem.

Cu acest prilej am aflat că cercetările de aici se fac sub controlul și îndrumarea forurilor superioare ale unuia dintre cele mai renumite institute de cercetări medicale.

În ziua următoare, un soldat SS îmi predă o mașină de scris marca Olympia.

Primesc noi cadavre de gemeni, patru perechi de copii din lagărul romilor, toți sub vârsta de zece ani.

Execut autopsia unei perechi. Fiecare fază a operației este trecută, pe loc, într-un proces-verbal. Scot mai întâi calota cranianã. Extrag creierul împreună cu bulbul rahidian. Examinez totul. Urmează deschiderea toracelui și extragerea sternului. După aceea, prin deschiderea pe care o fac sub maxilar, extrag limba odată cu esofagul. Apoi extrag traheea și cei doi plămâni. Toate organele sunt pline de sânge; le spăl bine pentru a le putea examina cât mai complet. În asemenea cazuri, cea mai neînsemnată pată sau modificare în culoarea organului poate da informații prețioase. Secționez pericardul și scot secreția. Extrag inima. O țin sub robinet pentru a o spăla de sânge. Apoi, ținând-o în mână, o examinez pe toate părțile. Pe peretele exterior al ventriculului stâng observ o mică pată rotundă, de culoare roșu-pal, care abia se deosebește de restul organului; pare să fie produsă prin înțepătura unui ac. Să mă înșel? Nu se poate! Este o înțepătură făcută cu un ac foarte fin. Desigur, e ac de seringă; copilului i s-a făcut o injecție. Dar oare pentru ce? În cazuri de urgență, când cordul slăbește în urma unui accident, se pot face injecții direct în inimă. Voi afla imediat. Deschid inima, secționez ventriculul stâng. De obicei la autopsii se scoate sângele aflat în ventriculul stâng și se cântărește. Aici însă nu pot aplica această metodă, pentru că sângele este coagulat și formează o masă rotundă, rigidă. Iau două pensete și despic cheagul. Îl miros și simt un miros puternic de cloroform. Așadar, copilului i s-a făcut o injecție cu cloroform în inimă! Aceasta pentru ca, din cauza cloroformului injectat, sângele aflat în ventriculul stâng să se coaguleze și să se depună pe valvulele inimii, provocând astfel moartea imediată.

De emoție, îmi tremură genunchii. Am descoperit cel mai josnic secret al științei medicale din cel de-al treilea Reich. Va să zică, aici oamenii nu sunt uciși numai prin gazare, ci și prin cloroform injectat direct în inimă.

Broboane de sudoare rece îmi apar pe frunte. Ce noroc că sunt singur. Mi-ar fi greu să-mi ascund emoția în fața vreunui martor ocular. Termin autopsia. Studiez modificările observate și le trec în procesul verbal fără a

semnala mirosul de cloroform, sângele închegat din ventriculul stâng și înțepătura de ac de pe peretele exterior al cordului. Acesta este un act de prudență din partea mea, întrucât cadavrele mi-au fost trimise împreună cu dosarele lor, întocmite de doctorul Mengele, iar în dosare se află toate rezultatele analizelor, radiografiile, planșele executate, după cum am spus, cu mare măiestrie, dar condițiile și cauzele decesului nu sunt menționate nicăieri. Deci nu completez nici cu rubrica respectivă din procesul verbal de autopsie. Unde mă aflu eu nu e îngăduit să treci peste anumite limite, nu e permis să vorbești despre ceea ce vezi.

Nu sunt laș. Am nervii rezistenți. În cursul activității mele profesionale am dezvăluit cauzele multor decese. Am descoperit cauza morții la crime săvârșite din răzbunare, din gelozie sau din interes material, precum și la sinucigași sau decedați în urma unei boli. Sunt obișnuit cu investigația celor mai ascunse cauze de deces. Adeseori am avut surprize uluitoare, dar acum mă trec fiori de spaimă. Dacă doctorul Mengele ar bănui că eu cunosc secretul injecțiilor sale, aș muri imediat într-o „criză cardiacă" și zece medici de la sectorul politic SS ar asista pentru a-mi întocmi actul de deces.

Conform ordinului primit, după autopsie cadavrele sunt predate echipei de incinerare, care le transformă imediat în cenușă. Piesele care prezintă interes științific le păstrez pentru a putea fi examinate de doctorul Mengele. Pe cele ce pot interesa Institutul antropologic de la Berlin-Dahlem trebuie să le conserv. Apoi se pun în ambalaje speciale și se expediază prin poștă, iar pentru ca să ajungă cât mai repede la destinație coletul este prevăzut cu ștampila: „Urgent. Material de război".

În timpul cât am lucrat în crematoriu am expediat la Berlin-Dahlem nenumărate colete și adeseori am primit răspuns cu observații științifice amănunțite sau cu instrucțiuni suplimentare. Această corespondență am păstrat-o într-un dosar special. În toate răspunsurile primite, institutul îi exprima doctorului Mengele alese mulțumiri pentru materialul excepțional pe care l-a trimis.

Execut autopsia celorlalte trei perechi de gemeni. Constat anomaliile existente. Cauza decesului este și la aceștia injecția cu cloroform în inimă…

Observ un lucru interesant; la trei dintre cele patru perechi de gemeni, globii oculari sunt de culori diferite.

Un ochi este albastru, altul căprui. Acest fenomen nu se întâlnește numai la gemeni, dar de astă dată se manifestă la șase din opt cazuri, deci anomalia apare cu o frecvență neobișnuită. În termeni medicali se numește heterocromie. Extrag ochii, îi pun pe fiecare, separat, într-o soluție de formalină și notez precis originea fiecăruia, ca nu cumva să se producă o confuzie.

În afară de aceasta, la autopsia color patru perechi de gemeni am constatat încă un fapt ciudat. Scoțând pielea de pe părțile laterale ale gâtului, descopăr deasupra extremității superioare a sternului un abces de mărimea unei alune. Îl presez cu penseta și din el țâșnește o secreție purulentă densă. Este vorba despre un caz cunoscut în medicină, dar întâlnit foarte rar: abcesul lui Dubois, unul dintre simptomele sifilisului ereditar. Îl găsesc la toți cei opt gemeni. Extrag abcesele în întregime, adică împreună cu țesuturile sănătoase din jurul lor. Le pun în flacoane cu soluție de formalină. La două perechi de gemeni găsesc o tuberculoză evolutivă, cu caverne. Toate aceste observații le trec în procesul verbal, lăsând însă liberă rubrica referitoare la cauza decesului.

În cursul după-amiezii mă vizitează doctorul Mengele. Îi raportez lucrările executate și îi înmânez procesele verbale de autopsie a zece gemeni. Se așază și le citește cu atenție pe toate. Heterocromia ochilor îl interesează foarte mult, dar și mai interesante i se par abcesele lui Dubois. Îmi spune să ambalez tot materialul în colet poștal, să anexez și procesele verbale, dar să completez și rubricile referitoare la cauza decesului, adăugând că lasă la discreția mea precizarea acestor cauze; îmi atrage însă atenția că ele trebuie să fie diferite. Aproape scuzându-se, îmi spune că, după cum am văzut și eu, acești copii erau eredosifilitici și sufereau de tuberculoză evolutivă, deci nu erau viabili… Atât mi-a spus, dar mi-a spus totul; astfel a motivat moartea violentă a celor zece copii.

Eu nu fac nici o remarcă. Iau notă însă că în această organizație medicală tuberculoza nu se tratează cu pneumotorax și sifilisul nu se tratează cu neosalvarsan, ci cu injecții de cloroform în inimă.

Mă cuprinde groaza când mă gândesc la tot ce am aflat în timpul scurt de când sunt în KZ și la tot ce voi mai afla de aici încolo, fără a putea crâcni când îmi va

sosi și mie sfârșitul… Din clipa când am intrat aici am știut că nu sunt decât un cadavru-viu. Acum însă după ce am devenit deținătorul atâtor secrete, nu mai am nici o îndoială asupra provizoratului vieții mele. Cine ar putea crede că doctorul Mengele sau institutul de la Berlin-Dahlem mă vor lăsa să trăiesc?

IX

Se înserează. Doctorul Mengele a plecat. Sunt singur cu povara grijilor mele. Cu gesturi aproape mecanice pun la loc instrumentele folosite la autopsie, mă spăl pe mâini și trec în odaia de lucru. Aprind o țigaretă și mă așez pe un scaun să mă liniștesc.

Deodată, un țipăt sfâșietor mă cutremură. Numaidecât aud o pocnitură, apoi prăbușirea unui corp greu. Ciulesc urechile și aștept cu încordare continuarea. Nu trece un minut și iarăși răsună un țipăt îngrozitor, iarăși o pocnitură, apoi iar se prăbușește un corp. Număr șaptezeci de țipete mortale, șaptezeci de pocnete și tot atâtea căderi. Aud pași grei îndepărtându-se, apoi se așterne tăcerea.

Scena unde s-a petrecut groaznica tragedie este încăperea cu intrare separată de lângă sala de autopsie. O încăpere semiobscură, goală, cu pardoseala de beton. Unica ei fereastră, cu zăbrele de fier, dă spre curtea din spatele crematoriului. În încăperea aceea depozitez uneori cadavrele, până le vine rândul la autopsie, apoi ele sunt depuse tot acolo, până sunt duse la incinerare.

Mă duc într-acolo. În fața ușii văd un morman de veșminte femeiești, papuci de lemn rupți, ochelari, bucăți de pâine uscată… Obiecte caracteristice femeilor din KZ.

Intru în cameră. După cele ce mi-au auzit urechile, nu mă îndoiam că mă așteaptă un spectacol neobișnuit, dar tabloul pe care-l văd în semiobscuritate depășește orice oroare imaginabilă.

În fața mea zac cadavrele însângerate a șaptezeci de femei tinere. Trupuri goale zac pe jos, unul peste altul, inundate de sânge. Mă apropii. Îngrozit, constat că nu sunt toate moarte. Câteva dintre ele mai sunt în viață; își mișcă încet brațele, picioarele, încearcă să-și ridice capul însângerat, cu ochii larg deschiși.

Ridic unul dintre capete ce pare a mai avea viață, apoi altul, încă unul, și-mi dau seama că aici, în afară de moartea prin asfixiere cu ciclon gazos și injecții cu cloroform, există și un al treilea sistem de exterminare: un glonț tras în ceafă. Orificiul rămas în urma glonțului arată că a fost tras dintr-o armă de calibru mic, de șase

milimetri. Nu există rană, adică orificiu de ieșire. Deci s-a tras, probabil, un glonț moale de plumb, care aderă la oasele craniului și rămâne pe loc. Din păcate sunt specialist, și în câteva minute pricep situația îngrozitoare. Nu-i de mirare că gloanțele de calibru mic n-au provocat moartea fulgerătoare a tuturor victimelor, cu toate că – după cum arată arsurile de la suprafața pielii – focurile au fost trase de la distanța de trei-patru centimetri, în dreptul bulbului rahidian. Probabil că țeava s-a deplasat cu unul sau doi milimetri și de aceea moartea n-a intervenit imediat.

Iau notă și de acest fapt. De teamă să nu înnebunesc, nu vreau să mă mai gândesc. Ies în curte și întreb pe un om din *Sonderkommando* de unde au fost aduse cele șaptezeci de nenorocite. Îmi spune că sunt selecționate din sectorul G al lagărului. În fiecare seară la ora șapte, un camion aduce aici șaptezeci de femei și toate sunt împușcate în ceafă.

Îmi simt capul greu și cam amețit. Cutreier aleile presărate cu pietriș din mijlocul peluzei. Asist la apelul de seară al *Sonderkommando*-ului. Astăzi, schimbul de noapte nu intră în tură. Crematoriul I, la noapte, nu lucrează. Privesc spre crematoriile II, III și IV. Coșurile lor scuipă foc.

E încă prea devreme pentru masa de seară. *Sonder*-iștii apar cu o minge de fotbal. Se organizează partida: SS contra SK. De o parte a terenului se așază santinelele crematoriului, de cealaltă, cei ai *Sonderkommando*-ului. Încep să lovească balonul.

Râsete puternice inundă curtea. Publicul, format din SS-iști și din restul *Sonderkommando*-ului, începe să se agite, să-i încurajeze pe jucători. Am impresia că mă aflu pe terenul de sport al unui orășel liniștit de provincie.

Uluit, înregistrez și acest fapt. Nu aștept sfârșitul meciului. Mă retrag în camera mea. Cinez și iau două tablete de 0,10 mg luminal. Nu doresc decât să dorm, să dorm! Simt că nu mai am mult și nervii mă lasă. Somnul provocat de luminal este remediul cel mai bun.

X

Dimineața mă deștept buimăcit. Trec alături, în sala de dușuri, și, timp de o jumătate de oră, las să-mi curgă în cap apa înghețată a Vstulei. Simt efectul ei tămăduitor asupra nervilor mei prea solicitați în ultima vreme. În același timp îmi dispare și amețeala firească după tabletele de luminal pe care le-am înghițit.

Beneficiez și de data aceasta de spiritul de ordine al germanilor; o sală cu pereții în faianță albă, cu zece dușuri, puse la dispoziția *Sonderkommando*-ului. Oamenii care lucrează cu cadavre trebuie să se spele des. De aceea sunt obligatorii două băi pe zi, pe care toată lumea le face cu plăcere.

Îmi iau trusa medicală și pornesc la lucru. E o trusă elegantă. Mi-a adus-o un om din *Sonderkommando*; a luat-o de pe cuierul cu veșmintele vreunui coleg medic, rămase în vestiar după gazarea lui. Este echipată cu aparat de tensiune, stetoscop, seringi de foarte bună calitate, instrumente și fiole pentru injecții în cazuri de prim ajutor. În consecință îmi este foarte utilă la munca pe teren. „Terenul" meu cuprinde cele patru crematorii. Vizita medicală începe în crematoriul unde locuiesc. Trec mai întâi prin încartiruirea SS-iștilor. Examinez bolnavii. Întotdeauna găsesc pacienți. Aici oamenilor le place să facă pe bolnavii vreo trei-patru zile, pentru a se odihni după serviciul greu pe care-l prestează. Există însă și cazuri mai grave.

În tratamentul bolnavilor nu întâmpin nici o dificultate. În ceea ce privește aprovizionarea cu medicamente, ne putem lua la întrecere cu cea mai distinsă farmacie din Berlin. Există un *Kommando* special, a cărui atribuție este ca înainte de strângerea lucrurilor rămase în vestiar de la transporturile gazate să deschidă bagajele de mână, să scoată toate medicamentele și să mi le predea mie. Eu le verific și le sortez după efectul lor terapeutic. Nu este o muncă ușoară, întrucât transporturile sosite aici aduc medicamente din diferite țări ale Europei, cu instrucțiuni scrise în diferite limbi. Preparatele de proveniență greacă, poloneză, cehă și olandeză îmi dau multă bătaie de cap.

Observ un fapt semnificativ: majoritatea medicamentelor găsite la transporturi face parte din categoria sedativelor nervoase. Iată un fenomen caracteristic pentru starea nervilor europenilor goniți la moarte.

După ce termin vizita la încartiruirea SS-ului, urc la etaj, la *Sonderkommando.* Aici trebuie să pansez câteva răni produse prin arsuri. Asemenea cazuri apar frecvent la fochiști. Afecțiuni organice întâlnesc foarte rar la oamenii din *Sonderkommando.* Paturile și îmbrăcămintea lor sunt curate, hrana lor este bună, aș putea spune chiar excelentă. De altfel, toți au fost aleși, unul și unul, tineri și vânjoși. În schimb, sunt mulți bolnavi psihici. Faptul îngrozitor că sub ochii lor sunt exterminați frații, soțiile, copiii, părinții lor bătrâni, că ei, cu mâinile lor, târăsc zilnic mii de cadavre în fața cuptoarelor și le aruncă în incineratoare le produce stări grave de depresiune și de melancolie. Toți cei de aici au un trecut la care se gândesc îndureraţi și pe toți îi așteaptă un viitor la care se gândesc cu groază. Viitorul unui om din *Sonderkommando* se măsoară în unități de timp foarte mici. După trista experiență a patru ani, se poate spune că viața lui durează patru luni. După expirarea acestui termen, într-o bună zi apare un detașament al sectorului politic SS și adună *Sonderkommando*-ul în curtea din spatele crematoriului. Urmează o rafală, și peste o jumătate de oră sosește noul *Sonderkommando.*

Noii veniți îi dezbracă pe predecesorii lor uciși, și după o altă jumătate de oră nu rămâne din ei decât un mic morman de cenușă. Așadar, prima îndatorire a unui *Sonderkommando* nou este incinerarea predecesorilor lor.

De fiecare dată când îmi fac vizita la *Sonderkommando,* se prezintă câțiva care mă cheamă discret la o parte și-mi cer o otravă care să-i ucidă repede și sigur. Eu îi refuz. Astăzi regret că m-am purtat astfel. De murit, au murit toți, repede și sigur, așa cum au dorit; dar nu și-au putut curma singuri zilele, ceea ce ar fi fost mai bine pentru ei, ci s-au prăpădit uciși de mâna călăilor lor.

XI

A doua etapă a vizitei medicale este la crematoriul II. Acesta este despărțit de crematoriul I printr-un drum de țară și linia de garaj a rampei de sosire a transporturilor. Ambele clădiri au fost construite după aceleași planuri. Sala de dezbrăcare, sala de gazare, sala de incinerare, dormitoarele SS-iștilor și *Sonderkommando*-ului, toate sunt identice. Singura deosebire este că localul ce servește în crematoriul I ca sală de autopsie, în crematoriul II este folosit ca topitorie de aur. Aici se aduc dinții de aur, bijuteriile, monedele de aur, pietrele prețioase, obiectele de platină, ceasurile, port-țigaretele și toate obiectele din metal prețios adunate din bagajele, de pe îmbrăcămintea sau de pe corpul celor uciși. În atelier lucrează trei bijutieri. Aceștia dezinfectează piesele, apoi le sortează. După ce scot pietrele prețioase din bijuterii, le topesc. Ei au o „producție" zilnică de 30–35 kg de aur pur, provenită din dinții de aur și obiectele de valoare adunate în cele patru crematorii.

Aurul topit se toarnă într-un creuzet cu diametrul de aproximativ cinci centimetri. Discurile de aur astfel obținute cântăresc fiecare câte 140 de grame. Cunosc precis greutatea lor, pentru că eu însumi am cântărit câteva pe cântarul de precizie din sala de autopsie.

Medicii dentiști care extrag dinții cadavrelor înșirate în fața cuptoarelor nu aruncă în căldarea cu soluție de acid clorhidric toți dinții sau lucrările dentare din aur; o parte – uneori mai mare, alteori mai mică – intră în buzunarele dentiștilor. Cantitatea sustrasă variază după cum paznicii SS se apropie sau se îndepărtează de locul lor de muncă. La fel procedează și echipa însărcinată cu colectarea bijuteriilor, pietrelor prețioase cusute în haine, a monedelor de aur și a altor obiecte de valoare, rămase în bagajele de mână și în îmbrăcămintea transporturilor gazate. Aceasta este o operație periculoasă, uneori plătită cu viața, pentru că paznicii SS sunt pretutindeni prezenți și veghează cu deosebită grijă asupra valorilor trecute în patrimoniul celui de-al treilea Reich. Îi interesează mai ales aurul și pietrele prețioase.

La început n-am apreciat just aspectul moral al sustragerii aurului de către *Sonder*-iști. Peste câteva zile însă, după ce am cunoscut mai bine situația, le-am dat dreptate.

Aurul astfel achiziționat era dus, de asemenea, la topitorie. În ciuda celor mai riguroase controale, oamenii izbuteau să-l predea, pentru a-l reprimi sub formă de discuri de 140 de grame. Operația mai grea era valorificarea aurului, adică obținerea unor obiecte utile în schimbul metalului prețios. Nimeni din *Sonderkommando* nu se gândea să strângă aur, toți știau că nu sunt decât niște morți-vii, al căror ceas va suna peste patru luni. Dar, în asemenea împrejurări, patru luni este un termen înspăimântător de îndepărtat. A fi condamnat la moarte și a presta o astfel de muncă, ce macină trupul și sufletul, te poate duce în pragul nebuniei. De aceea toți caută să-și ușureze viața, s-o facă suportabilă în această scurtă perioadă… Iar cu aur, chiar își aici, se poate realiza acest deziderat.

Așa s-a născut, chiar pe vremea primului *Sonderkommando*, o nouă monedă de schimb: discul de aur în greutate de 140 de grame. În topitorie nu există creuzete mai mici, deci nu există nici discuri mai ușoare. Aici n-are importanță prețul real al obiectelor negociate, pentru că cel care plătește cu aur a rupt orice legătură cu lumea de afară și nu mai are decât o viață provizorie. Iar cel care-i dă ceva în schimbul aurului își riscă de două ori viața. O dată când a adus în incinta crematoriului, trecând prin patru rânduri de santinele SS, obiectele care nici afară nu se pot procura decât cu mare greutate și numai pe cartelă, și a doua oară când scoate aurul printre aceleași rânduri de santinele. Atât la dus, cât și la întors, i se poate face o percheziție corporală.

Așadar, aurul aflat în buzunarul unui ins din *Sonderkommando* ajunge până la poarta crematoriului. Omul se apropie de santinela SS, îi spune câteva cuvinte, și aceasta se întoarce și pleacă de la poartă. Pe linia ferată ce trece prin fața crematoriului lucrează, sub conducerea unui șef de echipă, un grup de douăzeci-douăzeci și cinci de muncitori polonezi. La un semn al *Sonder*-istului șeful de echipă se apropie, îi predă sacul și preia discul de aur înfășurat în hârtie. Astfel, sacul pătrunde în incinta crematoriului, iar șeful de echipă primește o nouă comandă pentru ziua următoare.

Sonder-istul intră în ghereta santinelei, scoate din sac o sută de țigarete și o sticlă de rachiu. SS-istul intră în gheretă, își vâră iute în buzunar sticla și țigaretele și se declară mulțumit, deoarece un SS-ist primește zilnic doar două țigarete și nici un fel de băutură alcoolică. Iar aici țigaretele și rachiul sunt articole de lux și narcotice foarte necesare. Astfel pot bea și fuma atât SS-iștii cât și cei din *Sonderkommando.*

Pe această cale intră în lagăr tot ce le este necesar, mai ales unt, șuncă, ceapă și ouă, articole pe care deportații nu le aduc cu ei. Achiziționarea de aur se face în colectiv, și tot în colectiv se împart și obiectele procurate. Comandantul crematoriului și subalternii lui își primesc rațiile, abundente, de țigarete, rachiu și alimente. Toată lumea se preface că nu cunoaște proveniența lor. Nimeni nu vrea să știe nimic, pentru că toți profită de pe urma lor. Santinelele crematoriului, fiecare în parte, pot fi mituite; nu se tem decât de camarazii lor. Știu că nici un om din *Sonderkommando* nu i-ar denunța. De aceea țigaretele, băuturile și alimentele cuvenite SS-iștilor sunt predate fiecăruia între patru ochi.

Pe aceeași cale intră pe poartă, în fiecare dimineață, ziarul *Völkischer Beobachter,* oficiosul celui de-al treilea Reich. Este adus și el de șeful de echipă al muncitorilor de la calea ferată. Abonamentul lunar costă un disc de aur. Cel care-și asumă riscul să furnizeze deținuților din KZ, timp de treizeci de zile, ziare merită această recompensă.

De când mă aflu la crematoriu primesc eu ziarul. Îl citesc în ascunzișuri bine apărate și îi relatez apoi copistului din *Sonderkommando*-ul nostru știrile zilei. El le transmite camarazilor săi. Astfel, în câteva ore, toată lumea e la curent cu cele mai noi evenimente.

Membrii *Sonderkommando*-ului dorm în încăperi încălzite, curat întreținute, bine aerisite, au paturi curate, perne moi sub cap, plăpumi bune, se bucură de o excelentă alimentație și sunt bine îmbrăcați. Au ce fuma și ce bea. Poate că datorită acestor împrejurări ei își păstrează atributele de oameni, spre deosebire de semenii lor ce zac – mâncați de păduchi, chinuiți de foame – în boxele murdare din lagăr, gata să se sfâșie pentru o bucată de pâine sau o jumătate de cartof.

Purtarea *Sonder*-iștilor este demnă, decentă. În limita posibilităților, ei ajută pe toată lumea.

În fața porții lucrează de câteva zile, la construcția șoselei, un detașament format din cinci sute de femei. Ele sunt păzite de doi soldați SS și de trei-patru copoi. Cară pietre pe șosea. Câțiva oameni din *Sonderkommando,* cu consimțământul paznicilor noștri, intră în legătură cu SS-iștii care păzesc detașamentul de femei și îi mituiesc cu câte un pachet de țigarete. Astfel totul s-a aranjat. Trei-patru femei se apropie de poartă având aerul că aruncă piatră pe șosea și preiau, fără întârziere, puloverele, încălțămintea, îmbrăcămintea destinate lor. Li se dau și țigarete, pâine și slănină. Mereu alte și alte femei vin la poartă; mereu alți și alți *Sonder*-iști. le predau darurile. Ei socotesc că este datoria lor să procedeze astfel. Nimeni nu cunoaște personal pe nici una dintre acele femei, și totuși li se împart sute și sute de rochii, ciorapi, pulovere, țigarete și bucăți de săpun, iar ele pleacă fericite, pentru ca a doua zi scena să se repete cu alt grup. În uriașul depozit al crematoriului se găsesc rochii, ciorapi, încălțăminte din belșug!

După aprecierea mea, numărul persoanelor ajutate de *Sonderkommando* se ridică la câteva mii. Nici eu nu sunt străin de această acțiune. Zilnic îmi umplu buzunarele cu vitamine, praf de sulfamidă, pansamente, fiole cu tinctură de iod și alte asemenea; de mai multe ori revin în camera mea pentru a-mi încărca din nou buzunarele cu preparate scumpe, tămăduitoare și a le preda celor ce duc atâta lipsă de ele.

Din crematoriul II trec la crematoriile III și IV, pentru vizita zilnică. În crematoriul III, pe lângă deportații din Grecia și Polonia, lucrează în *Sonderkommando* și o sută de oameni proveniți din Ungaria. La crematoriul IV sunt mai ales deportați din Polonia și Franța.

Pretutindeni se lucrează zi și noapte. De la rampa de sosire se scurg, ca dintr-un fluviu revărsat, patru șuvoaie de oameni goniți frenetic spre moarte. Înfiorat, urmăresc „armonia” acestui asasinat în masă, desfășurarea lui aproape automată, ordinea infernală cu care se execută programul. Am impresia că cel de-al treilea Reich s-a instaurat pe veci!

Oare dacă vreodată aș scăpa de aici și aș povesti ceea ce-mi văd ochii mi-ar da cineva crezare? Vorbele mele scrise sau spuse nu pot reda cele ce se petrec aici.

Poate că efortul de a-mi imprima în creier și de a-mi grava în memorie cele văzute este zadarnic…

XII

Am în bibliotecă și un *Petit Larousse.* Pe hărțile din el caut localitățile despre care citesc în ziare. Stau în odaia mică și studiez situația de pe frontul de vest, de sud și de est.

Aud pași apăsați apropiindu-se; repede întorc pagina cu harta. Aștept, privind spre ușă. Vizitatorul este comandantul crematoriului. Îmi face cunoscut că după-amiază, la ora două, sosește o mare comisie; să fie pregătită sala de disecție.

Mai întâi intră în curte un automobil mortuar vopsit în lac negru. Aduce cadavrul unui căpitan SS. Dau dispoziție oamenilor mei să-l așeze pe masa de autopsie, așa cum se prezintă, adică îmbrăcat în uniformă.

Comisia sosește exact la ora anunțată; toți sunt ofițeri SS superiori, în uniforme strălucitoare. Comisia se compune dintr-un medic colonel SS, un procuror militar, un judecător de instrucție, doi ofițeri de poliție din Gestapo și un grefier de la Curtea marțială. Peste câteva minute apare și doctorul Mengele.

Îi poftesc să ia loc; personalitățile se așază și încep o scurtă discuție. Ofițerii de poliție prezintă împrejurările în care au găsit cadavrul. Rănile produse de arma de foc indică posibilitatea unui asasinat sau a unui atentat. Revolverul ofițerului mort se află în geanta specială prinsă de centură, deci posibilitatea unei sinucideri este exclusă.

Ar putea fi un asasinat, săvârșit de colegii săi ofițeri sau de niște subalterni care, dintr-un motiv sau altul, voiau să se răzbune. Dar mult mai verosimil ar fi un atentat, întrucât în Gleiwitz și în împrejurimi populația este compusă cu precădere din polonezi, și atentatele sunt destul de frecvente.

Autopsia trebuie să stabilească dacă glonțul a fost tras din față sau din spate, de la ce distanță anume și de ce tip și calibru a fost arma.

Actualmente în Gleiwitz nu există medic legist. De aceea cadavrul a fost adus la autopsie în incinta crematoriului. Întrucât de la Gleiwitz până la Auschwitz

nu sunt decât patruzeci de kilometri, aceasta era soluția cea mai simplă.

Am asistat la discuțiile comisiei, păstrând distanța cuvenită și tăcând, așa cum trebuie să se comporte un deținut KZ; am așteptat cu răbdare ordinele doctorului Mengele.

Nici să visez n-aș fi îndrăznit că mie, deținut evreu din KZ, mi se va îngădui să „pângăresc" prin atingerea mâinilor mele cadavrul unui ofițer SS de origine ariană sau să-i fac autopsia. Aceasta cu atât mai mult cu cât încă pe când eram liber legile rasiste mi-au interzis să îngrijesc bolnavi creștini, adică arieni.

De aceea am fost foarte surprins când doctorul Mengele se întoarse către mine și-mi ordonă să fac autopsia.

În primul rând a trebuit să dezbrac mortul, ceea ce nu era lucru ușor. Pentru a-i scoate cizmele trebuiau doi inși. Cer permisiunea să chem oameni care să mă ajute la dezbrăcare. Membrii comisiei discută animat și ne privesc indiferenți în timp ce dezbrăcăm cadavrul.

La început am oarecare trac. Secționez pielea de pe craniu și, cu mișcări rapide, trag o parte peste obrazul mortului, iar cealaltă spre ceafă. După aceea urmează partea mai grea: trepanarea calotei craniului și scoaterea ei. Secționările reglementare se succed cu rapiditate.

În sfârșit, trebuie să analizez cele două răni. Dacă glonțul a traversat corpul, întotdeauna se observă o leziune la intrare și alta la ieșirea glonțului. În majoritatea cazurilor specialistul le poate ușor deosebi, deoarece orificiul de intrare a glonțului este mai mic decât cel de ieșire. În cazul de față, sub mamelonul stâng și în spate, în marginea superioară a omoplatului, există două leziuni perfect egale ca mărime.

Problema se complică și devine interesantă. Pentru ce oare rana de intrare a glonțului este identică cu cea de ieșire? Trebuie să găsim explicația unui fapt ce contrazice observațiile experimentale.

Brusc, doctorul Mengele pune o întrebare: „Nu cumva s-au tras două focuri? Poate s-a tras un glonț din față și altul din spate, ceea ce s-ar fi putut întâmpla dacă după primul foc victima ar fi căzut, și, zăcând la pământ, s-a tras al doilea foc, iar gloanțele n-au ieșit din corp. Așadar ar urma să se fi tras două gloanțe și să existe două leziuni identice". Ipoteza lui pare verosimilă. Trebuie

verificată. Deschid deci traseul glonțului. Acesta, trecând prin mușchii cardiaci, a atins în tangentă marginea stângă a coloanei vertebrale, înaintând într-un unghi de treizeci și cinci de grade până la marginea superioară a omoplatului stâng, din care a rupt o mică bucată, și apoi a ieșit din corp. Situația este perfect limpede. S-a tras un singur foc, foarte probabil din față, întrucât traiectoria glonțului evoluează într-un unghi de treizeci și cinci de grade de jos în sus și din față spre spate. Leziunile de intrare și de ieșire sunt identice pentru că glonțul, în drumul său, s-a frecat de coloana vertebrală și, după ce a rupt o bucată din omoplat, n-a mai avut forța necesară pentru a produce o rană mai mare la ieșire. Nimeni nu trage de sus în jos, într-un unghi de treizeci și cinci de grade. Pentru o asemenea împușcătură ar trebui să ridice brațul în sus, ceea ce este dificil. Un partizan nu procedează astfel; n-ar avea nici un rost, când poate trage direct, în linie dreaptă. Așadar nu încape îndoială că glonțul a fost tras din față și nu din spate, cu revolverul orientat în sus, foarte de aproape. Răspunsul la întrebarea dacă focul a fost tras de un cunoscut sau de un străin, care dintr-un motiv oarecare l-a oprit în drum pe căpitan, intră în competența anchetei judiciare. După câte văd, membrii comisiei sunt satisfăcuți de explicațiile mele, ba declară că de azi înainte vor trimite aici toate cazurile lor de autopsie.

După părerea lor, este o soluție comodă și bună. Și astfel, după această autopsie, am fost însărcinat cu îndeplinirea atribuțiilor ce ar fi revenit medicului legist din circumscripția Gleiwitz. Un prizonier KZ, medic legist! Asemenea încadrare n-are nimeni pe lume!

XIII

Într-o dimineață primesc un ordin telefonic: să mă prezint neîntârziat la ruguri ca să ridic stocul de medicamente și ochelari adunat acolo, întrucât sortarea și expedierea materialelor urmează să se facă la crematoriul I.

Rugurile se află la marginea păduricii de mesteacăn de la Birkenau, într-un luminiș încadrat de un pâlc de brazi, la depărtare de cinci-șase sute de metri de crematoriul IV. Acest loc ieste în afara gardurilor de sârmă ghimpată ale KZ-ului, între a doua și a treia linie de pază. Libertatea mea de circulație nu se extinde până acolo. Deci cer de la administrație autorizație scrisă.

Fără întârziere mi se dă un *Passierschein*[16] pentru trei persoane, deoarece trebuie să plec cu doi oameni care să mă ajute la transportul obiectelor.

Pornim la drum spre coloana neagră de fum ce se înalță în rotocoale dense, învolburate. Din toate colțurile lagărului, la orice oră din zi și din noapte, nefericiții pe care soarta i-a alungat aici pot vedea uriașa coloană de fum. O observă cu priviri speriate și deportații ce coboară din vagoane și se aliniază pentru selecție. Ziua, deasupra pădurii de la Birkenau plutește un nor greu, ce acoperă cerul, iar noaptea împrejurimile se luminează de parcă arde focul iadului.

Drumul spre ruguri trece pe lângă crematorii. La gardurile de sârmă prezentăm santinelelor SS biletul de liberă trecere și ne continuăm drumul nestingheriți. Înaintăm printr-un luminiș acoperit cu iarbă verde, proaspătă. Peisajul pare pașnic, dar ochii mei circumspecți descoperă imediat, la depărtare de vreo sută de metri, al doilea cordon de santinele, stând sau șezând în iarba înaltă, lângă puștile lor mitraliere, însoțiți de niște copoi uriași.

După ce trecem prin luminiș, ajungem la marginea unei pădurici de brad. Din nou ne aflăm lângă o îngrădire de sârmă, în fața unei porți de lemn, de asemenea din sârmă ghimpată. Pe poartă se află o tabla de avertizare. Textul este identic cu cel de pe afișele atârnate la intrarea în crematorii: „Intrarea străinilor în această zonă este

strict interzisă.” Nu este permis nici accesul persoanelor SS din exterior.

Noi, membrii unui *Sonderkommando,* intrăm. Nu ni se cere nici legitimația. Aici paza este asigurată de SS-iști din crematoriu, și tot aici lucrează o echipă de șaizeci de oameni din *Sonderkommando*-ul crematoriului II. Aceasta este echipa de zi, care lucrează de dimineață de la șapte până seara la ora șapte, când este schimbată de echipa de noapte, compusă din alți șaizeci de oameni de la crematoriul IV.

După ce intrăm pe poartă, ne găsim într-un fel de curte, în mijlocul căreia se află o casă lungă, cu tencuiala măcinată de vreme și cu acoperiș de paie. Ferestrele mici sunt închise cu obloane de lemn. Stilul este caracteristic caselor de țară din Germania. Judecând după straturile suprapuse de tencuială, descoperite ici și colo, și după acoperișul de paie înnegrit de bătrânețe, casa trebuie să aibă o vechime de cel puțin o sută cincizeci de ani. Birkenau se află lângă Auschwitz; statul german a expropriat satul întreg, a dărâmat toate casele, cu excepția celei în fața căreia ne aflăm, și a evacuat toată populația, pentru a putea organiza lagărul de concentrare de la Auschwitz.

Oare ce destinație a avut această casă la origine? Să fi fost casă de locuit? Poate că prin demolarea tuturor pereților despărțitori din interior a fost transformată într-o singură sală lungă. Sau poate a fost inițial astfel construită pentru a servi ca magazie sau în alt scop similar? Nu știu. Actualmente, aici se dezbracă cei ce sunt arși pe rug.

De la rampa de sosire sunt trimise aici transporturile pentru care nu mai este loc în cele patru crematorii. Acești deportați au cel mai îngrozitor sfârșit. Aici nu se găsesc nici măcar robinete de apă ca să-și potolească setea chinuitoare. Nu sunt nici afișe înșelătoare, care să le risipească presimțirile rele. Nu există cameră de gazare, despre care ar putea crede că este baie. Aici nu se află decât o casă țărănească, spoită în galben, acoperită cu paie, cu obloanele închise, iar în dosul ei un fum uriaș se ridică până la cer, răspândind miros de carne de om arsă și de păr pârlit.

În curte stau, înmărmuriți de groază, vreo cinci mii de oameni, înconjurați de un cordon puternic de SS-iști, care țin de zgardă niște copoi uriași. În sala de dezbrăcare

intră câte trei-patru sute de oameni deodată. Sub ploaia loviturilor de măciucă își aruncă de pe ei hainele și, în pielea goală, ies pe ușa din partea opusă a casei, pentru a face loc unei noi serii de victime.

De îndată ce ies pe ușă – fără a le lăsa timp să-și facă ochii roată, să-și dea seama de urgia ce se abate asupra lor – îi prinde de braț câte un *Sonder*-ist și, printre cordoanele de santinele SS, îi duce pe drumul șerpuitor, mărginit de o parte și de alta de copaci, cam vreo sută cincizeci de metri, până la rugul pe care nefericiții nu-l văd decât în clipa când intră în luminiș.

Rugul este de fapt un șanț adânc de trei metri, lung de cincizeci și lat de șase, plin cu sute de cadavre arzânde. În dreptul copacilor aflați pe una dintre marginile rugului stau, la depărtare de câte cinci-șase metri, soldați SS ținând în mână o armă de calibru mic, de 6 mm, folosită pentru împușcătura în ceafă. De îndată ce nefericita victimă iese dintre copaci, alți doi oameni din *Sonderkommando* se reped la ea, o prind de câte un braț și o târăsc pe o distanță de cincisprezece-douăzeci de metri până în fața pușcașului SS. Aici, printre răcnetele sfâșietoare produse de groaza morții, focul armei se aude doar ca o pocnitură. O singură pocnitură, și de cele mai multe ori victima este azvârlită încă vie în marea de flăcări din șanț.

Cam la cincizeci de metri depărtare funcționează din plin un alt șanț de aceleași dimensiuni.

Comandantul rugurilor este *Oberscharführer*-ul Moll. În calitatea mea de medic și de martor ocular pot afirma că acesta este criminalul cel mai scelerat, cel mai îndârjit, cel mai cinic din cel de-al treilea Reich. În comparație cu Moll, chiar și în Mengele pâlpâie ici-colo o urmă de omenie. Nu o dată s-a întâmplat ca la rampă, în timpul selecției, să vadă cum o femeie tânără, puternică voia cu îndărătnicie să treacă împreună cu mama ei în coloana din stânga. În asemenea cazuri o ocăra aspru și-i ordona să rămână în dreapta. *Oberscharführer*-ul Mussfeld, pușcașul șef al crematoriului I, de asemenea se îndura să tragă și un al doilea glonț în ceafa victimei, dacă ea nu murea din primul foc. *Oberscharführer*-ul Moll însă nu-și pierde vremea cu asemenea gesturi. La Moll, majoritatea oamenilor sunt aruncați de vii în foc. Și vai de *Sonder*-istul din a cărui vină banda rulantă de victime se oprește pe traseul dintre vestiar și ruguri, așa

încât vreunul dintre pușcașii de la marginea șanțului să stea câteva minute inactiv, așteptându-și victima următoare.

Moll este pretutindeni prezent. Cutreieră neostenit drumul de la vestiar până la ruguri și circulă în jurul focurilor. Majoritatea oamenilor nu opun rezistență; se lasă târâți până la rug. Victimele sunt atât de paralizate și încremenite de spaimă, încât, probabil, nici nu-și mai dau seama ce se petrece cu ele. Aceasta mai ales în cazul bătrânilor și copiilor. Sunt însă și tineri, care încearcă să se opună cu toată forța instinctului lor de conservare, ajuns la paroxismul deznădejdii. Dacă Moll observă o asemenea scenă pe banda rulantă de oameni, își smulge de la brâu, din geanta-i mereu deschisă, pistolul. Un foc, tras adeseori de la depărtare de treizeci-patruzeci de metri, și victima recalcitrantă se prăbușește la pământ, ieșind astfel din convoi. Moll este un as al tirului. Mulți oameni din *Sonderkommando* au fost împușcați de el în brat – întotdeauna numai în brat – dacă n-a fost mulțumit de felul cum își prestau serviciul. Bineînțeles, Moll aplica această sancțiune fără vreun avertisment prealabil, iar deținutul o primea fără a crâcni.

Randamentul zilnic al color două ruguri este de cinci până la șase mii de oameni arși. Ceva mai mare decât al unui crematoriu, dar moartea deportaților care ajung aici este de o mie de ori mai îngrozitoare decât a celor din crematorii. Ei mor de două ori: o dată împușcați în ceafă și a doua oară arși.

Așadar, după moartea prin gazare, prin injecție cu cloroform și prin împușcare în ceafă, fac cunoștință, aici, cu al patrulea sistem de omucidere: moartea combinată.

Adun medicamentele și ochelarii rămași de la cei exterminați. Cu creierul amorțit și picioarele tremurând de indignare, plec spre „casă”, la crematoriul I. care, după cum mi-a spus doctorul Mengele, nu e un sanatoriu, dar oferă condiții de viață suportabilă. A avut dreptate. După ce am văzut rugurile, îi dau perfectă dreptate.

Ajuns „acasă”, mă retrag în odaia mea. Azi nu sortez medicamentele, nu clasez ochelarii. Iau luminal și mă culc. Azi doza este de treizeci de centigrame. Să fie oare suficientă pentru a-mi calma starea de agitație provocată de ruguri?

XIV

Începe o nouă zi, în care voi fi martorul altor evenimente. Aici, fiecare zi își are evenimentul ei; o nouă urgie pe care nu mi-aș putea-o imagina.

Oamenii din *Sonderkommando* îmi spun – ei știu totul – că barăcile din KZ sunt blocate, ceea ce înseamnă că nimeni nu poate ieși din barăci. Soldații SS veghează cu și mai mare vigilență, iar câinii-lupi îi ajută în „muncă".

Azi se lichidează sectorul deportaților din Cehoslovacia.

Inițial, sectorul cehilor cuprindea pe cei cincisprezece mii de oameni deportați din ghetoul de la Theresienstadt. În lagărul lor, întocmai ca în acela al romilor, familiile au fost lăsate împreună. Deci, la sosire, cehii n-au fost supuși selecției. Bătrânii, tinerii, copiii trăiau laolaltă în condiții grele, dar suportabile. Erau îmbrăcați în hainele lor și nu erau obligați să muncească.

Astfel au trăit doi ani, până când a sosit și pentru ei clipa exterminării. Lagărul de la Auschwitz este un lagăr de exterminare! Ceasul morții le sună tuturor când le vine rândul.

La rampă transporturile ce sosesc din Ungaria se succed neîncetat. De multe ori sosesc chiar două garnituri deodată, vărsând în lagăr mii și mii de oameni.

Activitatea doctorului Mengele la rampă nici nu mai poate fi denumită selecție. Brațul lui arată numai într-o singură parte; la stânga. Astfel încărcătura umană adusă de trenuri pleacă în întregime la camerele de gazare sau la ruguri.

Lagărul carantină, lagărul C, lagărul D și sectorul FKL sunt pline până la refuz, cu toate că din ele se trimit zilnic mii de oameni în alte lagăre mai îndepărtate.

Bătrâni și tineri din lagărul cehilor, sleiți de suferințele celor doi ani de zile petrecuți în KZ, și copiii lor scheletici trebuie să dispară pentru a face loc noilor veniți, capabili de muncă.

De altfel în ultima vreme traiul lor se înrăutățise simțitor. Imediat după sosirea primelor transporturi din Ungaria li se reduseseră rațiile de alimente, iar peste

câteva săptămâni, când lagărul devenise suprapopulat și comandamentul nu mai putea asigura hrana atâtor oameni, aprovizionarea lor încetă aproape cu desăvârșire.

Oamenii urlau, înnebuniți de foame. În câteva zile, organismul lor slăbit a fost complet vlăguit. Diareea, dizenteria, tifosul exantematic îi decimau. Zilnic mureau câte cincizeci-șaizeci de oameni. În ultimele zile au trecut prin chinuri de nedescris, până când sosi și pentru ei ceasul salvator, ceasul exterminării…

Blocarea barăcilor fu ordonată dis-de-dimineață în întregul sector. Mai multe sute de soldați SS înconjurară lagărul deportaților cehi, mânându-i să se așeze în coloană. Urletele de groază ale oamenilor, care așteptau să fie încărcați în autocamioane, erau sfâșietoare. Toți știau ce-i așteaptă… Doar trăiau de doi ani în KZ!

În ultimul timp, numărul internaților din acest lagăr scăzuse la douăsprezece mii de suflete. În ziua lichidării au fost selecționați din rândurile lor o mie cinci sute de bărbați și femei capabili de muncă și opt medici. Restul au fost trimiși la crematoriile II și III.

În ziua următoare, lagărul deportaților cehi fusese complet golit de cei care trăiseră aici doi ani de zile. În crematoriile II și III, de asemenea, se potolise forfoteala. Am văzut camionul încărcat cu cenușa lor, plecând din curtea crematoriului și îndreptându-se spre Vistula.

Astfel, brusc, efectivul lagărului scăzu cu mai mult de zece mii de oameni, iar la arhiva KZ-ului se adăugă o filă în plus. Pe această foaie de hârtie scria: „Sectorul lagărului de concentrare de la Auschwitz populat de deportați din Cehoslovacia, așa-numitul lagăr al cehilor, a fost lichidat din cauza numeroaselor cazuri de tifos exantematic”. Semnat: dr. Mengele, *Hauptsturmführer. I. Lagerarzt.*

Cei opt medici ai lagărului ceh, pe care grație intervenției profesorului dr. Epstein doctorul Mengele i-a lăsat în viață, au ajuns în barăcile-spital ale lagărului F, în calitate de pacienți. Munca depusă în ultimele săptămâni le măcinase deopotrivă trupul și sufletul; își îngrijiseră bolnavii fără a ține seama de primejdie și uitând de oboseală, așa încât acum erau cu sănătatea distrusă și nervii zdruncinați.

A doua zi după lichidare, având o misiune oficială în lagărul F, am putut sta de vorbă cu ei. Cu acest prilej fostul medic-șef al lagărului cehilor, renumitul dr. Heller

din Praga, mi-a povestit despre suferințele și nimicirea celor deportați din Cehoslovacia. Azi cei opt medici nu mai sunt în lumea celor vii. Au fost medici adevărați. Memoria lor merită să fie cinstită cu pietate.

XV

Lângă lagărul cehilor se află lagărul C, unde sunt internate deportatele din Ungaria. Deși zilnic transporturi întregi sunt expediate în lagăre mai îndepărtate, efectivul acestui sector a atins uneori cifra de șaizeci de mii de suflete. În acest lagăr suprapopulat, într-o bună zi, medicii au descoperit la câteva deținute dintr-o baracă simptomele scarlatinei. La ordinul doctorului Mengele, această baracă, împreună cu cele din dreapta și din stânga ei, au fost izolate. Carantina a durat de dimineață până seara când au sosit autocamioanele care au dus la crematoriu întregul efectiv al celor trei barăci. Iată o măsură eficientă luată de doctorul Mengele pentru a împiedica răspândirea epidemiei de scarlatină!

Așadar, în campania de profilaxie a bolilor infecțioase organizată de doctorul Mengele, au fost sacrificați până acum oamenii din lagărul cehilor și din cele trei barăci ale lagărului C. Din fericire, medicii, dându-și seama de primejdie, când apărea undeva vreo boală contagioasă nu aduceau cazul la cunoștința autorităților sanitare SS. Pe cât era posibil, îi ascundeau pe acești bolnavi în boxele mai lăturalnice și îi îngrijeau acolo discret, cu mijloacele reduse ce le aveau la îndemână. Nu internau pe nimeni în spital, deoarece medicii SS controlau zilnic bolnavii, iar un caz de boală infecțioasă putea provoca lichidarea totală a barăcii din care provenea bolnavul, plus a două-trei barăci învecinate. Această metodă se numește în termeni medicali SS: combaterea epidemiilor pe scară largă. Rezultatul acțiunii este cenușa încărcată în unul sau două camioane.

Acasă, pe vremea când lucram la serviciul sanitar, am folosit și eu această expresie. Profilaxia pe scară largă noi o realizam practic în modul următor: izolam bolnavul suferind de o boală contagioasă, bunăoară cazurile de tifos sau de difterie, și făceam vaccinări preventive populației de pe două-trei străzi din vecinătatea casei locuite de el. Deh, câte bordeie, atâtea obiceie!

După aceste antecedente, într-o dimineață mi se aduc din spitalul lagărului B II cadavrele a două femei trimise

de doctorul Mengele la autopsie. Ca de obicei, mi se remit fișele cu istoricul bolii și tratamentul aplicat. Le citesc cu atenție. La rubrica diagnostic este scris: febră tifoidă, iar în dreptul cauzei de deces citesc: insuficiență cardiacă. Ambele indicații sunt cu semn de întrebare.

Îmi dau seama imediat de situație. După autopsia celor două cadavre, doctorul Mengele nu va primi din partea mea confirmarea diagnosticului de febră tifoidă! De altfel anamneza ambelor cazuri este plină de lacune, iar diagnosticul este pus sub semn de întrebare. Se vede că doctorul Mengele nu este lămurit. Abia după autopsie urmează să se precizeze diagnosticul. De aceea a trimis aici cele două cadavre.

Fac autopsia. În ambele cazuri intestinul subțire prezintă ulcerații caracteristice celei de-a treia săptămâni de febră tifoidă. De asemenea, ambele spline sunt mărite. Așadar amândouă au suferit de febră tifoidă!

După-amiază, pe la ora cinci, ca de obicei, sosește doctorul Mengele. Se apropie de mine cu fața lui senină ce ascunde atâta cruzime și se interesează de rezultatul autopsiilor. Ambele cadavre, deschise, zac pe masă. Intestinul gros, intestinul subțire și splina, spălată și deschisă, sunt pregătite fiecare pe câte un vas pentru a fi examinate de el.

Îi comunic diagnosticul: inflamația intestinului subțire și ulcerații extinse pe intestine. Îi țin o prelegere despre starea de ulcerație în a treia săptămână de febră tifoidă, în comparație cu ulcerațiile ce se întâlnesc la intestinul subțire în cazurile de inflamații simple. Îi atrag atenția asupra faptului că splina mărită este un fenomen frecvent și în cazurile de inflamație a intestinelor, deci aici nu este vorba de febră tifoidă, ci despre o inflamație gravă a intestinului subțire, probabil în urma unei intoxicații cu carne.

Doctorul Mengele este specialist în biologia rasială și nu în autopsie. De aceea nu mi-a fost greu să-l conving că diagnosticul meu este cel just. Dar, decepționat și enervat, se întoarce către mine și-mi spune că cele două doctorițe care au săvârșit o eroare de diagnostic atât de gravă vor fi mult mai utile în KZ dacă vor căra pietre, în loc să lucreze în spital, unde din pricina erorii lor mor bolnavi care ar fi putut fi salvați.

Strânge procesele verbale întocmite de mine, dar înainte de a le pune în servietă face o notă pe marginea

teancului de hârtii. Eu, stând în spate, citesc peste umărul lui: *Rücksprache m. Ärztinnen,* ceea ce în traducere liberă înseamnă: „tragerea la răspundere a doctoriţelor”. Îmi pare foarte rău că am pus pe două colege nevinovate într-o situaţie atât de gravă, după ce au stabilit perfect diagnosticul bolii. Acum îşi pot pierde posturile pentru a trece la un detaşament de muncă grea, la construcţia de şosele. Dacă ameninţarea doctorului Mengele se realizează, eu voi purta vina suferinţei lor.

Recunosc că am săvârşit o încălcare gravă a eticii noastre profesionale, dar această etică este valabilă numai în afara gardurilor de sârmă ghimpată. Am pus într-o situaţie dificilă doi sau trei oameni. Dar mă gândesc pe ce „scară largă” şi-ar fi organizat doctorul Mengele campania de frânare a epidemiei de febră tifoidă, dacă n-aş fi procedat astfel!

Veştile primite a doua zi despre cele două colege m-au liniştit; doctorul Mengele le-a ocărit straşnic dar n-a luat alte măsuri. Le-a lăsat să lucreze mai departe în spital.

De atunci mi-au fost aduse multe cadavre, cu multe fişe medicale, dar pe nici una nu era completată rubrica diagnosticului. Aşa doream şi eu, era mai bine.

Zile întregi n-am putut uita „revolta” doctorului Mengele, pe motiv că, din cauza celor două erori de diagnostic, două nefericite femei n-au putut fi salvate. Ce cinism sfruntat! Cinismul medicului răufăcător, al aşa-numitului *Kriminaldoktor*!

XVI

Într-o dimineață mi se transmite dispoziția doctorului Mengele de a mă prezenta urgent la biroul comandamentului din lagărul F. Execut cu plăcere ordinul, întrucât scap pentru câteva ore de atmosfera apăsătoare a crematoriului, și apoi nici mersul pe jos nu-mi strică. După miasmele din sala de autopsie și din crematoriu, aerul curat o să-mi facă bine. De asemenea, mă bucur la gândul că voi putea sta de vorbă cu colegii mei din lagărul F, care m-au primit și găzduit cu atâta bunăvoință la începutul „carierei" mele în KZ.

Mă pregătesc de drum; îmi umplu buzunarele cu medicamente prețioase și cu câteva pachete de țigarete. Nu vreau să merg cu mâna goală la baraca-spital nr. 12. De altfel nici n-ar fi de demnitatea unui *Sonder*-ist…

După ce santinela din post îmi înscrie numărul în registru, ies pe poarta de fier a crematoriului și pornesc spre lagărul F. Nu mă grăbesc; aș vrea să profit de această mică plimbare. Trec pe lângă gardul de sârmă al lagărului de femei FKL și văd mii de femei circulând printre șirurile de barăci. Toate sunt la fel de urâțite; tunse chilug și zdrențăroase. Mă gândesc la soția mea și la părul bogat și ondulat al fetiței mele. Brusc, îmi aduc aminte de rochiile visate de ea, pe care mi le descria în timpul îndelungilor noastre convorbiri familiale.

Au trecut trei luni de când ne-am despărțit la rampă. Ce s-o fi întâmplat cu ele? Oare au rămas împreună? Oare mai sunt pe aici, în vreun lagăr de femei de la Auschwitz, sau au fost trimise mai departe într-un alt lagăr de pe teritoriul celui de-al treilea Reich? Trei luni înseamnă vreme lungă. În KZ este nemăsurat de lungă! Și totuși am senzația că ele sunt aici, dar oare unde? Care dintre numeroasele garduri de sârmă ghimpată le desparte de mine? Ori încotro îmi întorc privirea, până la orizont nu văd decât sârmă ghimpată, stâlpi de beton și tăblițe de avertizare. Întregul KZ nu este decât sârmă ghimpată, întreaga Germanie nu este decât o îngrădire de sârmă ghimpată, un uriaș lagăr de concentrare.

Sosesc în fața porții lagărului F. Intrarea în acest lagăr este păzită de *Blockführerstube,* adică de biroul de

gardă al lagărului. De serviciu este un subofițer SS cu față grosolană și un soldat SS. Mă opresc în fața ferestruicii, îmi suflec mâneca hainei și, conform regulamentului, spun numărul meu de tatuaj: A 8450. Cu acest prilej mi-am descoperit ceasul de la mână. A purta ceas, în KZ, era unul dintre cele mai grave delicte; eu aveam o permisiune specială din partea doctorului Mengele, întrucât în munca mea ceasul îmi ora neapărat necesar. Subofițerul SS iese din camera de gardă ca un tigru înfuriat și, cu glasu-i răgușit, urlă la mine: ce caut în lagărul F și cum îndrăznesc să port ceas la mână?

Trei luni petrecute în crematoriu sunt școală înaltă. Stau nemișcat și, privindu-l drept în ochi, îi răspund: Eu nu caut nimic aici; execut ordinul primit de la doctorul Mengele. Vrea să-mi vorbească. Dar, dacă nu pot intra, mă întorc la crematoriu și îi comunic telefonic cele petrecute.

Numele doctorului Mengele produce efecte magice! Toată lumea tremură în fața lui. În consecință și SS-istul se îmblânzește ca prin farmec și, prevenitor, mă întreabă câte ore vreau să rămân în lagăr. Aceasta pentru că trebuie să noteze în registrul de intrare. Eu mă uit la ceas – de data aceasta SS-istul nu se mai leagă de el –, este ora zece. Rămân până după-amiază la ora două; până atunci rezolv totul cu doctorul Mengele – îi răspund și scot din buzunar un pachet cu douăzeci de țigări, din care îi dau câteva bucăți; să aibă ce fuma până mă întorc… Le primește încântat. Ne despărțim în termeni cordiali; cât pe ce să-mi spună că mă așteaptă cu plăcere și altădată.

Fără îndoială, numele doctorului Mengele și țigaretele și-au produs efectul. Deci după ce termin cu doctorul Mengele voi putea petrece câteva ore liniștite cu colegii mei.

Intru în baracă la comandament și aștept mult în sala de așteptare, până când ofițerul de serviciu mă întreabă pentru ce am venit. Îi spun scopul vizitei. El îmi arată o ușă. Intru într-o cameră de lucru bine mobilată. Pereții sunt plini de grafice care ilustrează efectivul KZ-ului în diferite perioade. Pe unul dintre pereți atârnă o mare fotografie heliografiată a lui Himmler, încadrat într-o ramă somptuoasă.

La masă stau trei bărbați: doctorul Mengele, *Hauptsturmführer*-ul doctor Thilo, chirurg-șef, și *Obersturmführer*[17]-ul doctor Wolff. Doctorul Mengele îi

spune doctorului Wolff că eu sunt autopsierul crematoriului. Doctorul Wolff începe cu mine o discuție. Îmi spune că-l interesează foarte mult specialitatea mea și, dacă timpul i-ar fi îngăduit, ar fi venit la crematoriu să asiste la câte o autopsie mai interesantă. Acum însă, întrucât lucrează la o cercetare științifică de mare anvergură, m-a chemat aici să discute cu mine. Îmi spune apoi că în lagăr s-au răspândit foarte mult afecțiunile intestinale însoțite de diaree și nouăzeci la sută dintre cazuri sunt mortale. Sub aspect clinic cunoaște perfect evoluția bolii; s-au făcut și se fac mii de analize și examene pe care le urmărește sistematic. Dar studiul lui nu este complet pentru că la prelucrarea imensului material cules sunt neapărat necesare, pe lângă datele clinice, și datele obținute prin autopsia unui număr mare de cadavre ale bolnavilor decedați din această cauză.

Așadar, și doctorul Wolff este „cercetător științific". Chiar la Auschwitz, unde sângele de om curge gârlă, unde atmosfera este încărcată de fumul crematoriilor, el vrea să tragă foloase, și încă de pe urma cui… A sutelor de mii de epave ajunse la greutatea de câte treizeci de kilograme din cauza diareii. Dispune autopsierea unui număr imens de cadavre pentru a îmbogăți științele medicale prin studiul unor manifestări interne necunoscute încă ale acestei boli.

Prin exploatarea materialului uman sacrificat, de care dispune în cantități nelimitate – mai ales prin studiul gemenilor –, doctorul Mengele vrea să dezlege secretul proliferării speciei umane. Iar doctorul Wolff, în aceleași condiții, studiază cauzele bolii însoțite de diaree. De fapt cauzele acestei boli sunt cunoscute de toată lumea.

În cazul în speță, diareea se produce după următoarea rețetă: se smulg din căminul lor femei, bărbați sau copii nevinovați în plină dezvoltare, se despoaie de tot avutul lor, se internează în ghetou pe timp de șase săptămâni sau mai mult. Apoi se înghesuie câte o sută de oameni într-un vagon de marfă, li se dă o găleată de apă clocită și sunt transportați la Auschwitz. Ajunși aici, sunt cazați în barăci suprapopulate, ce nu corespund nici pentru grajduri de vite. Se dă o rație alimentară în valoare calorică de șapte sute de calorii pe zi, compusă din: pâine mucegăită preparată din făină de castane sălbatice, margarină extrasă din lignit și 30 de grame de salam îmbibat cu apă, preparat din carnea cailor răpănoși. În

afară de aceste alimente, candidații la diaree vor bea o jumătate de litru de zeamă de urzici sau de napi, fierți fără grăsime, fără făină și fără sare. După patru-cinci zile, diareea se declară în mod cert. Iar peste trei-patru săptămâni, în ciuda eforturilor depuse de medici, cazul este închis… Toți cobaii sucombă.

Doctorul Wolff este de părere că, pentru completarea cercetărilor sale științifice, trebuie să se facă autopsia a cel puțin o sută cincizeci de cadavre. Doctorul Mengele intervine în discuție, spunând că, după aprecierea lui, eu pot face șapte autopsii pe zi, așadar în trei săptămâni pot livra materialul necesar. Eu nu sunt de acord cu ei și le spun fără înconjur că, dacă vor examene serioase și precise – fapt de care nu mă îndoiesc –, nu mă pot angaja la mai mult de trei autopsii pe zi.

Așadar, stabilim această normă. Ambii schițează din cap un gest aprobativ, iar eu am înțeles că pot pleca.

Mă duc să fac o vizită colegilor mei în baraca-spital nr. 12. Toți au primit cu bucurie medicamentele, au început să fumeze din țigarete, dar pe chipul lor se citește depresie și oboseală, iar vorba lor poartă aceeași pecete. Ei trăiesc încă sub impresia sfârșitului trist al lagărului ceh. Încetul cu încetul, soarta implacabilă ce ne așteaptă i-a doborât și pe ei, ca și pe mine, cu singura deosebire că cu nu mi-am pierdut optimismul încetul cu încetul, ci într-o clipă: în clipa când am intrat pe poarta crematoriului.

Totuși încerc să-i îmbărbătez și îi sfătuiesc să reziste. Le descriu situația de pe front, care evoluează din ce în ce mai favorabil pentru noi. Întrucât primesc zilnic ziarul, le pot da informații din abundență.

Ne despărțim cu o caldă strângere de mână. Nicăieri altundeva ideea că despărțirea și plecarea întotdeauna cuprind o fărâmă de moarte[18], nu este mai valabilă decât în KZ.

În orice caz, mă las ademenit de orgoliu și-mi zic: trebuie să am o personalitate puternică, dacă în această situație mai pot încuraja pe alții…

XVII

Cadavrele pacienților *Obersturmführer*-ului dr. Wolff decedați în urma diareii sosesc unul după altul pe masa de autopsie. Ajuns la al treizecilea cadavru, încerc să sistematizez rezultatele obținute până acum.

În toate cazurile mucoasa stomacală prezintă un proces inflamator care atacă glandele aparatului digestiv, mai ales pe cele producătoare de suc gastric, provocând chiar atrofierea lor totală. Fără sucuri gastrice nu se poate face digestia, în schimb apar fermentații abundente.

A doua constatare pe care o fac privește starea inflamatorie a mucoaselor intestinului subțire, însoțită de o accentuată subțiere a pereților intestinali.

A treia constatare se referă la cea mai importantă secreție pentru funcția intestinului subțire: secreția de bilă, element inexorabil în digerarea grăsimilor. La deschiderea vezicii biliare, în locul secreției de culoare galben-verzuie găsesc un lichid vâscos, incolor, care abia colorează fecalele și deci nu-și poate îndeplini funcția digestivă.

A patra constatare privește inflamația mucoaselor intestinului gros și atrofierea totală a pereților intestinali, subțierea și friabilitatea lor. Intestinele se prezintă ca o foiță de țigară. Ele nu mai seamănă cu un tub digestiv, ci cu niște tuburi de evacuare, în care, dacă sus se toarnă o substanță oarecare, ele o elimină în câteva minute.

Iată deci, în linii mari, observațiile mele. Munca pe care o fac este foarte monotonă, deoarece nu prezintă nimic nou și interesant. Aceasta este însă atribuția mea. Examenele bacteriologice se fac, probabil, la Institutul de igienă și bacteriologie al trupelor SS, organizat în comuna Reisgau, situată la vreo doi-trei kilometri depărtare de crematorii. Acolo lucrează confratele meu, doctorul Mansfeld, renumitul profesor de la Institutul de bacteriologie de pe lângă Universitatea din Pécs{19}.

XVIII

Într-o după-amiază, în timp ce mă odihneam, *Oberscharführer*-ul Mussfeld deschide ușa și introduce în odaia mea trei necunoscuți îmbrăcați în haine vărgate. Apoi, arătând cu mâna spre cei trei nenorociți, îmi spune că doctorul Mengele mi-a trimis trei colegi.

Îți vine să le plângi de milă văzându-i cum stau, în hainele lor murdare de pușcăriași, muți și încremeniți de spaimă, stânjeniți de mediul nou în care au intrat. De îndată ce au pășit peste pragul crematoriului știu și ei că de aici nu mai există scăpare.

Ne strângem mâna camaraderește și ne prezentăm. Primul cu care dau mâna este doctorul Görög Dénes, docent universitar, autopsierul spitalului de stat din Szombathely[20]. Este un bărbat scund, slab, cam de patruzeci și cinci de ani, și poartă ochelari cu lentile groase. Îmi face impresie bună, sper că ne vom înțelege bine. Al doilea, Fischer Adolf, pare să aibă vreo cincizeci de ani, este îndesat, cu spatele adus și cu chipul răutăcios; a fost timp de douăzeci de ani om de serviciu la sala de autopsie a Institutului de anatomie din Praga. Fiind evreu din Cehoslovacia, se află de cinci ani în KZ. Al treilea este doctorul Joseph Körner, originar din Nisa, internat de trei ani de zile în KZ. Este un tânăr scump la vorbă, cultivat. N-are decât treizeci și doi de ani.

Doctorul Mengele i-a pescuit din barăcile murdare ale lagărului D pentru a grăbi efectuarea cercetărilor ce mi-au fost încredințate și i-a trimis să mă ajute pentru a putea face față autopsiilor din ce în ce mai numeroase. Răspunderea muncii de „cercetare științifică” o voi avea tot eu. Corespondența, arhiva, întocmirea proceselor verbale de autopsie rămân în sarcina mea. Cei doi medici urmează să mă ajute la autopsii; omul de serviciu, conform funcției sale, va pregăti cadavrele. El are sarcina de a trepana și a scoate calota craniană, de a extrage și a pregăti pentru analiză diferite organe, iar după autopsie tot el evacuează cadavrul și răspunde de ordinea și curățenia sălii de autopsie și a camerei de lucru.

Așadar, am primit ajutoare serioase, ceea ce înseamnă o mare înlesnire pentru mine. În conformitate

cu dispoziția doctorului Mengele, cei trei camarazi nouveniți vor locui cu mine în cameră. Această schimbare în viața și munca mea are avantajul că nu voi mai fi singur, ci voi munci și locui împreună cu tovarăși de suferință.

XIX

De dimineață pornesc la vizita medicală cotidiană în cele patru crematorii. Pretutindeni se lucrează din plin. Astă-noapte au fost arși evreii greci de pe insula Corfu, situată în Marea Mediterană. Comunitatea evreiască din Corfu este una dintre cele mai vechi din Europa.

Transportul lor a durat douăzeci și șapte de zile; pe mare i-au cărat în șlepuri, iar pe uscat i-au adus cu trenul, în vagoane închise, nemâncați, nebăuți. Când garniturile au ajuns la rampa lagărului de exterminare de la Auschwitz și vagoanele s-au deschis pentru ca evreii din Corfu să coboare și să se alinieze pentru selecție, n-a mai avut cine coborî. Jumătate dintre ei muriseră, cealaltă jumătate, în stare de nesimțire, trăgea să moară. Întregul transport, până la ultimul om, a fost dus la crematoriul II. Uzina a funcționat intens toată noaptea. Dimineața nu mai rămăsese din ei decât o grămadă de haine murdare și zdrențăroase în curtea crematoriului. Mi se strânge inima când privesc mormanul de haine, udat de ploaia măruntă ce se cerne peste el. Ochii mei se îndreaptă întâmplător spre coșul pătrat al crematoriului și iată că paratrăsnetele așezate în cele patru colțuri ale lui, drugurile acelea groase de fier, s-au înmuiat și s-au îndoit din cauza focului infernal din cuptoare!

Cu prilejul vizitei la crematoriul IV am găsit un caz grav: unul dintre fochiști, vrând să se sinucidă, a înghițit o cantitate mare de tablete de luminal. Aici aceasta este cea mai frecventă formă de sinucidere. *Sonder*-iștii își pot procura ușor luminalul, întrucât zilnic se adună o cantitate considerabilă din bagajele rămase în urma victimelor gazate. Mă apropii de patul pacientului. Cu regret descopăr că mă aflu în fața Căpitanului. Nimeni nu-i cunoaște numele adevărat; toată lumea din *Sonderkommando* îi zice astfel. În patria lui, la Atena, a fost, în calitate de ofițer activ cu gradul de căpitan, educatorul copiilor regelui Greciei. Era un om foarte bine-crescut și avea o cultură aleasă. De trei ani era în KZ. Soția și cei doi copii ai săi au fost gazați în prima oră după sosire.

Zace într-un somn adânc, în stare de nesimțire. După câte văd, a înghițit preparatul toxic cu câteva ore în urmă și organismul l-a absorbit. Totuși, în momentul de față, starea lui nu mi se pare disperată. Camarazii lui din *Sonderkommando* stau în jurul patului și mă roagă, la început în surdină, să-l las pe Căpitan să se ducă, pentru că dacă-l readuc la viață nu fac decât să-i prelungesc torturile morale de care a vrut să scape. De altfel peste câteva săptămâni tot expiră termenul de viață al celui de-al doisprezecelea *Sonderkommando*! Când și-au dat seama că argumentele lor nu mă impresionează și că încep să-i fac diferite injecții, câțiva dintre deținuți s-au enervat și și-au manifestat pe un ton nu tocmai distins părerile contrare intenției mele de a-i salva viața.

Îi las la căpătâiul bolnavului și-mi văd de drum. Dacă nu face o congestie pulmonară, în patru-cinci zile Căpitanul este pe picioare. Timp de câteva săptămâni va mai arunca în cuptor lopețile cu cocs spre a înteți focul infernal pentru arderea miilor de cadavre ale fraților săi torturați, hăituiți, uciși prin gazare. Iar când va sosi ziua, ultima zi a *Sonderkommando*-ului, se va alinia și el împreună cu ceilalți. O rafală și, însângerat, va cădea cu ochii holbați de groază și de uimire, lângă camarazii săi.

Acum, când sunt departe de patul bolnavului și chipul său chinuit nu apelează la conștiința medicului care timp de douăzeci de ani a practicat această meserie, conștiința mea de om este perfect de acord cu camarazii Căpitanului. Trebuia să-l las să se „ducă”, amețit de luminal, scăpat de torturile morale și fizice, nu să-l trimit în fața țevilor de oțel ale pistoalelor automate…

Îmi termin vizita și mă întorc la crematoriul I. Dau o raită prin sala de autopsie și văd cum colegii mei ciopârțesc – cu zelul începătorilor – morții trimiși de doctorul Wolff, decedați în urma diareii. Sunt toți proaspăt bărbieriți, poartă cămăși curate, haine noi, în picioare au pantofi buni; și-au recăpătat aspectul de oameni. Judecând după personalul din jurul mesei de autopsie, îmbrăcat în halate albe, cu șorțuri galbene de cauciuc, cu mănuși de cauciuc pe mâini, și după echipamentul sălii de autopsie și al laboratorului, orice specialist care nu cunoaște îndeaproape munca executată aici ar crede că se află într-un adevărat institut de cercetări științifice.

Dar eu sunt specialist! Și lucrez de trei luni aici. Acesta nu este un institut de cercetări științifice, ci un institut pseudoștiințific, un fals institut de cercetări, bazat pe teorii false! Așa după cum cercetările de biologie rasială și însăși noțiunea de rasă superioară sunt fondate pe teorii false, pseudoștiințifice, și cercetările doctorului Mengele asupra gemenilor sunt pseudoștiințifice și bazate pe teorii eronate. De asemenea este greșită și teoria degenerescenței, pe baza căreia sunt măcelăriți aici piticii și infirmii pentru a demonstra inferioritatea anumitor rase. Toate aceste cercetări se fac nu pentru a convinge generațiile de azi ale Germaniei – acestea oricum nu le-ar da crezare –, ci pe cele viitoare, de după sfârșitul victorios al războiului.

Doctorul Mengele și camarazii săi visează că scheletele piticilor și infirmilor măcelăriți aici vor fi expuse în sălile imense ale unor muzee; de aceea le conservă cu multă grijă, le montează pe socluri indicând numele și vârsta exactă. Ei mai visează că după sfârșitul războiului dus de cel de-al treilea Reich pentru victoria rasismului și a tot ce este german, la aniversările victoriei, tineretul din școlile celui de-al treilea Reich milenar va fi adus de dascălii săi să viziteze aceste muzee. Astfel vor cinsti cu toții ziua cea mare, ziua victoriei. Prin această biruință binemeritată de rasa lor superioară, germanii vor izbuti nu numai să reducă la proporțiile cuvenite pe francezii, belgienii, rușii și polonezii din țările învecinate, așa cum se cuvine având în vedere inferioritatea rasei lor, ci vor stârpi cu desăvârșire din Europa un popor, poporul evreu, care, deși numără șase mii de ani de existență, nu mai are dreptul la viață, pentru că în cursul existenței sale multimilenare a degenerat și a dat cu precădere pitici și infirmi. Cei care, prin căsătorii mixte, au profanat unica rasă pură, rasa ariană, au adus asupră-i primejdia degenerării! Aceste încrucișări au fost nu numai dăunătoare, ci și periculoase pentru rasa pură; evreii care le-au încheiat au vrut să pună astfel stăpânire pe Europa. De aceea trebuie să fie exterminați.

Astfel numele primului *Führer* al celui de-al treilea Reich va fi devenit nemuritor și astfel el va fi dobândit recunoștința și prețuirea întregii lumi civilizate… Acestea sunt visele lor!

Așadar, pe baza acestor vise și teorii false ei duc războiul împotriva lumii întregi și extermină până și

sugarii. Da, în țara național-socialismului totul este fals! Baia de sânge a războiului ei o numesc cruciadă. În ochii lor Rusia este, în întregime, o stepă mongolă, sălbatică. Franța este țara unui popor măcinat de sifilis și în curs de dispariție. Englezii, începând cu primul ministru și până la ultimul cetățean, suferă de *delirium tremens* din cauza whisky-ului scoțian. În schimb pe japonezi îi consideră arieni respectabili. Aceasta pentru că așa le dictează interesele momentane.

Falsă este aici și morala, falsă este toată viața. Pentru a stimula proliferarea rasei, fetele, văduvele de război sunt îndemnate să nască copii, indiferent dacă tatăl este sau nu cunoscut, iar din noianul de bărbați cărora li se dăruiesc își pot alege nume pentru ele și copiii lor[21].

Au anunțat cu surle și fanfare în lumea întreagă că în cel de-al treilea Reich național-socialist valoarea de bază nu este aurul, ci munca. Totuși, într-o uzină anume organizată în acest scop se topesc zilnic treizeci-patruzeci de kilograme de aur din dinții oamenilor deportați și asasinați aici. La intrarea în subsolurile crematoriilor au așezat table care mint, în șapte limbi, o lume întreagă, spunând că sunt băi, când în realitate sunt camere de gazare. Pe cutiile cu ciclon gazos scrie că ele conțin otravă contra ploșnițelor și a păduchilor, când în realitate, în câteva secunde, omoară mii de oameni.

Fiecare prizonier din KZ a citit afișul stimulent: *Arbeit macht frei*! – „Munca te eliberează!”

Și iată realitatea!

O dată s-au oprit la rampă trei vagoane din care au ieșit, clătinându-se, niște oameni galbeni ca lămâia, slabi de nu mai erau decât piele și os. Erau trei sute la număr. După ce au pătruns în curtea crematoriului, am intrat în vorbă cu ei. Mi-au povestit că, acum trei luni, au plecat din lagărul D de la Auschwitz, într-un transport de trei mii de suflete. Au lucrat într-o fabrică de acid sulfuric. Mulți dintre ei au murit de diferite boli. Acești trei sute de oameni sunt intoxicați cu sulf; astfel se explică culoarea lor galbenă. Au fost scoși și expediați din fabrică, spunându-li-se că-i duc într-un lagăr de refacere.

Peste o jumătate de oră am văzut cadavrele lor însângerate, înșirate în fața cuptoarelor de incinerare. Munca te eliberează! Lagăr de refacere!

S-a întâmplat, în luna iunie sau iulie, că oamenilor din barăcile suprapopulate li s-au distribuit o sută de mii

de cărți poștale, obligându-i să scrie vreunui cunoscut de al lor. De asemenea li s-a poruncit ca la adresa expeditorului să nu figureze Auschwitz sau Birkenau, ci Am Waldsee. Această localitate se află la frontiera Elveției. Cărțile poștale au plecat, și răspunsurile au sosit. Eu am fost martor ocular când scrisorile de răspuns – cam cincizeci de mii la număr – au fost arse pe un rug pregătit în curtea crematoriului. De altfel ele nu mai puteau fi remise destinatarilor pentru că, până să sosească răspunsul, toți fuseseră arși. Pentru ce au organizat această acțiune? Pentru a liniști și a induce în eroare opinia publică mondială!

XX

În sala de gazare a crematoriului I zace un morman de trei mii de morți. *Sonder*-iștii au început demolarea piramidei de cadavre împletite între ele. Duruitul elevatoarelor, ușile trântite se aud până în odaia mea. Activitatea se desfășoară în ritm rapid. Sala de gazare trebuie golită. Se anunță sosirea unui nou transport.

Șeful echipei se repede în camera mea cu atâta violență, de credeam că-mi scoate ușa din țâțâni. Îmi comunică, emoționat, că la baza mormanului au găsii o femeie încă în viață.

Pun mâna pe trusa întotdeauna pregătită și cobor în goana mare în sala de gazare. Aproape de intrarea imensei săli, lângă perete, se zvârcolește trupul unei femei tinere, pe jumătate îngropată sub cadavre. Aud horcăieli convulsive. *Sonder*-iștii mă înconjoară agitați. Multe au văzut de când sunt aici, dar asemenea caz n-au mai întâlnit!

Scoatem corpul însuflețit de sub cadavrele ce zac peste el. Iau în brațe trupul ușor al copilei și-l duc în încăperea de lângă sala de gazare. Aici își schimbă îmbrăcămintea *Sonder*-iștii înainte de începerea lucrului. Culc pe o bancă copila căzută în nesimțire. Respiră greu. Pare de vreo cincisprezece ani… Apoi scot din trusă câteva fiole și îi fac în braț trei injecții, una după alta. *Sonder*-iștii așternun palton gros peste trupul rece ca gheața. Unul dintre ei aleargă la bucătărie să aducă un ceai sau o supă fierbinte. Toți vor să dea o mână de ajutor, de parcă s-ar lupta pentru viața propriului lor copil.

Strădania noastră n-a rămas fără rezultat. Fetița este cuprinsă de un acces de tuse și elimină din plămâni valuri, valuri de spută densă. Deschide ochii și privește crispată în tavan. Eu urmăresc încordat fiecare semn de viață. Respiră din ce în ce mai adânc, plămânii ei chinuiți de gaze înghit cu nesaț aerul. După injecțiile administrate, pulsul începe să bată binișor. Aștept cu răbdare. Injecțiile nu s-au resorbit complet. Totuși îmi dau seama că peste câteva minute își va reveni. Așa s-a și întâmplat.

Pe măsură ce circulația sanguină se intensifică, chipul ei cu trăsături fine prinde culoare. Privirea devine

conștientă. Se uită mirată în jurul ei, ne măsoară din ochi, apoi îi închide din nou. Încă nu-și dă seama ce se petrece cu ea. Nu poate concepe realitatea. Nu știe dacă ceea ce vede în jurul ei este adevărat sau e numai vis. Desigur, mintea îi este învăluită în ceață. Câteva sclipiri lucide în creier îi evocă un șir lung de vagoane care au adus-o aici. După aceea urmă parcă alinierea și, nici nu știe cum, porni într-un convoi. Apoi coborî, împreună cu ai ei și cu alții, într-o încăpere mare, subterană, foarte puternic iluminată. Totul se petrecuse atât de iute! Parcă își mai aduce aminte că i s-a poruncit să se dezbrace. Ah, ce senzație neplăcută! Dar toată lumea se dezbracă… Apoi, în pielea goală, trecu într-o altă sală mare. Deodată neliniștea îi cuprinse pe toți cei din jurul ei. Și aici ardeau becuri mari. Înspăimântată, privi mulțimea înghesuită în sală. Se pierduse de ai ei… Se rezemă de un perete și așteptă… Brusc, se făcu întuneric beznă. Ochii o usturau și parcă ceva o strângea de gât. Căzu la pământ. Aici, lumina amintirilor se stinge…

Mișcările ei devin din ce în ce mai vioaie. Ridică brațele, apoi capul, privește în jurul ei, fața i se contractă în ticuri nervoase. Întinde repede mâinile spre mine și, agățându-se violent de gulerul hainei mele, se străduiește din răsputeri să se ridice în capul oaselor. De mai multe ori o întind la loc pe bancă, dar ea repetă încercarea. A intrat într-o criză gravă de nervi. Încetul cu încetul se liniștește și zace complet epuizată. În colțul ochilor îi strălucesc picături mari de lacrimi, dar nu plânge.

Primesc primul răspuns la o întrebare. Nu vreau s-o obosesc, n-o întreb prea multe. Aflu doar că are șaisprezece ani și că a venit cu părinții ei într-un transport din Ungaria.

Îi dăm o ceașcă cu supă de carne fierbinte. O bea pe toată. Oamenii din *Sonderkommando* aduc fel de fel de alimente, dar nu le permit să-i dea nimic. O acopăr până la gât și-i spun pe un ton energic să doarmă puțin.

Sunt amețit de gândurile ce-mi frământă creierul. Mă întorc spre camarazii mei. Toți suntem îngândurați, amărâți. Acum urmează faza cea mai dificilă a acestei întâmplări. Ce facem cu fata? Știm cu toții că aici nu poate rămâne multă vreme.

Crematoriu! *Sonderkommando*! Ce putem face cu o fată? Cunosc istoricul crematoriilor și știu că de aici

nimeni n-a ieșit viu, nici din transporturi și nici din *Sonderkommando.*

Nu ne-a rămas prea mult timp de zbucium. Sosește *Oberscharführer*-ul Mussfeld, pentru ca – conform obiceiului – să vadă cum merge treaba. Trecând prin fața ușii deschise, observă grupul nostru și intră; ne întreabă ce se petrece aici. Imediat dă cu ochii de fetița întinsă pe bancă. Le fac semn camarazilor mei să ne lase singuri. Voi încerca imposibilul!

Trei luni petrecute sub același acoperiș au creat între noi o anumită legătură. De altfel una din trăsăturile caracteristice nemților este că respectă – chiar și în incinta KZ-ului – pe oamenii pricepuți într-o îndeletnicire oarecare, atâta vreme cât ei le pot fi de folos. Acest adevăr este verificat și la cizmari, croitori, tâmplari, lăcătuși. Adeseori în relațiile noastre de serviciu, am observat că Mussfeld mă prețuiește pentru pregătirea mea profesională și pentru activitatea mea ca specialist în autopsii. Știe, de asemenea, că medicul șef al KZ-ului – ființa cea mai temută din lagăr –, doctorul Mengele, îmi este șef direct, iar Mussfeld, în orgoliul rasei sale, crede că acesta este unul dintre reprezentanții de seamă ai științelor medicale din Germania. După părerea lui Mussfeld, faptul că doctorul Mengele trimite la moarte prin gazare sute de mii de oameni este un act de patriotism. Iar munca desfășurată în sala de autopsie este pusă, după părerea lui, în slujba progresului medicinii germane! Așadar, profit și eu de pe urma muncii pe care o prestez. Mussfeld mă vizitează adesea în sala de autopsie și discută cu mine probleme politice, situația militară și altele. Am impresia că mă respectă pentru că găsește o oarecare înrudire între îndeletnicirea lui sângeroasă și disecția cadavrelor autopsiate de mine.

El este comandantul și trăgătorul prim al crematoriului I; lucrează cu un colectiv format din încă trei SS-iști. Aceștia lichidează prin împușcături în ceafă pe cei selecționați din lagăre și pe cei care sunt trimiși din lagărele de muncă în „lagăre de refacere”. Metoda glonțului tras în ceafă se aplică atunci când numărul victimelor nu depășește cifra de cinci sute.

Uzina sălii de gazare nu se pune în funcțiune decât pentru exterminarea unor mase mai mari, căci pentru saturarea atmosferei din camera de gazare este necesară aceeași cantitate de gaz, indiferent dacă este vorba de

cinci sute sau de trei mii de persoane. Și apoi, nu mai trebuie să vină automobilul cu cruce roșie ca să aducă pe cei doi călăi cu cutiile de ciclon. Când numărul victimelor este mic, nu merită să se deplaseze un camion special pentru transportul hainelor rămase de la ei. Pe aceste considerente a fost introdus asasinatul prin împușcare în ceafă.

Cu vorbe bine măsurate îi povestesc cazul acestei fetițe. Îi explic că acest copil a trăit momentele îngrozitoare premergătoare morții, în vestiar și în camera de gazare. Când întunericul a învăluit sala, a inspirat și ea aer cu ciclon, dar numai o cantitate mică pentru că trupul ei firav a fost doborât de valul mulțimii ce se lupta cu moartea și a căzut cu fața la pământ pe un petic de pardoseală umed. Această umezeală n-a permis pătrunderea gazului în plămâni și nu s-a sufocat. Se știe că ciclonul gazos nu este eficient în mediu umed.

Astfel pledez și-l rog să găsim o soluție pentru acest copil. După ce m-a ascultat cu seriozitate, mă întreabă cum vreau să rezolv această problemă. Știu și văd pe chipul lui că l-am pus într-o situație dificilă. Aici, în crematoriu, fata nu poate rămâne. Există o soluție: s-o ducem la poartă. Acolo întotdeauna lucrează un mare detașament de femei. Fata ar intra printre ele, iar seara, când se întorc în lagăr, s-ar adăposti și ea în vreuna dintre barăcile femeilor, fără să sufle o vorbă despre cele petrecute. Între atâtea mii de femei ar putea trece neobservată. În general, ele nu se prea cunosc între ele.

Dacă fata ar avea cu trei - patru ani mai mult – e de părere Mussfeld – n-ar fi greu să procedăm astfel. O fată de douăzeci de ani e destul de serioasă și prudentă ca, dându-și seama de împrejurările norocoase care i-au dăruit viața, să nu vorbească nimănui despre cele întâmplate. Dar un copil de șaisprezece ani, în naivitatea sa, îi va povesti primului necunoscut tot ce a văzut și prin câte a trecut. Iar asemenea știri se răspândesc și se află.

— Aici nu există scăpare, îmi spune. Copila nu poate rămâne în viață.

Peste un sfert de oră a fost condusă, mai bine zis dusă în brațe în sala vecină camerei de gazare și împușcată în ceafă. Glonțul n-a fost tras de Mussfeld. A trimis un înlocuitor.

XXI

La etajul întâi al crematoriului I, într-un spațiu despărțit de dormitorul trupei, se află atelierul de tâmplărie. Aici muncesc trei tâmplari, care execută lucrările necesare acestei unități. În momentul de față sunt ocupați cu o comandă particulară. *Oberscharführer*-ul Mussfeld, profitând de posibilitățile oferite în lagăr, a ordonat să i se confecționeze de urgență un enorm pat-studio pentru două persoane. Tâmplarii s-au apucat imediat de lucru, deși în crematoriu comanda nu era ușor de executat. Dar ordinul se execută, nu se discută! Așadar, au ales materialul lemnos din resturile rămase de la construcția crematoriului. Arcurile necesare pentru tapițeria divanului le-au scos din fotoliile aduse de transporturi pentru bătrânii și bolnavii ce nu puteau fi altfel urcați în vagoane. În curtea crematoriului zac mai multe duzini de asemenea fotolii. Pe ele ne așezăm și noi seara, când stăm în curte.

Deci patul progresa, conform ordinului. A fost confecționat sub ochii mei, din scânduri adunate la întâmplare, cu arcuri scoase din fotolii, iar la urmă a fost capitonat cu o husă croită din covoare persane. Doi electricieni, originari din Franța, i-au montat o mică lampă de noapte și o cutie pentru aparatul de radio. Întreaga lemnărie a fost vopsită cu lac roșu. Mobila era reușită. Iar în casa unui mic burghez din Mannheim va fi mai arătoasă decât aici, în podul crematoriului. La sfârșitul săptămânii, patul urmează să fie expediat, prin mesagerie, la Mannheim, la domiciliul *Oberscharführer*-ului Mussfeld. Acolo va aștepta până când *Oberscharführer*-ul se va întoarce victorios din război, ca să se odihnească după luptele grele pe care le-a dus.

În săptămâna aceasta am intrat în odaia lui Mussfeld și am văzut vreo șase pijamale de mătase pregătite pentru ambalare. Desigur le trimite și pe acestea acasă, ca accesorii potrivite cu stilul patului. Sunt articole frumoase, de import. Astăzi în Germania nimic nu se poate cumpăra altfel decât pe puncte. În lagăr totul se poate procura mai ușor; în vestiarul crematoriului este din ce alege! Și cu un singur punct se poate procura orice

marfă. Punctul este glonțul pe care îl trage Mussfeld din țeava de 6 milimetri pentru a lichida pe proprietarii pijamalelor.

Acesta este sistemul „cartelelor” în lagăr. În schimbul unor asemenea puncte, Mussfeld și semenii săi își procură bijuterii, haine de piele, blănuri, rochii de mătase și pantofi de bună calitate. În fiecare săptămână trimit pachete acasă. În aceste colete se găsesc kilograme de ceai, cafea, ciocolată și conserve. În vestiar se găsesc de toate!

Aceste posibilități nelimitate i-au sugerat *Oberscharführer*-ului și ideea confecționării și expedierii patului studio.

De câteva zile, de când urmăresc confecționarea patului comod, mi-a venit și mie o idee. Încetul cu încetul, ideea s-a concretizat…

Peste câteva săptămâni, termenul de patru luni al *Sonderkommando*-ului nostru expiră. Cu toții știm că vom fi asasinați până la ultimul. Ne-am obișnuit cu această perspectivă și știm că pentru noi nu există scăpare. Totuși, mă frământă un gând; până acum au fost exterminați aici oameni din unsprezece *Sonderkommando*-uri, ducând cu ei secretele îngrozitoare ale crematoriilor și rugurilor. Este inadmisibil să se petreacă la fel și de data aceasta! Dacă noi nu vom mai fi în viață, trebuie să avem grijă ca lumea să cunoască sistemul mârșav născocit de „rasa superioară” și atrocitățile pe care mintea omenească nu le poate concepe.

Trebuie să vestim lumii ce se petrece aici. S-ar putea ca solia noastră să nu fie găsită decât după ani de zile. Dar și atunci va fi un rechizitoriu! Mesajul va fi semnat de cei două sute de membri ai *Sonderkommando*-ului nostru, care știu toți că li se apropie moartea. Iar patul lui Mussfeld îl va scoate prin sârmele ghimpate și îl va duce în lume. Deocamdată îl va duce la domiciliul lui Mussfeld, la Mannheim.

Mesajul a fost scris. El cuprinde toate amănuntele ororilor săvârșite aici în ultimii ani. Indicăm numele călăilor și numărul aproximativ al oamenilor asasinați, metoda și mijloacele de exterminare. Totul este scris pe patru coli mari de pergament. Copistul *Sonderkommando*-ului un pictor originar din Paris, le-a scris după modelul pergamentelor vechi, cu litere splendide, în tuș, ca să nu

se decoloreze. A patra coală cuprinde cele două sute de semnături ale *Sonderkommando*-ului. Colile au fost legate cu un șnur fin de mătase. Apoi au fost răsucite într-un sul și introduse într-o cutie cilindrică de metal, confecționată de tinichigiii noștri, care au lipit-o prin sudură în așa fel, încât nici aerul și nici apa să nu poată pătrunde. Cilindrul metalic, înfășurat în lâna tapițeriei, a fost introdus de tâmplari între arcurile patului.

Un al doilea mesaj identic – cu același text și cu cele două sute de semnături, închis de asemenea ermetic într-o cutie de tablă –, a fost îngropat în curtea crematoriului II.

XXII

Seara, pe la ora șapte, intră întotdeauna pe poarta crematoriului un autocamion; aduce, pentru a fi lichidați, câte șaptezeci-optzeci de femei sau bărbați. Aceștia sunt selecționați zilnic din KZ; toți provin deci din barăci și din spitale. De aceea deținuții, care stau de mai mulți ani sau de câteva luni în lagăr, cunosc soarta ce-i așteaptă. Când camionul intră pe poartă, curtea răsună de țipetele și răcnetele sfâșietoare ale oamenilor îngroziți de moarte. Toți cei selecționați pentru exterminare știu că din umbra coșului înalt al crematoriului nu mai există scăpare! Eu mă feresc să văd asemenea scene. De obicei mă retrag și mă așez în colțul cel mai îndepărtat din curtea crematoriului, printre câțiva brazi. Acolo nu se aude zgomotul armelor de foc, iar țipetele ajung la mine estompate.

În seara asta n-am avut noroc. De după-amiază de la ora cinci lucrez în sala de autopsie, căci trebuie să lămuresc cazul sinuciderii unui *Oberscharführer* SS. Cadavrul a fost trimis de la Gleiwitz. La autopsie asistă un locotenent-major și un grefier de la Curtea marțială. Către ora șapte, autopsia este terminată și îi dictez grefierului SS procesul verbal. În acest moment sosește un camion încărcat cu bărbați. Sala de autopsie are două ferestre mari, cu zăbrele de fier și plasă de sârmă verde, care dau spre curtea din față a crematoriului. Camionul se oprește nu prea departe de ferestre. Nefericiții pasageri sunt foarte calmi. De aici deduc că au fost selecționați din spitale și nu din barăci. Toți sunt grav bolnavi. Nu mai au putere să strige, nu mai au nici puterea necesară să coboare de pe platforma înaltă a camionului. Santinelele SS urlă la ei, îi cheamă, dar nici unul nu se urnește din loc. Șoferul își pierde răbdarea. Se urcă din nou la volan și pornește motorul. Partea din față a platformei camionului se ridică încetișor și deodată își varsă încărcătura. Nenorociții – bolnavi muribunzi – cad cu capul, cu fața, cu genunchii pe beton sau se prăbușesc unii peste alții. În timp ce se zvârcolesc pe jos, chinuiți de dureri, scot niște răcnete nearticulate. Scena este îngrozitoare!

La aceste văicăreli și urlete, ofițerul SS, magistrat la Curtea marțială, își întrerupe activitatea și mă întreabă ce se petrece în curte. Se apropie de fereastră. Eu îi explic scena. Se pare că nu este obișnuit cu asemenea spectacole, întrucât, dezgustat, întoarce capul și, pe un ton reprobator, remarcă: „Asta este prea din…!”

Sonder-iștii despoaie victimele de zdrențele cu care sunt îmbrăcate, le strâng într-o grămadă în curte, iar pe nenorociți îi duc în sala de incinerare, unde îi aliniază în fața *Oberscharführer*-ului Mussfeld, care stă cu spatele la cuptoare. Azi el este de serviciu la împușcarea în ceafă. Pe mâna în care ține arma poartă o mănușă de cauciuc. Oamenii cad morți, unul după altul, pentru a face loc seriei următoare. În câteva minute Mussfeld i-a „culcat”… În jargonul lui zicea *umgelegt.* Peste o jumătate de oră n-a mai rămas decât cenușa lor.

Mai târziu, *Oberscharführer*-ul vine în odaia mea și mă roagă să-l examinez. Se plânge că bătăile inimii îi sunt neregulate și că-l doare capul. Își scoate tunica, îi iau tensiunea, apoi pulsul, îi ascult inima. Îl liniștesc, spunându-i că, în ciuda tulburărilor pe care le simte, nu găsesc nimic îngrijorător. Ce e drept, pulsul e cam agitat. Dar, după părerea mea, este efectul activității depuse cu un ceas în urmă în sala cazanelor. Spunându-i acestea voiam să-l liniștesc, dar rezultatul a fost tocmai contrar.

Aproape indignat se ridică de pe scaun și, oprindu-se în fața mea, îmi spune:

— Diagnosticul dumitale este greșit. Pe mine nu mă impresionează nici dacă omor optzeci de oameni, nici dacă omor o mie. Știi pentru ce sunt agitat? Am să-ți spun; pentru că beau mult!

După câte văd, pleacă decepționat.

XXIII

De obicei seara, după ce mă așez în pat mai citesc puțin până mi se face somn. Astă-seară însă nu pot citi prea mult, pentru că, brusc, lumina electrică se stinge și începe să sune sirena KZ-ului. În asemenea momente santinelele SS, bine înarmate, ne conduc în adăpost, în sala de gazare. Așa se întâmplă și azi. Ne îmbrăcăm și pornim.

Intrarea în sala de gazare întunecată este deprimantă. Suntem două sute de oameni. Întreg *Sonderkommando*-ul. Ne este îngrozitor de greu să stăm în această încăpere, știind că sute și sute de mii de oameni au murit aici în chinuri cumplite. Dar noi mai știm că se apropie termenul exterminării *Sonderkommando*-ului nostru și că un asemenea prilej ar fi foarte bine venit ca SS-iștii să închidă ușile sălii de gazare și să deșarte de sus patru cutii de ciclon pentru a ne lichida fără complicații. Din partea lor te poți aștepta la orice.

De altfel s-a mai întâmplat un caz similar. O parte dintre oamenii celui de-al nouălea *Sonderkommando* au fost duși în sectorul de bărbați al KZ-ului, în baraca nr. 13 din sectorul D. Aceasta era o baracă închisă. Li s-a spus că, în urma unui ordin al comandamentului, de aici încolo nu vor mai locui în incinta crematoriilor, ci în lagăr, urmând să meargă în două ture la crematorii. În seara aceleiași zile au fost duși într-una din băile sectorului D, pentru a face baie și a li se schimba hainele. După baie, în pielea goală, au fost introduși în camera alăturată pentru a se îmbrăca cu haine dezinfectate. De fapt se aflau într-o cameră de dezinfecție ce putea fi ermetic închisă. Aici se deparazita îmbrăcămintea infestată de păduchi, adunată din lagăr. Până acum, patru sute de oameni din diferite *Sonderkommando*-uri au fost gazați în această încăpere. Cadavrele au fost apoi transportate cu camionul la ruguri.

Deci nu e de mirare că așteptam cu strângere de inimă sfârșitul alarmei aeriene, care a durat trei ore.

Ieșim din bezna sălii de gazare de la subsolul crematoriului. Afară becurile de pe îngrădirile de sârmă ghimpată, lanțurile kilometrice de lumini, străjuiesc din

nou. Ne ducem la culcare. Încerc să dorm. Dar somnul nu vrea să mă cuprindă.

A doua zi, în cursul vizitei de dimineață, mă aflam la crematoriul II. *Kapo*-ul principal al *Sonderkommando*-ului de acolo îmi comunică confidențial că astă-noapte, cu prilejul camuflajului din timpul alarmei, profitând de întuneric, partizanii s-au apropiat de lagăr. Într-un loc mai puțin vizibil, au tăiat sârma ghimpată din îngrădirea ce împrejmuiește curtea crematoriului și, prin breșa astfel produsă, au introdus trei pistoale automate, muniții și douăzeci de grenade de mână. *Sonder*-iștii le-au găsit în zorii zilei și le-au ascuns în adăposturi sigure.

Astfel, deși știam că pentru noi nu mai există scăpare, în sufletele noastre începu să licărească o nădejde. Ne dădeam seama că cei ce vor să ne ajute, cei ce ne-au adus armele, nu pot fi departe. După toate indiciile era foarte probabil că partizanii staționau la vreo douăzeci și cinci-treizeci de kilometri de crematorii. Eram convinși că la viitoarea alarmă aeriană ne vor aduce un nou stoc de arme. În ultima vreme alarmele sunt cotidiene, adeseori chiar mai multe pe zi. Dar nouă nu ne pot folosi decât alarmele nocturne și de lungă durată, când prietenii noștri necunoscuți și plini de abnegație ne dau o mână de ajutor. După calculele noastre, trei-patru alarme nocturne ar fi de ajuns pentru ca partizanii să ne aprovizioneze cu o cantitate suficientă de arme și muniții ca să putem încerca evadarea.

Organizația pornește din crematoriul III și-și țese rețeaua în celelalte crematorii. Toate pregătirile se fac cu multă prudență și grijă. Moartea ne pândește din pistoalele automate ale santinelelor SS, iar noi vrem să trăim! Vrem să scăpăm de aici! Chiar dacă scapă numai unul sau doi dintre noi, vom fi totuși victorioși; va avea cine vesti lumii tainele atroce din aceste uzine ale groazei.

Iar cei ce se vor prăpădi nu vor muri ca niște viermi călcați în picioare de călăii noștri mârșavi, ci vor intra în istoria lagărelor morții din Germania, pentru că, înfruntând o forță de mii de ori mai mare, vor muri cu capul sus, ucigându-și călăii.

XXIV

Într-o zi stau de vorbă cu *Oberscharführer*-ul Steinberg. Mă vizitează des în sala de autopsie. Pe vremea Republicii de la Weimar a fost agent de circulație, iar în cel de-al treilea Reich a ajuns SS-ist. Știu că este un individ periculos, fiind deopotrivă inteligent și rău. Îmi povestește că pleacă într-un grup de patru camarazi la casa de odihnă a SS-ului din munții Sileziei. Grupul se compune din el, din *Oberscharführer*-ul Seitz, din *Rottenführer*-ul[22] Holländer, iar al patrulea este *Rottenführer*-ul Eidenmüller.

Îi cunosc bine pe toți; sunt cei mai câinoși călăi ai crematoriilor. Pretinde că tuturor li s-a acordat un concediu de cinci zile.

Am o vechime de trei luni în *Sonderkommando.* Dacă un SS-ist îmi spune despre un obiect că este de culoare neagră, chiar dacă văd și eu că este negru nu-l cred! Dacă *Oberscharführer*-ul Steinberg îmi vorbește despre un concediu de odihnă, sunt convins că a primit o misiune specială, sângeroasă. Și sunt cu atât mai convins, cu cât știu că personalul SS din cadrul crematoriilor nu-și poate părăsi postul pentru a nu intra în contact cu lumea din afară, ca nu cumva după câteva pahare de alcool să-l ia gura pe dinainte și să dezvăluie mârșăviile tăinuite aici. Ei nu pot pleca decât în grup închis, sub supravegherea unui ofițer, urmând să se întoarcă în aceeași formație. De fapt, în unele privințe, nu e prea mare diferența între ei și cei din *Sonderkommando.* Am auzit că după doi ani de serviciu sunt internați și ei într-un lagăr SS. În acest lagăr cel de-al treilea Reich îi lichidează pe SS-iștii care au încălcat disciplina sau dețin prea multe secrete.

Peste cinci zile *Oberscharführer*-ul Steinberg și cei trei camarazi ai săi s-au întors din „concediul de odihnă”. Eu nu l-am întrebat nimic; el nu mi-a spus nimic. Chiar în ziua sosirii lor am trecut pe la bucătăria *Sonderkommando*-ului să-l văd pe Michel, bucătarul de naționalitate franceză, care întotdeauna are ceva bun pentru musafiri. Este o personalitate de seamă și prețuită în *Sonderkommando.* Și în viața civilă a avut aceeași îndeletnicire: a fost bucătar pe transatlanticul unei

companii franceze de navigație, care făcea curse între Franța și Brazilia.

Și de data aceasta îl vizitez pe amicul meu Michel, sperând să-mi ofere un aperitiv gustos. Dar el nu e prietenos ca de obicei. Se vede cât de colo că i s-a întâmplat ceva. Ține și acum strânsă între dinți pipa marinărească din care pufăie neîncetat, dar e dată într-o parte și nu iese fum din ea. Dacă Michel nu observă că pipa e stinsă, înseamnă că e foarte supărat. Am avut dreptate. Pentru că, de îndată ce intru, închide ușa în urma mea și, prinzându-mă de braț, mă duce într-un colț al bucătăriei, lângă o albie de tablă plină cu apă, așezată pe un scaun. Cu două degete scoate din apă o cămașă verde – uniformă SS –, apoi o a doua și o a treia. Toate sunt pline cu pete mari de sânge. Așa nu se poate mânji decât un om care lucrează la un abator. Deci este foarte probabil că *Oberscharführer*-ul Steinberg și camarazii săi să fi activat, timp de cinci zile, într-un abator… într-un abator de oameni. Tot Michel îmi spune că imediat după sosire și-au dat cămășile la spălat.

Așadar, n-am exagerat când am spus că eu nu-l cred pe un SS-ist când îmi spune că un obiect este negru, chiar dacă văd și eu, cu ochii mei, că are această culoare.

XXV

Sună ceasul din urmă și pentru cei patru mii cinci sute de locuitori din lagărul romilor. Regulamentul lichidării este identic celui aplicat lagărului ceh: blocarea barăcilor și înconjurarea lor cu cordoane puternice de SS-iști cu copoi.

Romii sunt scoși din barăci. Li se ordonă alinierea. Nenorociților li se spune că vor fi mutați în alt lagăr și, deși sunt de doi ani în KZ, ei cred. Li se împart porțiile de pâine și salam. Toți primesc trei rații, hrana pentru trei zile de drum. Metoda este foarte simplă, dar foarte eficientă pentru a-i minți pe oameni. Nefericiții, amăgiți, nici nu se gândesc la crematorii, știind că celor ce merg într-acolo nu li se dau merinde.

Mobilul ce determină comandamentul SS să inducă în eroare convoaiele care pornesc la moarte nu este ușurarea suferinței lor, ci, pur și simplu, grija ca gloata numeroasă – cum este și în cazul de față – să poată fi escortată de un număr relativ mic de santinele SS, evitarea dezordinii și a timpilor morți în sălile de gazare.

Astfel au procedat și de data aceasta. Coșurile crematoriilor I și II au scuipat flăcări toată noaptea. Vâlvătaia lor a iluminat tot KZ-ul. Lagărul romilor s-a golit, rumoarea lor a contenit. Nu se mai aude decât vântul ce bate dinspre câmpiile Volhiniei, cântând ici și colo pe strunele gardului de sârmă ghimpată sau trântind vreo ușă sau fereastră a barăcilor pustii.

Astă-noapte, în lagărul de concentrare de la Auschwitz piromaniacii[23] lumii au organizat din nou focuri de artificii infernale. De data aceasta însă au fost aruncați în flăcări nu evrei, ci romi de religie romano-catolică, de pe teritoriile Germaniei și Austriei.

Dimineața, focurile erau stinse. În curtea crematoriului se înălța un mic morman cu luciu argintiu: cenușa victimelor.

Douăsprezece perechi de gemeni n-au fost introduși în cuptoare. Înainte de a fi trimiși la gazare, doctorul Mengele a scris pe pieptul lor, cu creion dermatograf, cele două litere: ZS, adică ordinul de trimitere la autopsie.

În colecția cadavrelor de gemeni sunt reprezentate aproape toate vârstele: de la nou-născuți până la copii în vârstă de șaisprezece ani. Trupurile copiilor cu piele tuciurie și cu păr negru zac pe pardoseala de beton a sălii pentru depozitarea cadavrelor. Am destulă bătaie de cap până-i așez pe grupe, frate lângă frate. Procedez cu foarte multă atenție, ca nu cumva să se producă vreo confuzie; aș plăti cu viața dacă *Kriminaldoktor*-ul Mengele ar constata că aceste exemplare valoroase și rare pentru cercetările sale de biologie a gemenilor nu sunt exploatate așa cum se cuvine.

Deunăzi, stăteam amândoi la masa de lucru și răsfoiam dosarele gemenilor disecați până atunci. Deodată, doctorul Mengele observă, pe o copertă de carton albastru, o pată ușoară de grăsime. În timpul autopsiei pun deseori mâna pe dosare și, probabil, așa s-a pătat. El se uită dojenitor la mine și mă întrebă pe un ton grav: „Cum poți să te porți atât de neglijent cu aceste dosare, pe care eu le-am întocmit cu atâta dragoste?”.

Buzele doctorului Mengele au rostit cuvântul dragoste! Am rămas atât de uimit, încât n-am putut scoate nici o vorbă.

XXVI

Autopsiez cu cea mai mare atenție cadavrele celor douăsprezece perechi de gemeni.

După cum se știe, există gemeni univitelini și bivitelini. Gemenii univitelini, proveniți dintr-un singur ovul, sunt întotdeauna de același sex și prezintă o identitate perfectă, atât în aspectul exterior cât și în structura lor internă. Aceștia se numesc gemeni concordanți. Gemenii bivitelini sau biovulari, în majoritatea cazurilor, sunt de sex diferit. În ceea ce privește aspectul exterior și structura internă, prezintă asemănări obișnuite între frați, dar însușirile lor caracteristice nu sunt perfect identice, ci sunt discordante, diferite. În științele medicale, aceste fenomene formează legea biologică a eredității gemenilor. Iar legea, la rândul ei, este una dintre dovezile peremptorii ale faptului că mediul exterior influențează numai în mică măsură constituția, structura fizică, însușirile organice și psihice ale ființei umane. Printre factorii exogeni se numără alimentația suficientă sau denutriția, condițiile de creștere, stările patologice care intervin și influențează evoluția individului în cursul vieții sale.

Dar mult mai importanți sunt factorii moșteniți de individ pe cale ereditară, de la predecesorii săi. Când acești factori se repetă într-o familie la mai multe generații, se numesc caractere ereditare dominante.

Forma de manifestare a acestor caractere ereditare dominante poate fi benignă sau malignă. Manifestări benigne sunt, printre altele, dentiția robustă și sănătoasă, părul des, fără tendință de rărire ș.a.m.d. Printre cele maligne se pot cita: boala denumită coree, un anumit tip de hipertensiune sanguină, în unele familii diabetul, iar dintre bolile psihice, tulburările maniaco-depresive.

Unele caractere ereditare, fie benigne, fie maligne, se manifestă de la naștere. Ele se pot observa, de pildă, la copiii ce se nasc având la mâini sau la picioare degete mai multe sau mai puține decât numărul normal. Există însă caractere ereditare ce apar mai târziu și iau aspectul unor boli cronice. Așa sunt, bunăoară, astmul, epilepsia, o anumită formă de hipertensiune sanguină menționată în

cele de mai sus, unele forme de cancer și cataracta senilă, boală ce apare mai ales după vârsta de șaizeci de ani.

Caracterele ereditare se comportă uneori ciudat, apărând mai frecvent la indivizii de un anumit sex decât la altul. Acestea sunt caractere ereditare specifice unui anumit sex. Cele mai frecvente sunt daltonismul și hemofilia, care se întâlnesc exclusiv la indivizi de sex masculin și niciodată la sexul feminin. În cazul hemofiliei, calea cea mai frecventă de transmitere ereditară este de la bunicul bolnav, prin fiica sănătoasă, la nepoții de sex masculin. Fiii nu moștenesc niciodată de la tatăl lor bolnav predispoziția la această boală. Fiii unui tată suferind de hemofilie, precum și descendenții lor, fie de sex masculin, fie de sex feminin, nu vor fi afectați de boala tatălui sau bunicului lor. În schimb, fetele sănătoase născute dintr-un tată bolnav poartă în ele germenii ereditari ai hemofiliei, care se transmite pe linie feminină, după cum am spus, descendenților de sex masculin.

Am pe masa de operație cadavrele a doi gemeni în vârstă de cincisprezece ani. Fac autopsia paralelă și comparativă a celor doi frați.

Capetele nu prezintă nimic deosebit. Operația următoare rezidă în extragerea sternului. De data aceasta observ un fenomen unic: la ambii gemeni mai există încă timusul, care în acest caz se numește timus persistent.

În mod normal, timusul se întâlnește numai în vârsta copilăriei și se întinde pe o porțiune destul de mare, de la marginea superioară a sternului până la inimă, iar când organismul ajunge la maturitate sexuală începe procesul de atrofiere rapidă a acestei glande, pentru a se încheia cu dispariția ei completă, lăsând în urmă doar o mică pungă de grăsime, ce conține câteva resturi de țesuturi timice.

Timusul are o mare influență asupra creșterii în lungime a corpului. Dintre simptomele unei atrofieri premature a timusului, cele mai importante sunt creșterea insuficientă în înălțime și fragilitatea excesivă a oaselor tubulare. Hipertrofia acestei glande se constată frecvent la autopsia copiilor care au decedat brusc, fără vreo boală prealabilă sau fără o cauză plauzibilă. La copiii cu rezistență excesiv de redusă față de bolile infecțioase se poate observa de asemenea un timus hipertrofic.

Așadar, glandele găsite la acești doi gemeni sunt extrem de interesante, întrucât, pe lângă faptul că sunt prezente la cei doi frați în vârstă de cincisprezece ani –

când ar fi trebuit să dispară încă de la treisprezece ani –, ele au dimensiuni mult mai mari decât cele normale. Fac apoi autopsia altei perechi de gemeni, în vârstă tot de cincisprezece ani, și a unei perechi în vârstă de șaptesprezece ani, toți univitelini. La toate cadavrele este prezent timusul în formă hipertrofiată.

La alte opt perechi de gemeni – toți univitelini – extrag porțiunea lombară și sacrală a coloanei vertebrale. A patra și a cincea vertebră lombară, precum și vertebrele din regiunea sacrală, prezintă anomalii de dezvoltare, ce se manifestă prin faptul că ele nu s-au sudat la vârsta de doisprezece-treisprezece ani, cum ar fi trebuit în mod normal, ci au rămas desprinse până la vârsta de cincisprezece-șaptesprezece ani. Această anomalie în dezvoltare se numește în termeni medicali *spina bifida* și este o modificare ce poate avea urmări grave.

Scheletul uman se dezvoltă în ambele sensuri ale coloanei vertebrale. Așadar, creșterea este orientată pe de o parte spre regiunea craniană, pe de alta spre bazin, adică spre coccis. Când predomină prima orientare, se spune că dezvoltarea are tendință craniană, când predomină a doua, tendința este caudală.

În cazul acestor șaisprezece gemeni, dezvoltarea are tendință craniană și nu caudală, pentru că *spina bifida* și nesudarea osului sacru sunt simptome de degenerescență.

Din totalul de douăsprezece perechi de gemeni autopsiați, la cinci perechi am găsit o altă anomalie importantă în dezvoltare, și anume: mobilitatea celei de-a zecea coaste din partea dreaptă, ceea ce în termeni medicali se numește *costa decima fluctuans*. La corpul normal, această coastă este fixă. Fluctuația ei reprezintă o anomalie de dezvoltare, orientată spre partea caudală a coloanei vertebrale.

Mobilitatea celei de-a zecea coaste se poate observa și la oameni maturi, bineînțeles foarte rar, la tipuri astenice, la indivizi slabi, înalți, cu musculatură flască, cu tensiune sanguină scăzută și cu rezistență mică la efort.

Toate aceste observații interesante le trec, mult mai amănunțit și în termeni medicali preciși, în procesele verbale de autopsie. Adeseori am petrecut după-amiezi întregi în discuții îndelungi cu doctorul Mengele, pentru lămurirea unor probleme obscure. În sala de disecție și în laborator n-aveam rolul unui umil prizonier KZ, ci, ca într-un consult medical, discutam cu doctorul Mengele de

la egal la egal; îi explicam și-mi susțineam punctul de vedere, ba chiar îl contraziceam, dacă nu eram de acord cu părerile lui.

Cunosc destul de bine oamenii pentru a putea afirma că vorba mea măsurată și, la nevoie, tăcerea mea, împreună cu ținuta profesională și atitudinea mea fermă ca medic au fost însușirile grație cărora am ajuns ca doctorul Mengele – în fața căruia chiar și SS-iștilor le tremurau genunchii de frică – să-mi ofere, în cursul unei controverse, o țigaretă, iar la plecarea din laborator să-mi dea bună ziua.

XXVII

Odată, făcând autopsia cadavrului unui bărbat mai vârstnic, găsesc întâmplător în vezica biliară niște calculi biliari foarte interesanți. Știam că doctorul Mengele colecționează cu pasiune asemenea rarități. În consecință am spălat pietrele, le-am uscat și le-am introdus într-un flacon cu gura largă și cu dop de sticlă. Pe flacon am lipit o etichetă cuprinzând datele anatomopatologice ale posesorului acestor calculi, precum și descrierea lor calitativă. A doua zi, cu prilejul vizitei doctorului Mengele, i-am oferit flaconul. Cristalele strălucitoare îi plăcură mult. Le privi îndelung, întorcând sticla când pe o parte, când pe alta, apoi, făcând o mișcare bruscă, se întoarse către mine și mă întrebă: cunosc oare balada lui Wallenstein[24], marele comandant de oști? Întrebarea nu era de fel potrivită cu situația în care ne aflam. Îi răspund că povestea lui Wallenstein o cunosc, dar balada n-am auzit-o. Atunci, doctorul Mengele zâmbi și începu să recite:

Im Besitze der Familie Wallenstein,
Ist mehr Gallenstein, wie Edelstein…

Ceea ce în traducere ar suna cam astfel:

Familia Wallenstein are multe pietre
Dar mai multe-s la ficat și mai puține-s nestemate…

Șeful meu îmi recită câteva strofe din poezia satirică, în gen de baladă. Era atât de bine dispus, încât, luându-mi inima în dinți, am devenit cutezător.

L-am rugat să-mi dea posibilitatea de a mă întâlni cu soția și cu fata mea! Știam că cererea mea este foarte primejdioasă, dar o rostisem și nu mai era nimic de făcut.

El mă privi surprins.

— Dumneata ești căsătorit și ai copil? mă întrebă.

— Da, domnule căpitan, am soție, și o fetiță de cincisprezece ani, îi răspund emoționat.

— Crezi că sunt aici?

— Cred că da, domnule căpitan, pentru că acum trei luni când am sosit, dumneavoastră, la selecție, le-ați

repartizat în grupul din dreapta.

— Între timp poate au fost expediate într-un alt lagăr, îmi răspunde.

Brusc îmi arunc privirea spre fumul ce iese din coșul crematoriului…

Doctorul Mengele șade la masă, cu bărbia în piept. Eu stau lângă el. Pare că se gândește.

— Am să-ți dau un *Passierschein.* Caută să le dai de urmă, dar…

Punând degetul arătător pe buze, mă privește fix. Atât gestul, cât și privirile lui au o nuanță de amenințare.

— Am înțeles, îi răspund, și vă mulțumesc mult, domnule căpitan.

Doctorul Mengele pleacă.

Eu, fericit, ținând *Passierschein*-ul în mână, mă duc în camera mea să-l citesc: „Numărul A 8450 are dreptul să circule fără escortă pe teritoriul lagărului de concentrare de la Auschwitz. Permisul este valabil până la revocare.” Semnat: Dr. Mengele, *Hauptsturmführer* SS.

Ființa mea întreagă este copleșită de emoție. Cred că în istoria lagărelor nu s-a mai întâmplat niciodată ca un deținut KZ să primească permisiunea de a-și căuta familia și de a intra fără escortă în lagărele pentru femei.

De fapt, nici nu știu unde să încep. Femeile sunt încartiruite în lagărele C, B, III și FKL. După câte am aflat, majoritatea deportatelor din Ungaria sunt în lagărul C. Sunt vreo cincizeci de mii la număr. Deci voi merge mai întâi acolo.

În dimineața zilei următoare, mă deștept ostenit. Nu dormisem toată noaptea. Mă chinuiseră îndoieli cumplite. Trei luni sunt vreme lungă. Aici, în lagăr, e vreme lungă și o oră. De când m-am despărțit de ele multe s-au întâmplat. Eu știu mai bine decât oricine ce se întâmplă aici în fiecare oră a zilei.

Intru în biroul SS și-mi anunț plecarea. Îmi iau rămas bun de la camarazi. Toți îmi urează noroc.

E o dimineață caldă de august. Pornesc la drum. Am de parcurs trei kilometri. În linie dreaptă, lagărul C ar fi mult mai aproape, dar eu trebuie să merg în interiorul centurii de pază și trebuie să ocolesc mai multe sectoare pentru a ajunge acolo. Plin de curiozitate și spaimă pășesc, emoționat, pe șoseaua mărginită de o parte și de alta cu garduri de sârmă încărcate cu curent electric. Aici santinelele din turnurile de observație nu trag fără preaviz

asupra trecătorilor. Pe aici patrulează motocicliști SS, având la piept o placă lucioasă de aramă, prinsă cu un lanț în jurul gâtului, pe care e scris: *Lagerpolizei*[25].

Mă întâlnesc cu mai mulți jandarmi, dar nu mă legitimează nici unul. Ajung la poarta lagărului C. O poartă de fier imensă, cu două aripi. Pe ambele aripi sunt montate izolații masive de porțelan, iar poarta întreagă este acoperită cu o plasă țesută din sârmă ghimpată. În fața ei, de altfel ca în fața fiecărei intrări în lagăre, se află corpul de gardă. Câțiva soldați SS stau tolăniți pe o bancă, la soare. Mă măsoară din cap până-n picioare. Probabil sunt o apariție neobișnuită, dar nu-mi spun nimic. Nu intervin în domeniul de activitate al colegului lor ce șade la fereastra gheretei. Mă apropii de el. Îi spun numărul meu de tatuaj. Mă privește întrebător. Scot din buzunar permisul eliberat de doctorul Mengele și i-l prezint. Îl citește și le ordonă camarazilor săi să deschidă poarta. Soldatul SS mă întreabă până la ce oră am intenția să rămân în lagăr, întrucât la ora pe care o indic trebuie să mă prezint aici. Mă uit la ceasul de mână; e ora zece. Îi răspund că până la ora douăsprezece. SS-istul notează ora în registru. Cam mult. Dar și pachetul cu zece țigarete Josma este un bun *Passierschein* pe tot teritoriul KZ-ului… I-l dau și plec.

Pe șoseaua principală a lagărului C, mărginită de o parte și de alta cu barăci vopsite în verde, este forfoteală mare. O echipă de femei duce un butoi de tablă plin cu supă fierbinte. Aici masa de prânz se distribuie la ora zece. Un grup de femei cară pietre pe șosea. De o parte și de alta a drumului văd multe femei întinse la soare. Trupul lor este înfășurat în zdrențe, părul din cap le-a fost tuns. Tabloul este jalnic. Majoritatea sunt îmbrăcate în modul cel mai ciudat posibil; cu rochii de seară rupte, lungi până-n pământ, fără mâneci și foarte decoltate. Stau pe pământ și se despăduchează; se caută de păduchi una pe alta. Pielea lor murdară e plină de ulcerații purulente.

Acesta este un lagăr-carantină. Aici femeile nu lucrează. Dintre ele se selecționează transporturile ce urmează să fie trimise în lagăre de muncă mai îndepărtate. Îmi dau seama că selecția s-a făcut temeinic. Materialul uman rămas nu mai cuprinde decât trupuri complet sleite. Ferice de cele care au plecat! Acelea mai pot spera că vor supraviețui, dar acestora, sărmanele,

soarta le este pecetluită, întocmai ca celor din lagărul cehilor sau al romilor.

Mă îndrept spre prima baracă. Deodată aud niște țipete și o gălăgie infernală. Ghemotoacele de zdrențe trântite pe jos prind viață. Nălucile se ridică în picioare și aleargă spre mine. Să tot fie vreo treizeci; m-au recunoscut și, nerăbdătoare, disperate, mă întreabă despre bărbații și copiii lor.

Ele mă recunosc pentru că mi-am păstrat înfățișarea de om, dar eu nu le mai pot identifica pe sărmanele nefericite. Mă înconjoară din ce în ce mai multe. Vor să afle vești despre familia lor. De trei luni trăiesc în continuă teroare, în cele mai groaznice condiții. În fiecare săptămână se face câte o selecție. În cele trei luni petrecute în KZ au învățat să-și deplângă trecutul, să se teamă de viitor. Toate mă întreabă dacă este adevărat ce se zvonește despre crematorii. Ce înseamnă coloana aceea înaltă de fum în timpul zilei și focul acela mare noaptea? E adevărat că sunt arși oameni?

Eu îmi dau osteneala să le liniștesc. Neg totul. Le spun că nimic din cele ce au auzit nu este adevărat. De altfel în curând războiul se va sfârși și ne vom întoarce cu toții acasă. Nu cred nimic din cele ce le spun, dar caut să le risipesc îngrijorarea. Plec de la ele fără să fi aflat ceva despre soția și copilul meu.

Intru în prima baracă. O rog pe supraveghetoare, o fată originară din Slovacia, să trimită câteva femei să le strige pe nume. Într-o baracă sunt adăpostite cam opt sute - o mie de femei, înghesuite în boxe suprapuse. De aceea e destul de greu să se strige numele cuiva. Gălăgia făcută de o mie de femei acoperă glasul celor ce încearcă să se facă auzite. Peste câteva minute, femeile se întorc; osteneala lor a fost zadarnică. Le mulțumesc pentru bunăvoință și plec spre baraca următoare.

Aici situația este aidoma; se repetă scena anterioară. Și în baraca a doua apelul rămâne fără rezultat. Intru în baraca a treia. Mă opresc în mijlocul ei și rog o deținută s-o cheme pe supraveghetoare. Îi repet și acesteia rugămintea de a le căuta pe soția și copila mea. Supraveghetoarea trimite două fetișcane vioaie să strige, una pe o parte, alta pe cealaltă parte a barăcii. Ele caută în fiecare boxă și se întorc cu soția și fetița mea, înspăimântate.

Cu ochii holbați de spaimă se apropie, ținându-se de mână. În baracă nu e semn bun când ți se strigă numele. Mă recunosc. Se opresc încremenite. Eu mă apropii grăbit, le îmbrățișez și le sărut pe amândouă deodată. Nici un sunet articulat nu le iese din gură; amândouă plâng amarnic. Încerc să le liniștesc. O mulțime de femei curioase se strâng în jurul nostru. O rog pe supraveghetoare să ne lase să intrăm în cămăruța ei. În sfârșit, iată-ne singuri!

Îmi istorisesc suferințele lor din aceste trei luni. Îmi vorbesc despre selecțiile atât de înfricoșătoare, despre spaima continuă pe care o trăiesc în umbra coșurilor înalte ale crematoriilor. Sunt înfometate. Zdrențele cu care se înfășoară nu le apără de frig. Prin acoperișul barăcii intră ploaia. N-au cum să-și usuce hainele. Mâncarea ce li se dă nu se poate mânca! Dar, ceea ce este cel mai grav, nu pot dormi. Într-o boxă ar trebui să se adăpostească șapte persoane, dar acolo sunt cincisprezece. Fetița mea îmi povestește că de câteva săptămâni doarme pe pardoseala de beton, pentru că în boxă nu este loc pentru ea.

Soția mea mă întreabă ce fac. Îi spun că sunt colaboratorul doctorului Mengele și că fac parte din *Sonderkommando.* După cele trei luni petrecute în KZ, știu și ele că *Sonderkommando*-ul este detașamentul morților-vii. Amândouă mă privesc îngrozite. Eu încerc să le liniștesc. Trebuie să plec. Le făgăduiesc că a doua zi voi veni din nou.

Faptul că mi-am găsit soția și copilul a fost un mare eveniment în crematoriu. Din magazia de îmbrăcăminte mi-am umplut o raniță cu haine călduroase, rufe și ciorapi. Din secția de articole de toaletă am adunat perii de dinți, săpun, foarfeci de unghii, bricege, piepteni cu dinți subțiri și deși. Din fiecare am luat cel puțin câte zece bucăți. Am luat medicamente, tablete de vitamine, alifii pentru răni, pansamente, adică tot ce le putea fi de folos. N-am uitat să iau nici zahăr cubic, unt, marmeladă de caise, pâine; din toate atât încât să poată da și altora. Apoi am pornit spre lagărul C. În fiecare zi am fost acolo, întotdeauna cu desaga plină.

Dar nici o bucurie nu durează o veșnicie!

Sunt două săptămâni de când vizitez zilnic lagărul C. Într-o bună zi însă temerea mea s-a adeverit. Încă de la lichidarea lagărelor cehilor și romilor m-am convins că

aici nimicirea oamenilor este doar o problemă de timp. Mai devreme sau mai târziu, toți cei ce-și trăiesc existența mizerabilă în interiorul gardurilor de sârmă ale lagărului de concentrare de la Auschwitz trebuie să moară.

Într-o după-amiază stau la masa de lucru, în laborator. Doctorul Mengele și doctorul Thilo sunt de față. Discută despre problemele administrative ale KZ-ului. Deodată doctorul Mengele se ridică de pe scaun și, ca omul care a luat o hotărâre, îi spune doctorului Thilo: „Nu mai sunt în situația de a hrăni populația inactivă, debilitată, a lagărului C! În termen de două săptămâni îl lichidez!”

Deseori sunt martorul unor asemenea discuții. Vorbesc în fața mea despre cele mai confidențiale chestiuni ale KZ-ului, de parcă nici n-aș fi în aceeași încăpere. De fapt eu sunt un mort-viu, nu trebuie să țină seama de mine, întrucât eu nu exist.

Hotărârea doctorului Mengele mă cutremură, mă îngrozește. Pe lângă soția și copilul meu, este vorba despre viețile a mii și mii de nefericite. Trebuie să acționez fără zăbavă.

De îndată ce doctorul Mengele și doctorul Thilo părăsesc clădirea crematoriului, ies și eu pe poartă. Mă duc de-a dreptul la lagărul D. Aici se află biroul grupului SS care se ocupă de organizarea muncii forțate a deținuților KZ-ului deportați din străinătate. Acest grup SS selecționează și expediază deținuții KZ necesari în toate lagărele de muncă și uzinele de război de pe teritoriul Reichului.

Șeful biroului este un *Oberscharführer*. Îl găsesc singur în odaie. Mă prezint și îi arăt *Passierschein*-ul permanent, eliberat de doctorul Mengele. Îi spun că soția și fiica mea sunt în lagărul C și că, cu ajutorul doctorului Mengele, le-am căutat și le-am găsit. E adevărat că le ajut mult, totuși este foarte important și urgent să plece de aici pentru că, după trei luni de muncă în crematoriu, știu ce soartă îi așteaptă pe cei ce rămân pe loc. Șeful biroului este de acord cu mine și-mi făgăduiește ajutorul său. În săptămâna ce vine pleacă două transporturi de câte trei mii de femei din lagărul C spre uzinele de război din vestul Germaniei. Aceste uzine sunt locuri de muncă relativ bune, întrucât scopul urmărit acolo nu este exterminarea oamenilor. Condițiile de locuit, alimentația,

tratamentul sunt orientate spre buna întreținere a forțelor de muncă, pentru a da un randament cât mai mare.

Scot din buzunar o cutie de o sută de țigarete și i-o pun pe masă. *Oberscharführer*-ul primește pachetul și-mi făgăduiește că, dacă soția și fata mea se vor prezenta, el le va repartiza într-unul din transporturi.

Așadar, mi-am atins scopul.

Plec în goană la lagărul C. Acolo mă voi descurca mai greu. Va trebui să le conving, pe soția și pe fata mea, că trebuie să plece. Nu le pot spune adevărul. Nu vreau să creez panică: le-ar fi fatală tuturor.

Ajuns în lagăr, cer să fie aduse amândouă în camera supraveghetoarei. Le spun că, deși îmi vine nespus de greu să mă despart de ele, împrejurările evoluează în așa fel, încât se impune plecarea lor de aici. Așadar trebuie să renunțăm la bucuria de a ne mai vedea. Iar eu trebuie să-mi sacrific plăcerea de a le purta de grijă. În săptămână aceasta vor fi selecționate două transporturi. Deci amândouă trebuie să se prezinte pentru plecarea la muncă. Ar fi preferabil să plece cu primul transport.

I-am explicat soției mele că motive grave mă forțează să le dau acest sfat. Am rugat-o, de asemenea, să povățuiască pe toate cunoștințele ei să se prezinte la aceste transporturi, fără a le da alte amănunte.

De fapt, la recrutarea transporturilor se procedează astfel: comisia de selecție SS îi primește mai întâi pe voluntari, și numai dacă efectivul nu se completează recurge la selecția forțată. Dar rareori se prezintă voluntari. Nimeni nu e dispus să-și schimbe felul de viață. Cum să plece la muncă grea, când hrana ce li se dă nu este suficientă nici pentru a-și duce zilele aici, în lagărul-carantină?

Sărmanele femei! Ele nu cunosc morala KZ-urilor celui de-al treilea Reich. Nu știu că cine nu muncește n-are dreptul la viață.

Soția și fetița mea au priceput că am motive bine întemeiate pentru a lua această hotărâre gravă. Mi-au făgăduit că se vor prezenta la primul apel.

Îmi iau rămas bun, spunându-le că peste două zile voi veni din nou și le voi aduce îmbrăcăminte călduroasă și alimente pentru drum.

Au trecut cele două zile și, cu amărăciune în suflet, pornesc spre lagărul C, pentru a-mi lua rămas bun de la ele. Având de dus multe haine călduroase și multe

alimente, nu puteam pleca singur. Nu cutezam să intru pe poarta lagărului C cu atâtea bagaje, ca nu cumva să fiu văzut de ofițeri superiori SS, care, eventual, s-ar fi aflat prin apropiere. De aceea am rugat pe un SS-ist de la un crematoriu, fost pacient de-al meu pe care nu de mult îl vindecasem de o congestie pulmonară gravă, să mă însoțească și să-mi ajute la trecerea bagajelor.

Cu acest prilej nu m-am dus în baraca unde locuiau soția și fetița mea, ci am cerut să fie chemate la gardul de sârmă ghimpată. Acolo am aruncat peste gard pachetele. Din fericire, zona aceea era atât de pustie, încât nimeni n-a observat nimic.

Între noi se întindea gardul de sârmă. N-am putut nici măcar să ne îmbrățișăm. Am vorbit câteva minute. Soția mi-a spus că prezentarea și recrutarea au mers simplu. Nici n-a fost necesar să-și spună numele în fața *Oberscharführer*-ului selecționator. Amândouă au fost înscrise pe listă fără discuție.

Bucuria mi-a fost și mai mare când am aflat că, la sfatul soției mele, s-au prezentat foarte multe voluntare.

XXVIII

Peste trei zile m-am dus încă o dată la lagărul C. Voiam să verific la fața locului plecarea lor.

Totul se petrecuse așa cum am dorit. Două transporturi de câte trei mii de suflete au părăsit lagărul de la Auschwitz. Printre ele era și familia mea. Nu știu ce ne mai rezervă viitorul, totuși mă simt foarte ușurat. Aici le aștepta o moarte sigură, pe când în noua lor situație, dacă au puțin noroc, le așteaptă libertatea. Sunt multe indicii că războiul se apropie de sfârșit. A început să se sape groapa celui de-al treilea Reich. Toți cei ce au plecat de aici pot spera pe bună dreptate. Eu însă resimt cu și mai multă forță soarta implacabilă ce mă așteaptă.

Sunt foarte mulțumit că am putut îndrepta pașii acestor două ființe dragi pe drumul speranței, abătându-le de pe drumul ce duce la ruguri. Eu merg însă mai departe la moarte sigură. Nici deznădejdea, nici frica nu-mi făuresc această imagine a zilei de mâine, ci tragedia sângeroasă a celor unsprezece *Sonderkommando*-uri precedente și logica mea lucidă, lipsită de orice sentimentalism.

Părăsesc lagărul C. Privirile mele își iau încă o dată rămas bun de la șirul de barăci sumbre. Cu inima îndurerată, mă despart de locul unde mai circulă, clătinându-se pe picioare, epavele fetelor și femeilor frumoase de odinioară, rase în cap, înfășurate în zdrențe, spoliate de cele mai elementare atribute ale demnității umane.

Fiori reci îmi cutremură ființa în clipa când ies pe poartă. Îmi strâng paltonul pe corp; abia acum îmi dau seama că e toamnă – septembrie. De la răsărit, dinspre coama înzăpezită a Munților Beschizi, bate un vânt înghețat, ce zguduie sârmele de pe îngrădirile KZ-ului și flutură flăcările crematoriilor. Ici-colo zboară niște ciori; singurele păsări care trăiesc în acest ținut.

Vântul aduce spre mine dâre de fum din coșurile crematoriilor construite în slujba eternității; simt mirosul obișnuit de carne arsă și de păr pârlit.

Timpul trece – zilele într-o inactivitate paralizantă, nopțile în frământare și veghe. N-am cuvinte, n-am

dorințe. De când ființele dragi mi-au plecat, simt că mă sufocă singurătatea. Mă torturează imposibilitatea de a acționa.

De câteva zile, lagărul de concentrare de la Auschwitz este învăluit de un calm și o monotonie nemaiîntâlnită. Semn rău! Iar presimțirile mele nu mă-nșeală niciodată. Liniștea aceasta profundă prevestește noi evenimente sângeroase în viitorul apropiat.

Al doisprezecelea *Sonderkommando* a trăit trei luni și jumătate din viața-i limitată la patru luni. Nisipul din clepsidra vieții lui se scurge foarte iute. Nu i-au mai rămas decât două săptămâni…

Doctorul Mengele își execută hotărârea. Lichidarea lagărului C începe. Victimele sunt transportate la crematorii cu cincizeci de autocamioane. În fiecare seară se aduce un grup de câte patru mii de suflete. Șirul lung de camioane, intrarea lor în curtea crematoriului, cu farurile aprinse, cu platformele ticsite de femei ieșite din minți, răcnind, țipând sau amuțite de groaza morții, ofereau un spectacol înfiorător.

Nenorocitele erau aduse în pielea goală. Unul după altul, camioanele își depuneau încărcătura în fața intrării la subsol, de unde erau mânate în sala de gazare. Toate știau că merg la moarte prin gazare, dar austeritatea robiei lor de patru luni, suferințele care le-au ucis și trupul și sufletul, prăbușirea lentă a sistemului nervos le-au atrofiat orice manifestare de voință. Victimele se lăsau duse în sala de gazare fără a opune vreo rezistență. Consimțiseră, parcă, să-și dea, în schimbul morții, viața lipsită de scop, plină de nenumărate torturi fizice și morale.

Cât de lung a fost drumul până aici! Fiecare haltă de pe acest drum le-a adus suferințe pe care mintea omenească nu le poate concepe! Căminul lor tihnit, plin de căldură și dragoste, a fost devastat și jefuit. Apoi, împreună cu bărbații, copiii și părinții lor bătrâni, au fost surghiunite în ghetouri, în fabricile de cărămidă de la marginea orașelor, unde săptămâni de-a rândul au zăcut în băltoacele ploilor de primăvară. Zilnic erau duse, în grup, în camere de tortură special utilate, unde erau schingiuite cu diferite aparate de tortură și bătute cu bastoane de cauciuc pentru ca, pe jumătate leșinate de durere, să spună unde și-au ascuns sau cui au dat în păstrare obiectele lor de valoare. Multe au murit în aceste chinuri.

Celelalte au fost încărcate în vagoane – câte optzeci-nouăzeci de suflete înghesuite într-un vagon de marfă.

Au călătorit patru-cinci zile, alături de cadavrele celor ce au murit pe drum, până când au ajuns la rampa lagărului de concentrare de la Auschwitz.

Cele petrecute cu ele aici ne sunt cunoscute. Au fost rupte de cei dragi. După chinurile despărțirii lor de copii, de soți, de părinți, au ajuns, aproape nebune, în barăcile lagărului C. Înainte de a intra în aceste cuibare de murdărie, de păduchi și de boli infecțioase, demnitatea lor umană a fost încă o dată călcată în picioare, cu prilejul așa-numitei „băi".

Niște mâini brutale le-au tăiat părul și le-au smuls hainele de pe corp. După „baie" le-au îmbrăcat cu altele, pe care chiar și o cerșetoare de la marginea drumului le-ar fi respins cu dezgust. Odată cu aceste veșminte au căpătat primul dar din partea celui de-al treilea Reich: păduchii.

Astfel și-au început viața de epave mamele, soțiile, fetele și surorile noastre, închise între sârmele ghimpate ale KZ-ului. Hrana primită, ce nici de lături nu era bună, nu le-a lăsat să moară de foame, dar nici să trăiască nu le-a lăsat. Prin absența totală a proteinelor din alimentație, picioarele lor deveniseră ca de plumb. Din cauza lipsei de grăsimi, trupul lor se umflase. Ciclul menstrual s-a oprit, provocându-le nervozitate, migrene, hemoragii nazale. Lipsa vitaminei B din hrană le-a provocat o somnolență continuă și pierderea memoriei în așa măsură, încât nu mai țineau minte nici numele străzii și numărul casei în care locuiseră. Doar ochii mai păstrau o licărire de viață. Dar nici în ei nu pâlpâia flacăra luminoasă a rațiunii, ci focul minții tulburate de foame și de atâtea suferințe fizice și morale, lumina unei conștiințe învăluite în ceață.

În această stare au îndurat ceasuri de-a rândul *Zahlapell*-urile, alinierile cotidiene pentru numărătoarea efectivului. Dacă, leșinate, cădeau din rând, li se turnau găleți de apă rece în cap, ca să se trezească, iar când deschideau ochii privirile lor se opreau asupra rotocoalelor de fum ce pluteau deasupra KZ-ului și a flăcărilor ce fâlfâiau în coșurile crematoriilor. Cele două semne, fumul și flăcările, le aminteau, în fiece oră din zi și din noapte, că așteptau la porțile pieirii…

Vreme de patru luni locuitoarele lagărului C au trăit la porțile crematoriilor, și zece zile a durat până când toate călătoarele pe drumul morții au intrat pe aceste

porți. Patruzeci și cinci de mii de trupuri, torturate până la ultima fărâmă de viață, și-au dat sufletul.

Peste lagărul C, adăpostul atâtor vieți tragice, coborî o tăcere de mormânt.

XXIX

Trecuseră zile, săptămâni și luni. *Sonderkommando*-ul aștepta, din zi în zi, împlinirea destinului său. Sfârșitul plutea peste capetele noastre, se apropia groaza – exterminarea. După aceea totul va fi învăluit în întuneric, noi nu vom mai fi decât cenușă. În fiecare oră a zilei așteptam să se năpustească asupra noastră călăii SS.

În ziua de 6 octombrie 1944, de dimineață, dincolo de zona neutră, între centura de pază interioară și cea exterioară, dintr-un turn de observație s-a tras o rafală, și un prizonier KZ a căzut mort la pământ. Prizonierul era un ofițer rus, care, în urma unei tentative de evadare dintr-un lagăr de prizonieri, a fost pedepsit prin internare în KZ. Este foarte probabil că și de data aceasta a încercat să evadeze, și astfel l-a doborât arma santinelei.

O comisie compusă din reprezentanții sectorului politic SS, în frunte cu doctorul Mengele, a descins la fața locului. Acolo, pe teren, au făcut toate cercetările. Întâmplarea nu prezenta inimic deosebit; cazuri similare se petreceau zilnic. În mod obișnuit, cadavrele erau duse la morgă, iar de acolo, fără nici o formalitate, erau transportate la crematoriu. Dar fiind vorba despre un ofițer rus, care figura în evidența KZ-ului cu numele complet și cu toate datele personale, pentru justificarea morții sale violente era necesar un proces-verbal de autopsie. După terminarea anchetei la fața locului, doctorul Mengele a dispus transportarea cadavrului la crematoriu și a ordonat autopsierea lui conform dispozițiilor legale. Ordinul preciza că după-amiază, la ora două și jumătate, trebuie să predau procesul verbal de autopsie, urmând ca el personal să verifice pe cadavru datele respective și să ia în primire documentele.

Doctorul Mengele părăsi sala de autopsie dimineața, pe la ora nouă. Așezasem cadavrul pe masă și în treizeci-patruzeci de minute aș fi putut termina autopsia și procesul verbal. Dar era ziua de 6 octombrie, penultima sau ultima zi de viață a *Sonderkommando*-ului din care făceam parte. Nu știam nimic precis, dar cu toții simțeam, aproape ca o prezență fizică, moartea ce ne pândea.

Eram incapabil să lucrez. Lăsând toate baltă, m-am dus în camera mea, am înghițit o doză mare de luminal și am început să fumez țigară după țigară. Dar nici aici nu-mi găseam locul. M-am dus în sala cazanelor.

Echipa de zi își făcea serviciul în silă, deși în fața cuptoarelor zăceau câteva sute de morți. Oamenii erau adunați pâlcuri-pâlcuri și vorbeau încet. De acolo am urcat la etaj, la încartiruirea *Sonderkommando*-ului. Și acolo situația era neobișnuită. De obicei, după apelul de dimineață, echipa de noapte își lua micul dejun și se ducea la culcare. Acum era ora zece și toată lumea era în picioare.

Ceea ce mă surprinde este că oamenii poartă costume sport, pulovere groase, cizme, când afară strălucește un soare cald de octombrie. Toți forfotesc încoace și încolo, moșmondesc prin valizele lor și vorbesc în șoaptă. Atmosfera este atât de încărcată, încât am senzația că dintr-o clipă în alta trebuie să se producă o explozie. Este clar că se pregătește ceva. Intru în cămăruța *Kapo*-ului principal. Șade la masă, înconjurat de șefii echipelor de noapte: inginerul mecanic, fochistul principal și șeful echipei care lucrează în sala de gazare.

Abia mă așez pe un scaun că unul dintre ei pune mâna pe sticla cu rachiu, aproape goală, de pe masă și-mi toarnă într-un pahar mare, până la jumătate, un rachiu concentrat – renumitul rachiu polonez de chimen. Îl beau dintr-o dușcă. În ultimele ore ale celei de-a patra luni a unui *Sonderkommando* alcoolul nu-ți salvează viața, dar este un leac excelent pentru a combate frica de moarte…

Tovarășii mei îmi dau lămuriri amănunțite cu privire la situație. După informațiile culese – și semnele le confirmă – lichidarea *Sonderkommando*-ului urmează să aibă loc peste o zi sau două. Dar s-au luat toate măsurile pentru ca cei opt sute șaizeci de oameni ai *Sonderkommando*-urilor să evadeze la noapte din crematoriu. Direcția: cotul Vistulei, la depărtare de doi kilometri. Acum, la sfârșitul verii, apele sunt mici și pot fi trecute ușor. La opt kilometri de Vistula începe o regiune împădurită. Acolo ne putem adăposti săptămâni, ba chiar și luni de zile. Pe partizani îi vom găsi, fără îndoială, foarte curând.

Stocul de arme este suficient pentru executarea planului. Armele provin din fabrica Unio de la Auschwitz. Unio este o mare uzină ce produce exclusiv

muniții; muncitoarele sunt prizoniere evreice din Polonia. Printre arme există vreo sută de capse pline cu ecrazită, un exploziv puternic pe care nemții îl folosesc la aruncarea în aer a șinelor de cale ferată. Pe lângă acestea există cinci pistoale automate și douăzeci de grenade de mână. Iată stocul nostru de arme și muniții. Cred că este suficient pentru înfăptuirea planului, întrucât avem de gând să împresurăm gărzile de noapte la posturile lor și să folosim cuțite pentru a le face inofensive. Apoi vom lua prin surprindere pe SS-iștii care dorm în camerele lor și îi vom obliga, sub amenințarea pistoalelor noastre, să ne însoțească până unde credem de cuviință…

Semnalul va fi dat cu o lanternă de mână, de la crematoriul I la crematoriul II, care-l va transmite la al III-lea și de aici același semnal va vesti crematoriul IV. După părerea mea planul poate fi executat, cu atât mai mult cu cât azi nu se fac incinerări decât în crematoriul I, iar seara, la ora șase, activitatea se încheie și aici. Așadar, la noapte, *Sonderkommando*-ul nu va avea de lucru. În asemenea ocazii paza de noapte a SS-ului este mai slabă. În fiecare crematoriu gărzile sunt formate din trei SS-iști.

Ne despărțim cu cuvântul de ordine ca până la semnal toată lumea să-și vadă de treabă ca de obicei, evitând orice gest ce ar putea trezi bănuieli.

Mă duc în camera mea. Din nou trebuie să trec prin sala cazanelor. Oamenii lucrează, dar cam încet. Comunic celor doi colegi ai mei tot ce am aflat. Laborantului nu-i spun nimic. Este vechi prizonier în KZ; n-am încredere în el. Faptul împlinit îl va antrena și pe el în rândurile noastre.

Sosește și ora prânzului. Luăm liniștiți masa și, împreună cu tovarășii mei, ieșim în curtea crematoriului să stăm puțin sub razele soarelui de toamnă. Spre mirarea mea, nu văd nici o santinelă SS. Probabil sunt toți în camerele lor. Nu este ceva neobișnuit. Porțile sunt închise. Dincolo de porți paza este asigurată de SS-iștii din lagăr. Aceia sunt toți la posturile lor. Așadar, absența santinelelor din curtea crematoriului nu prezintă nici o importanță. Îmi fumez liniștit țigareta. Gândul că la noapte vom fi ieșit din îngrădirea de sârmă și vom fi iarăși liberi mă eliberase de apăsarea ce mă chinuia de patru luni de zile. Dacă nu reușim, n-am ce pierde!

Mă uit la ceasul de la mână: este ora unu și jumătate. Mă ridic și îi chem și pe ceilalți să terminăm autopsia,

pentru ca la ora două și jumătate să-i putem prezenta doctorului Mengele procesul verbal. Ei mă urmează în sala de autopsie. Imediat ne apucăm de lucru. Astăzi, disecția o face un coleg. Eu scriu la mașină procesul verbal.

Lucrăm așa, în tăcere, cam douăzeci de minute. Deodată simțim o zguduitură violentă, însoțită de o explozie puternică, apoi auzim răpăit de pistoale automate.

Privesc prin plasa verde a ferestrei. Uriașul acoperiș de țiglă roșie, împreună cu întregul schelet de grinzi al crematoriului III se despică, lăsând să se înalțe spre cer o imensă torță de foc și de fum negru. Nu trece un minut și în fața ușii sălii de autopsie aud răpăiala focurilor unui pistol automat.

Nu pricepeam ce s-a putut întâmpla. Planurile noastre aveau să se desfășoare la noapte. Să fi fost trădați și de aceea să fi intervenit SS-ul? Sau crematoriile au fost atacate de partizani?

Sirenele din lagărele Auschwitz I și Auschwitz II urlă, dând alarma. Exploziile și rafalele pistoalelor automate se întețesc. Aud cum intervin și mitralierele grele.

Fără zăbavă, iau hotărârea; indiferent dacă am fost trădați sau dacă atacă partizanii crematoriile, cel mai cuminte este să rămânem pe loc! Vom aștepta evoluția lucrurilor aici, la locul nostru de muncă. Văd pe fereastră cum se apropie opt-zece camioane. Frânează brusc în dreptul crematoriului I. Din ele coboară cam o jumătate de batalion de soldați SS și se așază în linie de bătaie, în fața gardului de sârmă.

Acum situația e clară: *Sonderkommando*-ul a pus stăpânire pe crematoriul I și, pe ferestrele clădirii, trage focuri de armă și aruncă grenadele de mână asupra SS-iștilor desfășurați în linie de bătaie în fața porții. *Sonderkommando*-ul pare să se apere cu succes, deoarece văd mai mulți soldați SS căzând răniți sau morți. În consecință, asediatorii apelează la mijloace mai eficiente; apar vreo patruzeci-cincizeci de copoi dresați, pe care îi asmut asupra celor din interiorul crematoriului. Spre surprinderea mea însă animalele, care de obicei execută cu atâta promptitudine comenzile, de data aceasta nu se urnesc din loc, ba, dimpotrivă, se adăpostesc sfioase în spatele stăpânilor lor. Explicația: copoii fuseseră dresați

pentru urmărirea prizonierilor îmbrăcați în haine vărgate, pe când aici, în crematoriu, deținuții poartă haine civile. Și apoi mai este încă ceva ce-i dezorientează pe câini; mirosul pătrunzător de sânge, de carne și de oase arse, care infestează atmosfera din crematoriu și din împrejurimile lui. Acest miros îi sperie pe copoii cu nări atât de sensibile. Văzând că această încercare n-a dat rezultate, SS-iștii, continuând rafalele neîncetate ale puștilor mitraliere, au adus de la o baterie antiaeriană din apropiere două tunuri, pe care au început să le amplaseze cu țevile orientate spre clădirea crematoriului.

Sonderkommando-ul nu putea rezista unei forțe armate atât de puternice, cu o superioritate atât de disproporționată. Cu strigăte puternice de ura, care cutremurară clădirea, *Sonderkommando*-ul ieși pe ușile din spate ale crematoriului. Fără a înceta între timp focul asupra SS-iștilor, trecură prin gardurile de sârmă, pe care le tăiaseră din vreme, și luară drumul spre cotul Vistulei. Între SS-iști și evadați se iscă un aprig schimb de focuri. Aud deslușit cum, în vacarmul focurilor neîncetate, al detunăturilor produse de grenade și de exploziile ecrazitei, intervin mitralierele grele din turnurile de pază.

N-au trecut nici zece minute și se așterne din nou liniștea.

Acum SS-iștii, desfășurați în linie de bătaie în fața clădirii, pornesc la atac, fără să fi folosit cele două tunuri. Cu baioneta la armă, împresoară clădirea crematoriului și năvălesc în toate încăperile de la parter și de la etaj.

Un grup de zece soldați intră în sala de autopsie. Cu armele îndreptate asupra noastră ne înconjoară și, sub o ploaie de lovituri cu patul puștii, ne conduc, cu mâinile în sus, în curte, unde ne poruncesc să ne culcăm toți patru cu fața la pământ. Ordinul era clar: „Cine se mișcă sau încearcă să-și ridice capul primește un glonț în ceafă.”

Peste câteva minute – le recunosc pașii – sosește un grup numeros de *Sonder*-iști, care de asemenea primesc ordinul să se culce lângă noi. Oare câți or fi? Nu știu, pentru că stau nemișcat, cu fața lipită de pământ, în același rând cu nou-veniții. Peste trei-patru minute vine un alt grup sub escortă și este culcat în urma noastră.

Stăm nemișcați, în timp ce SS-iștii ne lovesc cu patul puștii și, înjurându-ne fără contenire, ne izbesc cu cizmele în cap, în spate, în șolduri. Simt căldura sângelui ce-mi curge din cap peste obraz, simt gustul sărat de

sânge, al propriului meu sânge, ce mi se prelinge pe buze. N-am simțit decât primele lovituri. Capul îmi vuiește, amețit. Nu mă gândesc la nimic. Organele mele senzoriale încep să nu mai funcționeze. Simt cum mă topesc în indiferența sfârșitului.

Vreo douăzeci-treizeci de minute rămânem culcați, așteptând glonțul din armele SS-iștilor care stau în spatele nostru. Știu că în această poziție ne împușcă în ceafă. Știu că este moartea cea mai rapidă și cea mai ușoară. Doar sunt competent! E specialitatea mea! Parcă-mi văd creierul împroșcat sub presiunea hidraulică a glonțului tras de aproape și craniul zdrobit în mii de bucățele.

Aud zgomotul unui motor de automobil. Negreșit, sosește doctorul Mengele! Sectorul politic din SS nu putea aștepta pe nimeni decât pe el. Nu-l pot vedea, dar îi recunosc glasul. Vorbește cu comandantul SS, care stă în fața frontului nostru. Brusc, aud un strigăt puternic. Un SS-ist răcnește: „Medicii, în picioare!”

Executăm ordinul. Ne ridicăm toți patru. Luăm poziție de drepți și așteptăm ce va să vină. Doctorul Mengele îmi face semn să mă apropii. Fața, cămașa îmi sunt pline de sânge, hainele, mânjite de noroi. Mă opresc în fața lui. Lângă el stau trei ofițeri SS, comandanții sectorului politic SS. Doctorul Mengele mă întreabă ce-am făcut. – Nimic, îi răspund, executam ordinul dumneavoastră. Făceam autopsia cadavrului ofițerului rus, când deodată s-au produs evenimentele. Atunci a fost întreruptă autopsia și procesul verbal a rămas neterminat în mașina de scris. Oricine se poate convinge! Tot timpul am stat la locul de muncă, de acolo ne-au ridicat.

Comandantul SS confirmă spusele mele. Doctorul Mengele se uită la mine și-mi spune: „Du-te, spală-te, și continuă lucrul!” Apoi le face semn tovarășilor mei să mă urmeze.

Fac stânga-mprejur și, împreună cu cei trei colegi, ne îndreptăm spre ușa crematoriului.

Nu facem nici douăzeci de pași și, în urma noastră, răsună o rafală. *Sonderkommando*-ul zace mort pe pavajul însângerat.

Nu întorc capul. Cu pași grăbiți intru în camera mea. Cu degetele tremurânde încerc să-mi răsucesc o țigară. Rup trei foițe până izbutesc să-mi fac una. O aprind, trag un fum adânc și, clătinându-mă, mă duc la pat și mă întind. Abia atunci încep să simt durerea provocată de

loviturile paturilor de pușcă și ale cizmelor, în cap și în tot corpul.

Multe s-au mai întâmplat în ziua aceasta! Și când te gândești că abia este ora trei după masă. Faptul că am scăpat nu-mi produce nici bucurie, nici ușurare. Știu că nu este decât o amânare. Îl cunosc pe doctorul Mengele și cunosc mentalitatea SS-ului. Îmi dau seama de importanța muncii mele profesionale și știu, de asemenea, că sunt de neînlocuit. În afară de mine în KZ nu este nici un specialist care să poată face față cerințelor de aici. Chiar dacă s-ar găsi vreunul, el s-ar feri să-și dezvăluie capacitatea profesională și ar face tot posibilul pentru a nu intra în ghearele doctorului Mengele, pentru a nu fi încorporat într-un *Sonderkommando* cu limita de viață dinainte fixată la patru luni.

După ce nervii mei, zdruncinați până la ultima lor rezistență, s-au potolit cât de cât, mă ridic de pe pat și plec să-mi fac ochii roată. Vreau să știu ce anume s-a întâmplat azi după-amiază. Să fi fost un trădător printre noi, așa încât SS-ul a putut împiedica revolta prin lichidarea *Sonderkommando*-ului? Oricât ar fi căutat, n-ar fi găsit prilej mai nimerit și justificare mai bună pentru lichidarea acestui *Sonderkommando.*

Există însă și o altă posibilitate. Azi a expirat termenul de patru luni. Sectorul politic SS a primit ordinul de exterminare a *Sonderkommando*-ului, iar SS-iștii au intrat în acțiune pentru executarea ordinului. Așadar, au dispus alinierea oamenilor în curte, sub pretextul apelului sau al unor comunicări speciale, pentru ca aici să-i culce la pământ dintr-o rafală. Astfel s-au petrecut lucrurile până acum cu fiecare *Sonderkommando.* Dar cel de-al doisprezecelea nu s-a supus. Oamenii noștri au ales rezistența armată.

În sala de incinerare, în fața cuptoarelor, zac în șiruri lungi, în pielea goală, camarazii mei morți. Identific, unul după altul, pe răzvrătiți. O parte din ei au căzut în dreptul centurii de pază. De acolo cadavrele lor au fost aduse cu niște cărucioare de mână. Lângă ei zac și cei executați în curtea crematoriului, după ce eu și cei trei colegi ai mei fuseserăm scoși din rând. După înfrângerea răscoalei în crematoriul I, *Sonderkommando*-urile din crematoriile II, III și IV au fost aduse la noi, pentru a fi asasinați și arși aici împreună cu ceilalți; azi nu arde focul decât în aceste

cuptoare, iar pentru executarea lucrărilor nu există decât treizeci de oameni, adunați în pripă pentru noul *Sonderkommando.*

Stau lângă subofițerul SS, care notează numerele tatuate pe brațele cadavrelor culcate cu fața în sus. Fără a-l întreba, îmi spune că lipsesc doisprezece din efectiv. Restul, în afară de șapte inși, sunt morți. Dintre acești șapte, patru suntem noi, trei medici și laborantul de la sala de autopsie, iar ceilalți trei sunt: inginerul care se ocupă de dinamuri și de ventilatoare, fochistul principal și un Pipel, adică „om la toate", care răspunde de hainele, cizmele și tacâmurile din încartiruirea SS-iștilor și deservește și centrala telefonică.

Doisprezece dintre noi au reușit să evadeze.

Pipel-ul mi-a relatat amănunțit evenimentele zilei.

Nici vorbă de trădare. După-amiază, la ora unu și jumătate, a sosit la crematoriul III un camion cu șaptezeci de membri ai sectorului politic SS. Comandantul lor a ordonat alinierea *Sonderkommando*-ului. Dar nimeni n-a executat ordinul. Bănuiau ce urmează. Ofițerul SS-ist credea că-și va atinge mai ușor scopul dacă încearcă să-i inducă în eroare. SS-iștii sunt maeștri în ale minciunii. Așadar, se postă în mijlocul curții și debită, cu primitivitatea și laconismul caracteristic SS-ului, un discurs:

— Ascultați! Ordin de sus! Ați lucrat destul aici. Plecați în transport într-un lagăr de muncă. Acolo veți avea haine bune, mâncare din belșug și trai bun. Așadar fiecare număr strigat să treacă în rând!

Cu acestea zise, începe să citească numerele. *Sonderkommando*-ul crematoriului III cuprindea o sută de deportați din Ungaria; pe aceștia îi strigă mai întâi. Fiind cei mai tineri locuitori ai KZ-ului, se așezară fără zăbavă în front. Spaima lor era mai mare decât curajul. Un detașament SS îi evacuă imediat din curtea crematoriului și îi închise în baraca nr. 13 din lagărul D.

Între timp, în curtea crematoriului III continua citirea numerelor de tatuaj. Veni rândul deținuților de naționalitate greacă. Aceștia nu se aliniară cu aceeași promptitudine când ofițerul SS le strigă numărul. Urmă grupul celor originari din Polonia. Din mulțime se auziră murmure și exclamații vehemente. SS-istul strigă un număr. Nimeni nu se urni din loc.

În timp ce privi mirat în jurul lui, o sticlă de apă minerală îi căzu la picioare. Urmă o explozie puternică. Șapte SS-iști, printre care și comandantul, căzură la pământ morți sau răniți. Sticla fusese plină cu ecrazită. O aruncaseră polonezii. Detașamentul SS-iștilor declanșă rafale ucigătoare asupra răsculaților. Aceștia se refugiară în clădirea crematoriului, de unde aruncau sticlele cu ecrazită asupra celor din curte. SS-iștii împușcară, cu pistoalele automate, pe toți deținuții originari din Grecia, care rămăseseră în rând. Câțiva dintre ei au încercat să fugă. La porțile crematoriului au fost doborâți și ei.

SS-iștii, trăgând neîncetat, înaintau spre intrarea crematoriului. Înaintarea era grea; polonezii opuneau rezistență dârză. Pe ferestrele clădirii sticlele de apă minerală cădeau, una după alta, în curte, apărând prin explozii puternice intrările.

Deodată, o explozie mult mai puternică decât toate cele de până atunci trânti la pământ pe soldații SS, care se apropiau. Acoperișul impozant al crematoriului se despică și grinzile masive, transformate în sute de bucăți, se înălțară la cer într-un nor de fum și flăcări. Explodaseră patru butoaie de fier, pline cu benzină. Uriașa clădire se transformă într-un morman de ruine, îngropând sub dărâmături pe *Sonder*-iști. Câțiva supraviețuitori au încercat să mai reziste, dar mitralierele SS-iștilor i-au doborât. Ceilalți, care deși răniți mai puteau umbla, se apropiară de ușă cu mâinile ridicate, dar o singură rafală îi răpuse și pe ei. Știau ce-i așteaptă, dar întrucât în clădire izbucnise un incendiu violent și-au ales o moarte mai ușoară.

Cei o sută de *Sonder*-iști originari din Ungaria, duși în lagărul D, au fost readuși și împușcați până la ultimul om.

Așadar, revolta a început în crematoriul III. La crematoriul I activitatea s-a desfășurat în condiții normale până în momentul când clădirea crematoriului III a zburat în aer. La auzul exploziei, enervarea oamenilor, sporită de încordarea așteptării, ajunse la paroxism. În primele clipe nimeni nu știa ce se întâmplase. Fochiștii, părăsindu-și cuptoarele, se adunaseră la un capăt al sălii, încercând să deslușească noua întorsătură a lucrurilor. Nu discutară decât câteva clipe, pentru că una dintre santinelele SS a năvălit între ei și, cu zbierete răgușite, îl trase la răspundere pe fochistul șef pentru că oamenii lui au

părăsit cuptoarele și nu-și văd de lucru. Fochistul șef îi dădu un răspuns, dar SS-istul, nemulțumit de explicație, își ridică bastonul – toți SS-iștii aveau câte un baston cu care îi struneau pe *Sonder*-iști – și, bineînțeles cu mânerul, îl izbi cu toată forța în obraz. După o asemenea lovitură alt om ar fi căzut la pământ cu capul spart, dar fochistul șef, cel mai viguros om din *Sonderkommando,* se clătină doar pe picioare. Cu obrazul scăldat în sânge, se aplecă, scoase din cizmă un cuțit lung, bine ascuțit, și-l înfipse în pieptul subofițerului SS. Acesta era pe punctul de a se prăbuși, dar doi fochiști, gata de acțiune, îl susținură, deschiseră ușa primului cuptor și, cu capul înainte, îl aruncară în foc.

Toate acestea se petrecură în câteva clipe. Totuși santinela SS din cealaltă extremitate a sălii, apropiindu-se grăbită să vadă ce se petrece în înghesuială, zărise cizmele din picioarele ce intrau în cuptor. În pas alergător se îndreptă spre primul cuptor și deschise ușa. Voia să vadă cine a fost aruncat în flăcări îmbrăcat și încălțat. Nu putea fi decât un soldat SS sau un *Sonder*-ist! Dar niciodată n-a aflat dacă a fost unul sau altul. Unul dintre ai noștri îi ieși în cale și-l înjunghie în piept, apoi, cu ajutorul altor doi *Sonder*-iști, îl aruncară în cuptor, după camaradul său.

Cât ai clipi din ochi apărură pistoalele automate, grenadele de mână, capsele cu material explozibil. Din ambele extremități ale sălii de incinerare răsunară focuri și detunături neîncetate. Dintr-un capăt trăgeau SS-iștii, din celălalt atacau oamenii noștri. O grenadă de mână căzu în mijlocul SS-iștilor; șapte oameni, morți sau răniți, fură scoși din luptă. În tabăra cealaltă au fost, de asemenea, morți și răniți. Lupta deveni și mai aprigă. Dintre SS-iști mai căzură câțiva, restul – cam vreo douăzeci – au socotit că e mai cuminte să se retragă din clădire. Nici nu se opriră până la poarta crematoriului. Acolo se uniră cu detașamentul SS adus din afară, gata să intre în acțiune.

Restul îl știm. Din *Sonderkommando*-ul nostru n-au rămas în viață decât șapte oameni!

Înainte de miezul nopții au fost aduși în crematoriu și cei doisprezece evadați. Izbutiseră să treacă Vistula, dar pe celălalt mal au căzut în mâinile unui grup numeros de SS-iști. Complet epuizați, își căutaseră adăpost într-o casă țărănească. Dar proprietarul polonez anunță detașamentul

SS aflat într-o incursiune prin partea locului. Astfel toți au fost făcuți prizonieri.

Seara m-am culcat și am încercat să adorm după această zi îngrozitoare. Ațipisem, când deodată mă deșteptă duruitul pistoalelor automate.

După încetarea focurilor aud pe coridor pași grei apropiindu-se. Ușa odăii mele se deschide violent și doi SS-iști intră clătinându-se. Ambii au fețele însângerate. Ajunși în curtea crematoriului, cei doisprezece evadați și-au atacat escorta cu pumnii pentru a le lua armele. Așa au fost răniți la obraz cei doi SS-iști. Bineînțeles, toți doisprezece au fost împușcați pe loc.

SS-iștii îmi cer să le fac pansamentele cuvenite. Execut ordinul.

Moartea celor doisprezece camarazi mă deprimă cumplit. După ce fuseseră jertfite atâtea vieți umane, nu izbutise să scape din acest loc blestemat nici măcar un sol de-al nostru, care să vestească lumii cele ce se petrec aici.

Mai târziu am aflat însă că totuși vestea răscoalei se răspândise. Deținuții din KZ care lucrau împreună cu muncitorii civili au transmis știrea. Chiar și între SS-iști au fost câțiva care n-au știut să păstreze secretul celor întâmplate.

Într-adevăr, a fost un eveniment unic, nemaiîntâlnit în istoria KZ-urilor. Au murit opt sute cincizeci și trei de deținuți. Au murit șaptezeci de SS-iști: un *Obersturmführer,* șaptesprezece *Oberscharführer*-i și *Scharführer*-i și cincizeci și doi de *Sturmann*-i, adică soldați. Crematoriul III a fost complet distrus prin incendiu, iar crematoriul IV a devenit inutilizabil în urma distrugerii motoarelor.

XXX

După o noapte foarte agitată, mă deștept ostenit. Am o stare de nervi îngrijorătoare. Mă supără chiar și vorba în surdină sau pașii colegilor noi de cameră.

Amărâți, pornim cu toții spre sala de autopsie. Trecem prin sala de incinerare. În fața cuptoarelor, pardoseala de beton e goală. Tovarășii noștri fuseseră arși pe la miezul nopții. Cuptoarele se răceau încetul cu încetul și abia mai dogoreau.

Treizeci de *Sonder*-iști noi stau într-o tăcere mormântală, pe scaune sau întinși pe paturile predecesorilor lor morți. Sunt îngroziți de tragedia sângeroasă a primei zile petrecute în crematoriu.

Această stare însă nu durează decât câteva zile. În curând li se va deschide și lor apetitul. Vor dori o îmbucătură bună. Tutunul, de asemenea, contribuie la ușurarea deprimării. Iar rachiul se va dovedi leacul cel mai eficient și mai binefăcător. Pentru câteva ore alcoolul îl vindecă pe om de maladia crematoriului. Îl face să uite trecutul, nu-l lasă să se gândească nici la prezent, nici la viitorul înspăimântător. Ceea ce le lipsise atât de mult în barăcile KZ, li se dă aici; se îmbracă cu haine bune, se pot spăla în voie, au la dispoziție apă, baie, săpun, prosoape. Eu îi privesc cu mentalitatea unui soldat bătrân față de recruți. Se vor obișnui și ei cu toate…

Neavând nimic de lucru în sala de autopsie – *ut alicuid videatur*[26] –, caut să le dau oamenilor mei o ocupație. Îi pun să șteargă praful de pe sticlele cu piese conservate pentru muzeu, să curețe instrumentele, să cârpească plasele de sârmă, ciuruite de gloanțe în luptele din ajun. Eu stau la masa de lucru, frământând în capul meu lipit tot cu plasturi plângerile și dorințele pe care am de gând să i le comunic doctorului Mengele.

Am să-i explic că nici o încăpere din clădirea crematoriului nu este nimerita pentru o sala de autopsie, deoarece pretutindeni răzbesc răcnetele sfâșietoare ale miilor de oameni duși la moarte, indiferent dacă îi așteaptă gazarea sau glonțul în ceafă. Am să-i spun, de asemenea, că nu mă pot adânci în munca de cercetare, întrucât chiar din ziua sosirii mele aici cunosc soarta celor

unsprezece *Sonderkommando*-uri anterioare și, timp de patru luni, în fiece oră și minut al zilei, am așteptat să se împlinească și ursita celui de-al doisprezecelea *Sonderkommando.*

Voiam să-l mai rog să fie înțelegător și sa nu-mi ceară muncă minuțioasă, pentru că nu mai departe decât ieri, în ziua de 6 octombrie a anului 1944, îmi ordonase să fac autopsia cadavrului ofițerului rus și să-i întocmesc procesul verbal. Dar un batalion SS se năpusti atacându-ne cu tunuri și asmuțind copoii asupra noastră. Grenadele de mână explodau neîncetat. Soldații SS, cu baioneta la armă, au pătruns aici, în localul destinat cercetărilor științifice. Lovindu-ne violent, ne-au dus în curte, ne-au culcat la pământ și, în câteva clipe, din medic anatomopatolog devenisem candidat la exterminare.

Ce-i drept, el, doctorul Mengele, m-a scos din rândurile celor condamnați la moarte, dar, de fapt, am ajuns din nou în casa morții, pe o perioadă de încă patru luni. Voiam să-l mai rog să-și dea seama că această situație nu mai poate dura. Ieri seară, de pildă, au beneficiat de asistență medicală din partea mea doi subofițeri SS care cu câteva ore în urmă îmi ordonaseră să mă culc la pământ și mă izbiseră cu patul puștii pe unde apucaseră. Își îndreptaseră armele asupra mea și nu așteptau decât semnalul pentru a-mi lansa gloanțele criminale în cap.

Acestea ar fi nemulțumirile pe care aveam de gând să i le prezint șefului meu. Propunerea ar fi ca echipa de patru oameni care lucrează în sala de autopsie și în încăperile aferente să fie mutată într-un local mai potrivit din cadrul KZ-ului.

Abia terminasem formularea celor ce aveam să-i spun, și doctorul Mengele intră pe ușă. Conform regulamentului, toți luarăm poziție de drepți, iar eu, fiind mai mare în rang, dau raportul:

— Domnule căpitan! Trei medici și un laborant sunt la datorie!

Privirile lui mă măsoară din cap până-n picioare și se opresc asupra capului meu lipit cu fâșii de leucoplast.

— Ce este cu dumneata? mă întreabă cu glas prietenos și cu oarecare bunăvoință.

Din întrebarea lui înțeleg că nu vrea să-și reamintească evenimentele de ieri după-amiază. Deci nu-i

răspund la întrebare. Îi spun doar un crâmpei din noianul plângerilor mole, care într-o clipă se risipiseră ca o ceață:

— Domnule căpitan, mediul acesta nu este prielnic cercetărilor științifice. Nu s-ar putea muta sala de autopsie în altă parte?

Se uită la mine. Fața i se crispează.

— Te pomenești că ești sentimental? mă întreabă scurt, pe un ton înghețat.

Stau și mă-ntreb: unde mi-au fost mințile când am ridicat obiecții împotriva mediului unde acest dement maniac, obsedat de aceste cercetări blestemate, se simte mai bine decât oriunde?!

Cerul este luminat de vâlvătaia flăcărilor ce se ridică din ruguri. Atmosfera este încărcată cu fumul crematoriilor. Zidurile acestei clădiri sunt necontenit cutremurate de urletele oamenilor duși la moarte și de duruitul gloanțelor trase în ceafă. Și totuși, doctorul Mengele aici se oprește după fiecare selecție și după fiecare joc de artificii sângeros. Aici, în atmosfera celor mai cumplite atrocități, își petrece tot timpul liber și, în mod demențial, îmi ordonă să deschid cadavrele a sute și sute de oameni nevinovați, trimiși la moarte. În frigiderul din laboratorul nostru, mediul de cultură pentru bacterii este carnea de om proaspătă. Doctorul Mengele stă ceasuri întregi în fața microscopului, căutând explicația unui fenomen pe care niciodată nu-l va desluși: cauza nașterii gemenilor.

Azi însă pare obosit. Vine de la rampa de sosire a transporturilor, unde a stat ceasuri întregi într-o ploaie torențială, pentru a selecționa deportații din ghetoul de la Riga. De fapt n-a fost o selecție, pentru că toți au trecut în coloana din stânga. Cele două crematorii aflate în stare de funcționare și uriașele șanțuri ale rugurilor se umplură cu trupurile lor. Pe măsura necesităților, *Sonderkommando*-ul este format din patru sute șaizeci de oameni.

Șeful meu, îmbrăcat cu mantaua-i udă, se așază la masa din laborator. Nu-și scoate chipiul, deși de pe cozoroc îi cad picături de apă. Am impresia că nici nu observă în ce stare este.

Îi cer mantaua și chipiul ca să le duc la uscat în sala cazanelor.

— Lasă, apa nu poate ajunge decât până la piele, îmi răspunde.

Îmi cere procesul verbal de autopsie a ofițerului rus împușcat. I-l dau. Îl ia în mână, citește câteva rânduri și mi-l restituie.

— Sunt extenuat. Citește-mi-l dumneata!

Surprins, îi iau procesul verbal din mână și încep să citesc. Nu citesc decât vreo patru-cinci rânduri, că mă întrerupe.

— Oprește, nu mai citi!

Cu ochii pironiți pe fereastră, privește în gol.

Ce i s-o fi întâmplat? Să i se fi făcut lehamite de atâtea orori? Să fi primit vești proaste în urma cărora să-și fi dat seama că strădania lui nu mai are sens? Este foarte posibil însă ca eforturile depuse în ultimele luni să-l fi istovit. De când lucrăm împreună niciodată n-am avut conversații particulare. De data aceasta, văzându-l atât de sleit de puteri, prind curaj și-l întreb:

— Domnule căpitan! Cât mai durează aceste exterminări?

Întorcându-și privirile spre mine, îmi răspunde:

— *Mein Freund*! *Es geht immer weiter, immer weiter*! Amice! Așa vor continua mereu, mereu!

Vorbele lui au un ton de calmă resemnare. Se ridică de pe scaun cu intenția de a ieși din laborator.

— În zilele ce urmează ne așteaptă lucrări interesante.

Atât mai spune și pleacă.

Mă cutremură gândul că lucrările interesante înseamnă moartea unui nou grup de gemeni.

XXXI

Crematoriile se pregătesc să-și reia activitatea. *Sonder*-iștii schimbă cărămizile de șamotă ce căptușesc cutiile de foc ale cuptoarelor. Vopsesc ușile masive de fier ale cuptoarelor și le ung balamalele cu ulei. Dinamurile și ventilatoarele funcționează toată ziua pentru a fi verificate de specialiști. Se anunță sosirea ghetoului de la Litzmannstadt[27]. Acest ghetou a fost înființat în iarna anului 1939 și inițial a cuprins cinci sute de mii de oameni.

Oamenii din ghetou au lucrat în mari uzine de armament. Munca lor era retribuită cu mărci speciale pentru ghetou: o monedă în schimbul căreia nu-și puteau procura decât rații alimentare minime. Disproporția dintre eforturile supraomenești și nutriție a dus în mod firesc la moartea lor în masă. Epidemiile frecvente, de asemenea, i-au decimat. Din cele cinci sute de mii de suflete nu mai rămăseseră, în toamna anului 1944, decât șaptezeci de mii.

Acum le-a venit și lor sfârșitul. Zilnic sosește la rampa din KZ-ul de la Auschwitz câte un grup de zece mii. Selecția repartizează nouăzeci și cinci la sută la stânga, și cinci la sută la dreapta. Gârboviți sub povara tragediei trăite ca proscriși, cu inima uscată de viața fără de nădejde, îmbătrâniți cu zecile de ani după cinci ani de robie în ghetou, ei nu mai știu să deosebească soarta bună de cea rea. Intră indiferenți pe poarta crematoriului, deși cu toții știu că au ajuns la ultima haltă a chinului lor.

Cobor în sala de dezbrăcare. Veșmintele și încălțămintea lor zac răvășite pe pardoseala de beton. Aceste zdrențe și rămășițe de pantofi de lemn nu pot fi atârnate în cuiere. Numerele cuierelor nu-i interesează. Fiecare și-a depus bagajele de mână în locul unde se afla. *Sonder*-iștii care sortează lucrurile deschid câteva boccele în fața mea și mi le arată. Întreaga lor merinde se compune dintr-o turtă preparată din mălai cu apă și puțin ulei de in și unul sau două kilograme de făină din tărâțe de ovăz.

Odată, la sosirea unui transport, cu prilejul selecției, doctorul Mengele dădu cu ochii de un bărbat cocoșat,

cam de vreo cincizeci de ani. Infirmul nu era singur. Un băiat înalt, cu chip frumos, de vreo cincisprezece-șaisprezece ani, stătea lângă el. Erau tatăl și fiul său. Copilul era, de asemenea, infirm de piciorul drept, purta o proteză metalică și gheată ortopedică cu talpă groasă.

Doctorul Mengele credea că în deficiența fizică a tatălui cocoșat și a fiului șchiop a găsit un argument elocvent în sprijinul teoriei sale de degenerescență a rasei evreiești. Imediat îi scoase din rând. Făcu semn unui subofițer SS să se apropie. Rupse două foi din carnetul său, notă ceva pe ele și-i ordonă SS-istului să-i aducă pe ambii nefericiți la crematoriul I.

E aproape amiază. În crematoriul I uzina nu funcționează. Neavând nimic de lucru, stau în camera mea. Deodată apare SS-istul de serviciu și mă cheamă la poartă. Acolo așteptau tatăl și fiul, iar în spatele lor escorta. SS-istul îmi întinde biletul adresat mie de doctorul Mengele. Textul este următorul: „Sala de autopsie. Crematoriul nr. 1. Vor fi examinați amândoi. Se vor face măsurători precise atât la tată cât și la fiu. Se vor întocmi fișe medicale cu date clinice amănunțite și complete, cu referire specială la cauzele deficiențelor observate."

Celălalt bilet era adresat *Oberscharführer*-ului Mussfeld. Fără să-l fi citit, îi cunoșteam cuprinsul. I-l dau unui *Sonder*-ist care i-l remite.

Tatăl și fiul, aceste ființe străvezii după anii de mizerie petrecuți în ghetoul de la Litzmannstadt, mă privesc cu buzele împietrite, cu ochi întrebători, plini de spaima presimțirilor rele. Traversez împreună cu ei curtea însorită a crematoriului. Îi conduc în sala de autopsie, spunându-le câteva vorbe de liniștire. Din fericire n-am pe masă nici un cadavru. Ar fi fost un spectacol îngrozitor pentru ei!

Vrând să-i cruț, nu-i examinez aici, în această încăpere sumbră, cu miasme atât de pătrunzătoare, ci în laboratorul luminos și cald. Aflu că tatăl a fost mare negustor de textile la Litzmannstadt și că în anii de pace apelase în mai multe rânduri la profesori renumiți de la Viena pentru tratamentul fiului său.

Examinez mai întâi, foarte temeinic, pe tată. Deformarea coloanei sale vertebrale este urmarea unui rahitism. Oricât m-aș strădui, nu găsesc nici un simptom

al vreunei alte boli. Îl asigur că de aici va fi dus, negreșit, într-un lagăr de muncă.

Înainte de a începe vizita medicală, stau de vorbă cu băiatul, plăcut la chip, cu privire inteligentă, dar zdrobit moralmente. Cu glasul șters, tremurând de frică, îmi povestește nenumăratele întâmplări dureroase, îngrozitoare, trăite în cei cinci ani de viață în ghetou. Avea zece ani când, împreună cu părinții săi, a fost închis între gardurile de sârmă ghimpată ale ghetoului. Mama lui, femeie sensibilă, firavă, nu rezistă multă vreme la încercările grele ce se abătuseră asupra lor; fu cuprinsă de o stare de melancolie depresivă. Pentru ca soțului și copilului ei să le rămână mai multă hrană, adeseori necomestibilă și întotdeauna pe sponci, săptămâni întregi abia gusta câte ceva. Astfel soția devotată și mama care și-a iubit copilul mai mult decât orice pe lume muri ca o martiră în primul an după internarea în ghetou, iar soțul văduvit și copilul orfan își duseră singuri mai departe zilele oropsite.

Iată-i acum în crematoriul I. Ce dramă cumplită îmi rezervă destinul, ca tocmai eu să fiu obligat să le fac examenul clinic amănunțit înainte de a fi asasinați, pentru ca apoi tot eu să fac autopsia trupurilor lor calde, încă nepătrunse de răceala morții. Particip cu atâta patimă la tragedia acestor frați ai mei, încât, văzându-mă incapabil de a-i ajuta, nervii mei încordați mă duc aproape în pragul nebuniei.

Îmi adun puterile sleite. Examinez și băiatul. Laba piciorului drept prezintă o deformare congenitală, prin absența anumitor mușchi. Denumirea științifică a acestei deformații este hipomelia. Mâinile unor chirurgi geniali au intervenit de mai multe ori, din care cauză membrul s-a scurtat, dar cu proteza și cu gheata ortopedică copilul merge aproape normal. Alte modificări fizice n-am observat.

Îi întreb dacă nu vor să mănânce ceva. Îmi răspund că le este foame. Rog pe un *Sonder*-ist să aducă ceva de mâncare. Numaidecât sosește o porție mare de carne cu sos și cu garnitură de macaroane. Asemenea bucate nu apar în KZ decât pe masa *Sonder*-iștilor. Amândoi încep să înghită cu poftă mâncarea bună și gustoasă, cum de mult nu mai avuseseră. Ei nu știu ceea ce știu eu: că se află în casa morții și iau „cina cea de pe urmă”.

Nu trece o jumătate de oră, și apare *Oberscharführer*-ul Mussfeld, însoțit de patru oameni din *Sonderkommando*. Îi conduc pe cei doi în sala cazanelor, îi dezbracă. Arma *Oberscharführer*-ului trage două focuri. Tatăl și fiul zac morți, într-un lac de sânge, pe beton. Mussfeld executase ordinul doctorului Mengele.

Din nou e rândul meu. Cei doi morți sunt aduși în sala de autopsie. Mi se răsucește stomacul de oroarea celor petrecute; încredințez colegilor mei autopsia, rămânând ca eu să scriu procesul verbal.

Autopsia celor două cadavre nu dă informații noi în afară de cele constatate pe viu. Sunt cazuri obișnuite, dar oferă un material de propagandă util pentru a susține teoria degenerescenței rasei evreiești.

Pe înserate, după ce în cursul zilei trimisese la moarte cel puțin zece mii de oameni, sosește doctorul Mengele. Urmărește cu mare atenție raportul meu asupra datelor culese pe viu și pe cadavrele celor două victime infirme.

— Acești morți nu vor fi arși, îmi spune, scheletele lor vor fi preparate pentru conservare și vor fi trimise la Muzeul de antropologie din Berlin. Apoi mă întreabă: „Ce sistem cunoști pentru curățirea perfectă a scheletelor?”

Cunosc două metode. Prima rezidă în introducerea cadavrului într-o baie de apă de var clorată, unde în timp de două săptămâni se topesc de pe oase toate porțiunile moi. După aceea oasele se pun într-o baie de benzină, care dizolvă toate grăsimile. Astfel oasele se usucă, devin inodore și de culoare albă ca zăpada. Cealaltă este mai rapidă. Se fierbe cadavrul în apă, până când părțile cărnoase se dezlipesc ușor și simplu de pe oase. După aceea și în acest caz se aplică o baie de benzină, pentru degresarea și albirea oaselor.

Doctorul Mengele ordonă să se aplice metoda mai rapidă: fierberea.

În KZ ordinele sunt laconice. Aici nu se spune cu ce și cum să-și procure deținutul cele trebuincioase pentru executarea ordinului. Ordinul nu se discută!

Iată-mă într-o asemenea situație îngrijorătoare. Trebuie să pun la fiert două cadavre. În ce vas și unde? Mă adresez *Oberscharführer*-ului Mussfeld. El mă va ajuta. Îi spun că cei doi morți trebuie puși la fiert, dar că n-am vase corespunzătoare. Chiar și el se înfioară

ascultându-mă. Se gândește puțin, apoi își aduce aminte că există două butoaie de tablă ce zac nefolosite într-o magazie.

Îmi pune la dispoziție butoaiele și-mi recomandă să cer să mi se construiască în curte câte o vatră de cărămidă sub fiecare butoi. Îi ascult povața. Sunt construite vetrele, peste ele sunt așezate butoaiele de fier cu conținutul lor înfiorător și începe fierberea. Doi *Sonder*-iști cară lemne și alimentează focul. Peste cinci ore, după mai multe probe, m-am convins că porțiunile moi se desprind ușor de pe oase. Opresc focul, lăsând însă butoaiele pe loc, până la răcirea completă a conținutului lor.

În lipsa unei ocupații mai bune stau într-un mic umbrar din apropierea butoaielor și citesc. În jurul meu e liniște. Azi crematoriul nu lucrează. Patru deținuți zidari, aduși din lagărul Auschwitz I, repară coșul cel mare.

Se înserează. Butoaiele se răcesc. Eram tocmai pe punctul de a părăsi umbrarul pentru a mă apuca de golirea lor, când unul dintre oamenii care păzeau și deserveau butoaiele se apropie în pas alergător, strigând, scos din fire:

— Doctore! Polonezii s-au apucat să mănânce carnea din butoaie!

Iute mă ridic și alerg într-acolo. Patru deținuți în haine vărgate stau înlemniți în jurul butoaielor: zidarii polonezi. Își isprăviseră lucrul și-și așteptau escorta ca să-i ducă înapoi în lagărul Auschwitz I. Lihniți de foame, își făcuseră ochii roată prin curte să găsească ceva de-ale mâncării. Așa ajunseseră lângă butoaiele rămase câteva minute fără pază. Credeau că în aceste vase mari se fierbe carnea pentru *Sonderkommando.* După ce mirosiră, scoaseră câteva bucăți mai mari de carne, fără piele, își tăiară cu cuțitul câte o halcă și începură să mănânce cu poftă. Dar plăcerea le fu de scurtă durată, căci apărură doi dintre fochiști. Sărmanii flămânzi încremeniră de groază aflând ce au mâncat.

După baia de benzină, laborantul nostru reconstitui scheletele cu mare dibăcie. Zăceau pe masa din laborator, acolo unde cu o zi în urmă îi examinasem încă vii.

Doctorul Mengele a fost foarte mulțumit. Veni, cu mai mulți colegi de-ai săi, medici SS de grad superior, să le arate scheletele.

Dându-și aere de specialiști, aceștia pipăiau piesă cu piesă. Termenii științifici erau folosiți cu nemiluita.

Stăteau în fața scheletelor de parcă deficiențele celor două victime reprezentau o descoperire medicală nemaiîntâlnită. *Pseudowissenschaft*! Pseudoștiință! De fapt, nu era vorba despre nici o anomalie! Ceea ce prezentau scheletele se poate observa la sute și sute de mii de oameni, pe tot globul. Orice medic practicant, cu puțină experiență, a întâlnit asemenea cazuri. Dar pentru propaganda lor poate fi exploatat perfect și acest fleac, deoarece propaganda nazistă – prin natura ei intrinsecă – nu se dă în lături nici de la minciunile strigătoare la cer, dacă le poate învălui într-o poleială științifică. Iar cei ce-și aruncă ochii asupra acestui material de propagandă și-i citesc textul de obicei n-au spirit critic, ci acceptă totul așa cum li se servește.

Cele două schelete sunt introduse în saci lungi de hârtie groasă și expediate la Berlin, cu toate datele aferente. Pe acest colet, de asemenea, se aplică sigiliul: „Urgent. Material de război".

După ce scheletele preparate dispărură din fața ochilor mei, mă cuprinse o oboseală cumplită. Acest tată și fiul său mi-au produs, atât în viață, cât și după moarte, multe ore amarnice…

A trecut o săptămână. Lichidarea ghetoului de la Litzmannstadt s-a isprăvit. Zilele însorite de sfârșit de octombrie se întunecă și începe o ploaie rece de toamnă. Barăcile KZ-ului sunt învăluite într-o ceață posomorită.

Încetul cu încetul, ceața coboară și asupra trecutului meu, iar viitorul mi se pare și mai întunecat. Ploaia ce cade fără încetare de câteva zile, frigul umed ce-mi pătrunde până la oase și liniștea ce mă înconjoară parcă-mi sporesc amărăciunea acumulată în suflet. Oriunde merg, oriunde privesc, mă întâmpină sârme încărcate cu curent electric, reamintindu-mi iarăși și iarăși deșertăciunea oricărei nădejdi.

A treia zi după lichidarea ghetoului de la Litzmannstadt, *Kapo*-ul principal al *Sonderkommando*-ului a găsit în curtea crematoriului, o femeie și doi copii de vreo zece-doisprezece ani, toți trei uzi până la piele și dârdâind. Făcuseră parte din ultimul transport adus la moarte. Bănuind că îi amenință o nenorocire, femeia se furișase, împreună cu copiii, din coloană și se ascunsese în dosul unei grămezi cu lemne de foc. Văzuse cu ochii ei cum transportul lor întreg a intrat sub pământ și observase

că de acolo nimeni nu se mai întorsese. Îngroziți de spaimă, așteptară o întâmplare neprevăzută care să-i salveze, dar speranța lor fu zadarnică. Stătură trei zile în vântul acela năprasnic, sub ploaia torențială, nemâncați, acoperiți cu zdrențe, uzi până la piele, pe jumătate leșinați, până când *Kapo*-ul principal, făcându-și tura de inspecție, dădu peste ei. Neavând ce face, îi duse la *Oberscharführer*-ul Mussfeld. Femeia, în vârstă de treizeci și ceva de ani, părea de cincizeci. Era slabă, numai piele și os. Ajunsă în fața *Ober*-ului, își adună puterile ce-i mai rămăseseră, căzu în genunchi, îi îmbrățișă cizmele și, cu o disperare sfâșietoare, îl imploră să le dăruiască viața, ei și celor doi copii ai săi. Îi spuse că cinci ani de zile cât a stat în ghetou muncise într-o fabrică de îmbrăcăminte pentru armata germană și că și de acum încolo vrea să muncească. Îl implora să-i lase să trăiască! Dar Mussfeld nu cunoștea îndurarea! Tustrei trebuiau să moară.

Muriră. Dar se pare că anii petrecuți la Auschwitz măcinaseră chiar și nervii *Oberscharführer*-ului, pentru că din nou trimise pe altul să ucidă pe cele trei făpturi.

XXXII

Acest episod sângeros fu dat, de asemenea uitării; trebuia să-l uităm dacă nu voiam să înnebunim din pricina atrocităților trăite și a viitorului nostru sumbru, fără nici o perspectivă de scăpare.

Amețeala abrutizantă a luminalului mă ajută mult. Adeseori viața de dinainte de a ajunge în KZ mi se pare un vis. Singura mea dorință este să uit totul și să nu mă gândesc la nimic.

Este ziua de 1 noiembrie a anului 1944. Ninge cu fulgi mari și deși. Abia se mai văd turnurile de pază; totul se topește într-o mare de zăpadă. Doar ciorile lihnite de foame mai țâșnesc spre cer, când vântul năprasnic de la miazănoapte zgâlțâie sârmele gardurilor.

Plec să fac o mică plimbare în amurg, deși vremea nu prea e potrivită. Aerul rece însă mă înviorează și-mi calmează nervii supraîncordați. Înconjur de câteva ori curtea crematoriului. Drumul meu trece prin fața treptelor ce coboară în sala de gazare. Mă opresc câteva clipe la intrare. Îmi aduc aminte că azi e ziua morților…

În jurul meu totul este învăluit într-o tăcere înspăimântătoare. Piatra rece a scărilor de beton ce coboară în sala de gazare dispare în întuneric. Patru milioane de oameni nevinovați și-au luat aici rămas bun de la viață, au aruncat ultima privire îndurerată asupra lumii, pentru a fi înghițiți de moartea fără de mormânt…

Stau singur pe ultima treaptă a vieții lor. Simt că mie îmi revine datoria tristă ca în locul rudelor lor risipite în lumea întreagă să le închin, în inima-mi cernită, un gând pios…

Plec de aici și mă întorc în camera mea. Când deschid ușa, constat cu surpriză că becul electric, puternic, nu arde, și în locul lui pâlpâie o lumânare ce abia izbutește să alunge întunericul. În primul moment mă gândesc la o pană de electricitate. Colegul meu, docentul de la Szombathely, șade la masă, cu capul sprijinit în mâini și cu ochii ațintiți asupra lumânării din fața lui. Nici nu observă sosirea mea. Flacăra pâlpâindă îi luminează obrazul. Parcă îmbătrânise cu câțiva ani. Punând mâna pe umărul lui, îl întreb cu gingășie:

— Dénes, pentru cine ai aprins lumânarea?

Răspunsul e confuz. Îmi vorbește despre socrul și soacra lui, morți cu cincisprezece ani în urmă. Nu pomenește de soția și copilul său, care – știu de la martori oculari – au murit aici, în crematoriul I. Numaidecât descopăr simptomele melancoliei depresive și ale amneziei retrograde.

Îl strâng în brațe, îl duc la patul său și-l culc.

Sărmanul meu prieten! Tu, atât de firav la trup, de blând la vorbă, cu suflet atât de ales, atât de bine pregătit în meseria ta, în loc să tămăduiești bolnavi, ai fost aruncat în slujba *Morții,* ai devenit locuitor al împărăției ei. De luni și luni de zile ești martorul ocular al unor tragedii și orori pe care creierul omenesc nu le poate concepe și pe care nici un om de pe lume, în afară de cei ce trăiesc în acest infern, nu le poate crede.

Poate e mai bine că nervii te-au părăsit, și peste creierul tău se așterne un văl de ceață. Cel puțin astfel tu nu vei mai trăi și cele ce or să mai vină…

XXXIII

După un răgaz de câteva zile, în crematoriu domnește iarăși zgomotul obișnuit. Urlă motoarele ventilatoarelor uriașe care asmut focurile din cuptoare. Se anunță sosirea ghetoului de la Theresienstadt[28].

În vremea Republicii cehoslovace era un oraș garnizoană în toată puterea cuvântului. Germanii i-au schimbat destinația; au evacuat populația civilă și au organizat în orășel un ghetou „model", locuit de evreii deportați din Cehoslovacia, Austria și Olanda. Populația ghetoului număra vreo șaptezeci de mii de suflete. Până de curând, trăiseră în condiții acceptabile. Fiecare își putea practica liber profesiunea. Primeau corespondență și pachete de ajutor prin Crucea Roșie. Delegații Crucii Roșii din statele neutre au vizitat orășelul în mai multe rânduri și, cu fiecare prilej, au prezentat rapoarte favorabile asupra celor constatate. Prin menținerea acestui ghetou „model", nemții și-au atins scopul, pentru că rapoartele întocmite dezmințeau zvonurile despre KZ-uri și ororile crematoriilor, calificându-le drept minciuni și calomnii născocite cu rea-credință.

Dar, în preziua prăbușirii lui, cel de-al treilea Reich nu se mai gândește la opinia publică mondială; își leapădă chiar și masca simulacrului de omenie. Pornește la exterminarea totală a evreilor ce mai rămăseseră în mâinile lor.

Astfel veni rândul nimicirii ghetoului „model" de la Theresienstadt.

Autoritățile germane lansară următorul ordin:

Comisia Guvernamentală SS a Reichului pentru mobilizarea și plasarea cetățenilor obligați la muncă forțată.

ORDIN DE CHEMARE

...evreu de pe teritoriile aflate sub protectorat german, se înștiințează că, la ordinul autorității de mai sus, intră în mobilizarea totală a forțelor de muncă. Plecarea la locurile de muncă se va face în grup. Înainte de plecare, mobilizatul este obligat să prezinte

delegatului sus-numitei autorități uneltele sau instrumentele necesare pentru exercitarea profesiunii sale, îmbrăcăminte de iarnă, așternuturi și hrană pentru o săptămână. Data și ora plecării se vor afișa.

Theresienstadt

Data

Semnătura

Cu aceste ordine de chemare sosiră la crematoriile de la Auschwitz bărbații capabili de muncă din ghetoul de la Theresienstadt. Mobilizarea totală a forțelor de muncă era o minciună de o mârșăvie nemaipomenită. De fapt, n-a fost decât un pretext pentru desfășurarea netulburată a acțiunii de lichidare și pentru a pune mâna pe uneltele de lucru, instrumentele și îmbrăcămintea de iarnă.

Douăzeci de mii de bărbați vânjoși, capabili de muncă, au fost asasinați prin gazare și transformați în cenușă de flăcările cuptoarelor. Exterminarea lor a durat două zile. După aceea urmară câteva zile de liniște în crematorii.

Peste unsprezece zile la rampă încep să sosească din nou garnituri cu multe vagoane. Din ele coboară femei și copii. Nu se face selecție; toți trec la stânga.

Pe pardoseala sălii de dezbrăcare zac sute de convocări cu următorul text:

Comisia Guvernamentală SS a Reichului pentru mobilizarea și plasarea cetățenilor obligați la muncă forțată.

CONVOCARE

Sus-numita autoritate permite soției și copiilor lui… evreu din teritoriile aflate sub protectorat german, mobilizat la muncă, să se deplaseze la locul de muncă al sus-numitului evreu și să trăiască în familie tot timpul cât durează munca forțată a acestuia. Se pune la dispoziție locuință corespunzătoare. Membrii familiei vor lua cu ei îmbrăcăminte de iarnă, așternuturi și hrană pe o săptămână.

Theresienstadt

Data

Semnătura

Această convocare, ticluită cu o perversitate diabolică, a dus la moarte douăzeci de mii de soții devotate, care voiau să ușureze soarta bărbaților lor și a miilor de copii dornici să-și revadă tatăl.

XXXIV

În zorii zilei de 17 noiembrie a anului 1944 un subofițer SS intră în camera mea și mă informează confidențial că *Führer*-ul a dat un ordin, conform căruia s-a interzis orice formă de omucidere în cuprinsul KZ-urilor.

Cum fusesem martorul atâtor minciuni scornite de ei, nu dădui crezare nici acestei afirmații. Văzându-mă neîncrezător, SS-istul stăruia și căuta să mă convingă cu orice preț că vestea cea bună este adevărată și-mi repetă de mai multe ori că acest ordin a fost transmis prin radio și a fost primit și la sectorul politic SS.

Dar eu aștept să văd ce aduce viitorul! Mă tem că e o nouă înșelătorie de-a lor.

În cursul dimineții însă m-am convins că știrea este adevărată. O garnitură formată din cinci vagoane se opri pe șinele dintre crematoriile I și II. Adusese la porțile crematoriilor cinci sute de deținuți debilitați și bolnavi, repartizați în așa-zise „lagăre de refacere”. Văd cum una dintre comisiile sectorului politic SS îi primește și discută cu comandantul SS-iștilor care îi escortau. Rezultatul discuției a fost plecarea de la porțile morții a celor cinci vagoane, împreună cu încărcătura lor, și cazarea oamenilor în barăcile-spital ale lagărului F. De când mă aflu în crematoriu se întâmplă pentru prima dată ca un transport expediat la Auschwitz pentru „refacere” să nu zacă, în termen de un ceas de la sosire, cu capetele zdrobite de gloanțe, pe betonul însângerat al sălii cazanelor, ci să primească asistență medicală în paturile din barăcile-spital ale lagărului.

Nu trece o oră și sosește o nouă garnitură. Transportul se compune din cinci sute de evrei deportați din Slovacia; bătrâni, tineri, copii, femei, bărbați, de-a valma. Toți coboară din vagoane. Urmăresc cu încordare desfășurarea evenimentelor. Alinierea și selecția sunt formalități curente la rampa de sosire. De data aceasta însă văd un lucru neobișnuit; călătorii osteniți coboară din vagoane, dar nu-și lasă acolo bagajele, ci, luându-le cu ei, se îndreaptă cu toții spre dreapta, în sectorul F al KZ-ului.

Mamele își duc copiii cu căruciorul, tinerii îi ajută pe bătrâni și pe bolnavi.

Iarăși mi se confirmă că știrea adusă de SS-ist este adevărată. Nu mai încape îndoială: în fața transporturilor trimise la moarte nu s-au mai deschis porțile crematoriilor.

Iată un eveniment fericit, dătător de nădejde pentru deținuții din KZ, dar în același timp e o întorsătură ce vestește apropierea sfârșitului pentru *Sonderkommando.*

Sunt convins că vom fi lichidați înainte de expirarea termenului de patru luni. În KZ începe o viață nouă. Nu se mai săvârșesc asasinate, dar trecutul sângeros trebuie înmormântat. Crematoriile vor fi demolate, gropile rugurilor vor fi astupate, iar martorii oculari ai ororilor petrecute trebuie să dispară până la ultimul om. Cu sufletul mohorât, resemnați, așteptăm sfârșitul iminent, dar inima noastră se bucură de marea întorsătură a evenimentelor.

Deși ea s-a produs foarte târziu, au rămas totuși în viață câteva mii de oameni din cei șase milioane pe care fascismul i-a deportat de pe cuprinsul Europei, pentru a-i aduna pe peroanele stațiilor Majdanek, Treblinka[29], Auschwitz și Birkenau.

Se apropie amiaza. Mânat de o neliniște interioară, mă duc în camera subofițerului SS radiofonist, care-mi adusese în zori vestea cea bună. Voiam să știu ce dispoziții sosiseră în cursul dimineții. Nu cumva s-au transmis ordine cu privire la soarta *Sonderkommando*-ului?

Din fericire radiofonistul era singur în odaia lui. Îi pun întrebările. El îmi răspunde că peste câteva zile *Sonderkommando*-ul va fi trimis la muncă grea, într-o uzină de război subterană, undeva pe lângă Breslau.

N-am crezut nici un cuvânt din cele ce-mi spusese. Azi însă știu că n-a vrut să mă inducă în eroare, că m-a mințit ca să-mi ușureze suferința. Poate s-a purtat astfel pentru că o dată îl vindecasem de o boală grea.

XXXV

Ceasul meu arată ora două. Suntem după masă. Stau apatic la fereastra camerei noastre și privesc învolburarea norilor grei de zăpadă. Brusc, un strigăt puternic tulbură liniștea coridorului ce duce spre sala cazanelor.

— *Alle antreten*! este ordinul. Adunarea!

De două ori pe zi auzim acest răcnet; dimineața și seara, la numărătorile obișnuite ale efectivului. La prânz însă această chemare prevestește primejdie.

— *Antreten, alle antreten*! se repetă zbieretul din ce în ce mai nerăbdător.

În fața camerei noastre răsună pași apăsați. Un soldat SS smucește ușa și se răstește la noi:

— *Antreten*!

Așadar, a sosit și deznodământul. Pornim spre curte. Intrăm într-un cerc mare de SS-iști. *Sonderkommando*-ul este deja aliniat. Pe chipurile oamenilor nu se vede mirare. Nu se aude nici un zgomot. SS-iștii, muți, cu pistoalele automate îndreptate asupra noastră, așteaptă cu răbdare până ne strângem cu toții. Privesc în jurul meu. Brazii tineri din pădurice învecinată stau nemișcați în mantia lor albă. Pretutindeni, tăcere.

Peste câteva minute se dă comanda: „La stânga, porniți!”, și noi pornim încadrați de rândurile strânse ale santinelelor SS înarmate. Ieșind din curtea crematoriului, escortele noastre nu ne duc de-a lungul șoselei, ci, traversând-o, ne îndreaptă spre crematoriul II. Intrăm în curte. Înaintăm, știind că este ultimul nostru drum. Cu toții suntem duși în sala cazanelor. Nici o santinelă SS nu rămâne în sală. SS-iștii înconjoară clădirea și se postează la uși și la ferestre, cu pistoalele automate gata să tragă. Ușile sunt ferecate, ferestrele sunt toate cu gratii de fier masiv. De aici nu există scăpare.

În sală se află și camarazii din crematoriul II. Peste câteva minute, sosesc și cei din crematoriul IV. Suntem în total patru sute șaizeci de oameni care așteptăm moartea și ne întrebăm după ce metodă vom fi exterminați. Suntem cu toții specialiști; cunoaștem toate metodele de exterminare ale SS-iștilor. Să fie gazarea? Asta nu se

poate aplica *Sonderkommando*-ului fără perturbări! Rafală? E greu de executat aici, în această sală!

În cele din urmă, ajungem la concluzia că, pentru a da două lovituri dintr-o dată, ne vor arunca în aer împreună cu clădirea crematoriului. Aceasta ar fi o metodă demnă de SS. S-ar putea însă să arunce prin ferestre câteva grenade cu fosfor, așa cum s-a procedat cu oamenii din ghetoul de pe insula Milo, imediat după încărcarea lor în vagoane. Trenul nici nu pornise, și toți erau morți. Astfel sosiră la crematoriile de la Auschwitz.

Sonderkommando-ul șade stârcit pe betonul sălii cazanelor, într-o tăcere mormântală. Chiar dacă vreunul scoate o vorbă, o rostește în șoaptă. Brusc, liniștea e întreruptă. Un bărbat cu părul negru, cu ochelari pe nas, cam de vreo treizeci și ceva de ani, se ridică în picioare și cu glas răsunător, ca să-l audă toată lumea, începe să cuvânteze. Este *daien*, fost ajutor de rabin într-o comunitate mică din Polonia. Un autodidact cu bogate cunoștințe în domeniul religiei și o frumoasă cultură mireană. El este ascetul *Sonderkommando*-ului; pentru a respecta regulile de alimentație prescrise de religie, din tot belșugul bucătăriei noastre n-a mâncat decât pâine, margarină și ceapă. Inițial fusese repartizat ca fochist la cuptoarele de incinerare, dar, având în vedere fanatismul său religios, l-am rugat pe *Oberscharführer*-ul Mussfeld să-i dea o altă însărcinare.

Pentru a-l convinge pe *Ober* i-am explicat că *daien*-ul nu poate face față la o muncă unde se cere forță fizică serioasă, deoarece din pricina concepțiilor lui religioase nu mănâncă nimic și este complet debilitat. Apoi, pentru a-i demonstra că omul e inutilizabil în acest loc, îi mai spusei că atunci când se introduc morții în cuptor el încurcă lucrurile, deoarece la fiecare caz mormăie rugăciunea morților, adică o spune de câteva mii de ori.

Alt argument n-am avut. *Ober*-ul se mulțumi cu atât, și *daien*-ul fu repartizat la grămada de gunoi, denumită Canada, din curtea crematoriului II, unde focul ardea necontenit. Această grămadă de gunoi era formată din obiecte de uz curent, alimente alterate, acte, documente, brevetele diferitelor decorații militare, pașapoarte, acte de căsătorie, fotografii, cărți de rugăciuni, curele de rugăciune{30}, tore{31}, toate aduse de transporturile gazate, trecute prin ciurul SS-ului și arse ca nimicuri inutilizabile.

Grămada de gunoi Canada ardea fără încetare. Sute de mii de fotografii – soți, părinți, bătrâni, copii drăgălași, fete frumoase – au ars aici fără încetare, împreună cu mii de cărți de rugăciuni. Adeseori am luat în mână câte o fotografie sau o carte de rugăciuni. Aproape în fiecare carte am găsit înscrise cu cerneală data morții părinților, flori presate din nenumărate cimitire ale Europei, de pe mormintele rudelor dragi, păstrate cu sfințenie. Basmale de rugăciune[32], simple sau mai fine, împreună cu curele de rugăciune, zăceau în maldăre mari, așteptând să fie mistuite de flăcări.

Aici lucra *daien*-ul, mai bine zis nu lucra, ci se uita la foc. Dar, o dată, întrebându-l de sănătate, aflai că nici aici nu era mulțumit. Concepțiile sale religioase nu admiteau colaborarea lui la arderea cărților de rugăciuni, a curelelor de rugăciune, a torelor. Am regretat, dar îmi era cu neputință să intervin pentru a-i procura alt gen de muncă. De fapt făceam parte, și el și eu, din *Sonderkommando*-ul unui crematoriu.

Acesta este *daien*-ul, care începe să vorbească.

În ochii lui ard flăcări, chipul slab îi este complet transfigurat. O tăcere adâncă se așterne asupra sălii; nu se mai aude decât hârșâitul chibriturilor când vreunul își aprinde țigareta. Suspine grele și adânci se aud din când în când; cei vii își iau rămas bun de la morți…

Ușile masive ale sălii cazanelor se deschid. *Oberscharführer*-ul Steinberg intră, însoțit de doi SS-iști înarmați cu pistoale automate.

— *Ärzte heraus*![33] strigă grăbit.

Împreună cu cei doi colegi medici și cu laborantul, părăsim sala. Plecăm. Deodată, pe drum, între cele două crematorii, Steinberg și SS-iștii se opresc: ne oprim și noi. Steinberg îmi întinde niște coli de hârtie pline cu cifre și-mi ordonă să-mi caut numărul și să-l șterg de pe listă. Țin în mână lista cu numerele de tatuaj ale membrilor *Sonderkommando*-ului. Scot stiloul din buzunar și, după o scurtă căutare, trag o linie peste numărul A 8450. Apoi Steinberg îmi ordonă să șterg și numerele colegilor mei. Execut ordinul. Ne conduc până la poarta crematoriului I și ne ordonă să intrăm în odaia noastră și să nu ne urnim de acolo.

A doua zi de dimineață sosește în curtea crematoriului o coloană formată din cinci autocamioane.

Își răstoarnă încărcătura de morți: cadavrele *Sonder*-iștilor. Un grup de treizeci de oameni îi cară în sala de incinerare. Îi înșiră în fața cuptoarelor. Trupurile lor sunt pline de arsuri îngrozitoare. Fețele lor desfigurate sunt de nerecunoscut, hainele sunt sfârtecate. Nu pot identifica pe nici unul dintre ei. La majoritatea nu se mai poate descifra nici numărul tatuat pe braț.

De data aceasta cunosc – în afară de moartea prin gazare, aruncare în focul din șanțuri, prin criză cardiacă provocată de injecții cu cloroform, prin împușcare în ceafă, ardere pe rug și grenade cu fosfor – al șaptelea sistem de asasinat.

Sărmanii noștri camarazi fuseseră duși în cursul nopții într-o pădure din apropiere, unde au fost exterminați prin aruncătoare de flăcări.

Noi patru rămăseserăm în viață. Dar și de data aceasta ne-au cruțat nu din omenie, ci din necesitate, întrucât nu aveau cu cine ne înlocui. Așadar nu ne bucurăm și nu simțim nici o ușurare. Știm că doctorul Mengele nu ne-a acordat decât o amânare.

XXXVI

Dispăru și acest *Sonderkommando,* al treisprezecelea în ordine cronologică, din istoricul sângeros al crematoriilor.

Noi, supraviețuitorii, nu ne găsim locul. Ne foim fără rost între pereții reci și muți. Zgomotul pașilor noștri în această liniște înspăimântătoare aproape că-mi sparge timpanul. N-avem nici o ocupație. Zilele se scurg în inactivitate, nopțile, în veghe. Am rămas numai noi patru în întregul edificiu. Cei treizeci de muncitori ocazionali nu formează un *Sonderkommando*; ei locuiesc în KZ și vin aici din două în două zile pentru a incinera morții din spitalele lagărului.

Muți, cu sufletul zdrobit, așteptăm deznodământul. Pentru noi e semn rău faptul că, în ultimele zile, *Oberscharführer*-ul Mussfeld parcă ar fi alt om – evită să dea ochii cu noi. Simte și el că și-a jucat rolul până la sfârșit. Tragedia s-a terminat, destinul deținătorilor de taine sângeroase nu-l iartă nici pe el. Zile de-a rândul stă în odaia lui, cu ușa încuiată, și bea, cu sete nedomolită, pentru ca în beția alcoolului să uite trecutul sângeros și să nu se gândească la soarta ce-l pândește.

Într-o bună zi, pe neașteptate, sosește doctorul Mengele. Vine de-a dreptul în camera noastră, bănuind că nu suntem în sala de autopsie, căci de câteva zile n-avem nimic de lucru. Ne face cunoscut că, în baza unor ordine venite de la forurile superioare, lagărul KZ de la Auschwitz se lichidează complet. De data aceasta nu este vorba despre lichidarea populației lui, ci însăși a instituției. Două dintre crematorii vor fi demolate, al treilea rămâne deocamdată în picioare, pentru arderea morților din lagăr. Noi patru, împreună cu instalația sălii de autopsie, cu preparatele conservate pentru muzeu și cu arhiva, ne mutăm în incinta crematoriului IV, singurul care va mai funcționa. Crematoriile I și II se dărâmă imediat, iar crematoriul III, după cum știm, arsese până-n temelii cu prilejul răscoalei organizate la 6 octombrie de *Sonderkommando.*

A doua zi de dimineață trăim un moment istoric; un detașament format din o mie de deținuți sosește în curtea

crematoriului I și, împărțit pe echipe, începe dărâmarea clădirii cu trecut atât de sângeros.

Clipa fericită vestește prăbușirea celui de-al treilea Reich. Stau și privesc cum, după explozia câte unui cartuș de dinamită, zidurile înalte de cărămidă roșie se dărâmă unul după altul. Deținuții le-au ridicat, deținuții le doboară. Uitându-mă la chipurile lor, îmi dau seama că nici un prizonier din KZ n-a lucrat cu atâta zel ca aceștia, însuflețiți de nădejdea unui viitor mai bun.

Ambalăm toate piesele mobile din sala de autopsie și din laborator. Din masa de autopsie nu putem duce decât placa de marmură, pe care o vom fixa pe noi suporturi de beton în noul local. În câteva ore ne-am mutat. Noaptea am petrecut-o în crematoriul IV.

Ni se instalează masa de autopsie, montăm etajerele, așezăm preparatele pentru muzeu la locul lor. Atât sala de autopsie cât și laboratorul sunt puse la punct pentru a face față necesităților ce se vor ivi de acum înainte.

Trec zilele și nu se întâmplă nimic. Inactivi, moralmente zdrobiți, stăm singuri, fiecare cu amărăciunea lui, sau umblăm fără rost încoace și-ncolo. Paznicii noștri din SS își găsesc refugiu în beția alcoolului. Abia mai au câte o clipă de luciditate.

O dată, în timp ce cinam, intră în camera noastră, clătinându-se, *Oberscharführer*-ul Mussfeld. Se sprijini în coate pe masă și, cu vorba împleticită a omului beat, ne spuse:

— *Guten Abend Jungs*! *Ihr werdet bald alle krepieren, nachher aber kommen wir*! (Bună seara, băieți! În curând veți crăpa toți, dar după voi vine rândul nostru!)

Prin sinceritatea bețivului am aflat ceea ce până acum bănuiam numai; paznicii noștri vor muri ca și noi.

Îi ofer *Ober*-ului un ceai fierbinte cu rom: îl bea cu multă plăcere și-și umple paharul de mai multe ori. Stă la masă și vorbește. Ne povestește despre soția lui, moartă într-un bombardament, despre fiul său, mort pe frontul din Uniunea Sovietică.

— Totul s-a sfârșit, ne spune. Rușii sunt la patruzeci de kilometri de Auschwitz. Întreaga Germanie e pe șosele, a pornit-o pe drumul pribegiei. Din zonele de frontieră se refugiază toată lumea.

Vorbele *Ober*-ului reaprind în mine scânteia speranței. Poate scăpăm totuși cu viață…

XXXVII

Cu asemenea îndoieli și nădejdi ne găsește ziua de 1 ianuarie a anului 1945.

Dimineața zilei de Anul nou! Cât vezi cu ochii, zăpadă… Un covor alb, nesfârșit, acoperă totul. Fac o scurtă plimbare în curtea crematoriului. Tăcerea e întreruptă de bâzâitul unui motor greu. Nu trec decât câteva clipe, și pe poartă intră duba cea mare, cafenie, care transportă deținuții din KZ. Cei din lagăr îi zic *Der braune Toni*[34].

Din cabina șoferului coboară un ofițer superior SS. Îl recunosc. Îl salut, conform regulamentului. Este doctorul Klein, medic maior în SS, una dintre figurile abjecte, cu mâinile mânjite de sânge, ale lagărului de concentrare de la Auschwitz. În baraca nr. 10 a KZ-ului este închisoarea. De acolo aduce acum o sută de victime.

— Îți aduc de lucru pentru Anul nou! îi spune *Oberscharführer*-ului care-i iese înainte cu pași grăbiți.

Mussfeld e atât de beat, încât abia se ține pe picioare. A petrecut strașnic de revelion. Poate și-a sărbătorit singur parastasul. Îi citesc pe față nemulțumirea că nici în ziua de Anul nou nu e lăsat în pace și i se cere să facă vărsare de sânge.

Sosise ceasul morții pentru o sută de prizonieri polonezi creștini. Grupul e format numai din bărbați. Escorta SS îi conduce în încăperea goală de lângă sala cazanelor. Acolo li se ordonă: „Dezbrăcarea, imediat!” Doctorul Klein se plimbă în curte cu Mussfeld. Eu intru și le pun oamenilor câteva întrebări.

Unul dintre ei îmi povestește că a adăpostit, în locuința sa de la Cracovia, pe o rudă a lui pentru o noapte. Calificându-l tăinuitor. Gestapoul l-a trimis în fața Curții marțiale, iar acum își așteaptă sentința în baraca nr. 10 a KZ-ului. Credea că a fost adus aici la baie, pentru a fi expediat la muncă forțată. Sărmanul! Nu știa că era condamnat la moarte! Nu i s-a spus că a fost adus aici pentru executarea sentinței. Altul îmi spune că a fost adus în temnița KZ-ului pentru speculă: cumpărase o jumătate de kilogram de unt fără cartelă. Asta era singura lui infracțiune. Al treilea a intrat din greșeală într-o zonă

interzisă. Drept urmare, a fost declarat partizan și spion. Cam astfel se prezintă toți cei o sută de condamnați. Au fost aduși aici pentru contravenții neînsemnate și învinuiri neîntemeiate.

În lipsa unui *Sonderkommando,* santinelele SS conduc victimele în fața armei lui Mussfeld.

Din nou se aude duruitul motorului. *Der braune Toni* aduce noi victime. De data aceasta coboară din dubă o sută de femei bine îmbrăcate. Acestea, de asemenea, sunt duse în sala de dezbrăcare, li se ordonă să-și lepede veșmintele și, una după alta, trec prin fața armei *Ober*-ului. Toate erau poloneze, creștine, și au plătit cu viața niște infracțiuni mărunte.

Incinerarea o face SS-ul. Îmi cer mănuși de cauciuc pentru efectuarea operațiilor. După ce se convinge de moartea celor două sute de deținuți, doctorul Klein pleacă.

Nu există nici o contradicție între ordinul de la 17 noiembrie, care interzice asasinatul sub orice formă, și execuțiile de adineauri. Azi s-au executat sentințe ale Curții marțiale; asasinate în masă, conform legilor promulgate de ei.

XXXVIII

Zilele trec din nou calme, fără nici un eveniment. Am aflat că doctorul Mengele a plecat de la Auschwitz. A fost numit un medic nou în KZ, mai bine zis în „lagărul de muncă", pentru că, începând de la 1 ianuarie, nu mai există „lagăr de concentrare". El a fost transformat în *Arbeitslager.* Totul se destramă, totul se descompune.

Întâmplător, pun mâna pe un ziar din 10 ianuarie, din care aflu că a pornit ofensiva Armatei Roșii. Ferestrele odăii mele se cutremură de detunăturile tunurilor grele. Linia de foc se apropie din ce în ce mai mult.

În seara zilei de 17 ianuarie, deși nu eram obosit, m-am culcat mai devreme. Am adormit repede în căldura plăcută a sobei încălzită cu cocs. Cam pe la miezul nopții mă trezesc din somn, speriat de explozii puternice, lumini orbitoare și duruitul puștilor mitraliere. Aud uși trântite, pași apăsați răsună pe pardoseala de beton a coridorului. Sar din pat să văd ce se petrece în jurul meu. Deschid violent ușa. În sala cazanelor, becurile sunt aprinse. Odăile SS-iștilor sunt goale, și ușile larg deschise. Se pare că au fugit ca toții.

Cele două aripi ale ușii mari, din lemn de stejar, ce dă spre crematoriu sunt, de asemenea, deschise. Nicăieri nu văd nici un SS-ist. Privirile mele se îndreaptă întâmplător spre turnurile de pază ce înconjoară clădirea. După opt luni de zile, pentru prima dată văd turnurile fără paznici!

Mă întorc în goană în cameră, îi trezesc și pe ceilalți și începem să ne îmbrăcăm într-o grabă nebună. Sculați, pornim la drumul cel mare! SS-ul a fugit! Nu mai putem zăbovi nici un minut în acest loc, unde vreme de opt luni, oră de oră, ne-am pregătit de moarte. Nu putem aștepta aici sosirea sovieticilor, ca nu cumva să cădem în mâinile ariergardei SS în retragere. Dacă ne găsește aici, ne lichidează fără îndoială.

Ne îmbrăcăm. Avem haine bune, pulovere groase, paltoane calde și, ceea ce este cel mai important pe o temperatură de minus optsprezece grade, suntem foarte bine încălțați. Fiecare luăm cu noi o conservă de carne de

un kilogram. Buzunarele ni le umplem cu medicamente și țigarete.

Cu inimile pline de bucuria eliberării ne pregătim de drum. Direcția: KZ-ul de la Birkenau! Se află la doi kilometri de crematoriu. La orizont fâlfâie flăcările unor focuri uriașe. Probabil arde KZ-ul.

Parcurgem în fugă sala cazanelor. Trecem prin fața ușii deschise a topitoriei de aur. Comori ca ale lui Cresus zac în lăzile dijmuite de SS-iști înainte de a se refugia. Ei n-au putut lua decât un crâmpei din aceste bogății. Noi vrem să ne salvăm viața; nici nu ne trece prin gând să ne însușim ceva din acest tezaur. Noi știm că totul este trecător și că orice lucru are doar o valoare relativă. Excepție face unul singur: libertatea!

Ieșim pe poartă; nimeni nu ne oprește. Această schimbare neașteptată ni se pare aproape de necrezut. Traversăm păduricea cu copacii înveșmântați în alb. Pășim pe drumul pe care milioane de oameni au mers la moarte. Ajungem la rampa de sosire a transporturilor. Trecem pe lângă șinele îngropate în zăpadă. Aici au coborât din tren milioane de făpturi nevinovate. Aici cei repartizați la dreapta și-au luat rămas bun, cu priviri îndurerate, de la cei trimiși la stânga. N-a fost decât o problemă de timp; până la urmă au fost nimiciți și ceilalți.

Într-adevăr, vâlvătaia se înalță la Birkenau. Ard camerele de gardă ale lagărului, împreună cu arhivele lor. O mulțime de oameni se conturează pe zăpadă, ca o masă neagră, la poarta lagărului. Sunt așezați în coloană de marș. Așteaptă ordinul să pornească. După aprecierea mea, cred că sunt vreo trei mii de prizonieri. Fără ezitare hotărâm să intrăm în rândurile lor. Socot că aceasta este cea mai bună soluție. Tovarășii mei sunt de acord. În mulțime nu ne recunoaște nimeni. Deci nu mai sunt *Sonder*-ist! Nu mai sunt purtătorul celor mai josnice secrete; moartea sigură nu mai plutește deasupra capului meu. Sunt un simplu deținut KZ, încolonat în mulțime, și pot merge mai departe în rândurile ei.

Toată lumea se refugiază. Nici pe noi nu ne vor mai purta mult pe drumuri! Într-o zi, două, ne ajung din urmă sovieticii. Sunt convins că SS-iștii ne vor părăsi pe undeva. Deocamdată însă, când linia frontului se deplasează când încoace, când încolo, cel mai cuminte e să ne lăsăm mânați de ei.

Trecuse de miezul nopții; era aproape unu. Ultimul SS-ist părăsește lagărul. Răsucește comutatorul central de lângă poartă și stinge luminile din întregul lagăr, apoi închide pe veci poarta de fier. Birkenau, acest mare cimitir al popoarelor Europei, este învăluit în întuneric. Privesc îndelung gardurile de sârmă și siluetele negre ale barăcilor. Îmi iau rămas bun de la milioanele de oameni înmormântați aici, fără de mormânt.

Un batalion de SS-iști ne încadrează. Pornim. Discutăm viitoarele evenimente posibile. Încercăm să ghicim ce ne aduce ziua de mâine. Oare SS-iștii vor izbuti să escorteze până la capăt acest transport sau, la momentul oportun, ne vor părăsi, lăsându-ne de capul nostru?

Abia înaintăm vreo cinci kilometri și partea stângă a convoiului nostru devine obiectivul unor focuri ucigătoare. Avangărzile Armatei Roșii se apropiaseră de noi. Crezând că suntem o armată în retragere, ne atacară. Intraseră în acțiune câteva puști mitraliere și un tanc ușor. SS-iștii ne ordonă să ne culcăm la pământ. Începură lupta. După un aprig schimb de focuri de ambele părți, se așternu din nou liniștea. Convoiul merge mai departe pe pământul arid, acoperit de zăpadă, al Sileziei.

Mijesc zorile. Am parcurs vreo cincisprezece kilometri. Intrăm pe o șosea înzăpezită, dar bătătorită. Pretutindeni vedem zăcând vase cu mâncare, pături, pantofi de lemn căzuți din picioarele drumeților. Judecând după lucrurile aruncate, deducem că înaintea noastră merge un transport de femei din KZ.

După câțiva kilometri, noi amănunte; în șanțul de la marginea drumului, la depărtare de câte patruzeci-cincizeci de metri unul de altul, zac cadavre cu fețele însângerate. Pe o porțiune de câțiva kilometri tabloul se menține neschimbat. Cadavre… cadavre… La fiecare cincizeci de pași, un mort. N-au mai rezistat, iar cine a ieșit din rând a fost pur și simplu împușcat în cap.

După toate probabilitățile, SS-iștii au ordin să nu lase în urmă nici un om viu. Constatarea e îngrijorătoare. Convoiul nostru este îngrozit la vederea șirului de morți, ce pare nesfârșit. Începem să pășim mai iute. Doar mărșăluim pentru viața noastră!

Deodată răsună și în transportul nostru primele focuri. Cadavrele a doi tovarăși de drum rămân în șanț. Nemaiavând putere, s-au așezat pe pământ. Li s-a tras

câte un glonț în cap. De acum înainte scena se repetă din zece în zece minute.

Către amiază ajungem la Pleschen[35]. Aici facem primul popas. Ne odihnim o oră pe un teren de fotbal. Cine are merinde, își astâmpără foamea. Fumăm o țigaretă și, cu puteri reînnoite, ieșim pe șoseaua acoperită cu zăpadă.

Astfel mărșăluim cinci zile, până când sosim la Ratibor[36]. Am parcurs acest drum, de două sute de kilometri, nemâncați, nebăuți, petrecând toate nopțile sub cerul liber. Până să ajungem la gara Ratibor, convoiul nostru se topise; nu mai eram decât două mii de suflete. Cam o mie de oameni din transport fuseseră împușcați de SS-iști pe acest drum greu.

Răsuflăm ușurați și fericiți văzând garnitura, formată din vagoane deschise, destinată nouă.

Fără zăbavă suntem încărcați în vagoane. După o noapte de așteptare, plecăm. N-am putut număra câți dintre noi au fost aruncați, degerați, din vagoane în timpul acestei călătorii care a durat cinci zile. Știu doar că la sosirea noastră în KZ-ul de la Mauthausen[37] nu mai rămăseserăm decât o mie cinci sute. Cred că printre cei o mie cinci sute de oameni lipsă au fost și câțiva care, profitând de ocazie, au evadat.

XXXIX

Lagărul de concentrare de la Mauthausen – stația de destinație a călătoriei noastre – străjuiește ca o veche cetate, cu ziduri sumbre, de granit, în vârful unui munte ce domină încântătorul oraș cu același nume. Acest lagăr de exterminare, cu aspect de fortăreață, era clădit din sute și sute de mii de blocuri de granit. Turnurile cu metereze și nenumăratele guri de foc căscate în crenele trădează de departe caracterul de fortificație al acestui sălaș.

Peisajul ar fi pictural dacă zidurile ar purta patina unei bătrâneți de veacuri, dar albeața orbitoare a cetății tulbură armonia de culori a fundalului încununat de păduri întunecate.

Pietrele sunt albe pentru că cetatea a fost construită recent, sub împărăția celui de-al treilea Reich, anume pentru a sluji ca lagăr de concentrare. După cotropirea Franței, nemții au deportat aici patruzeci de mii de cetățeni spanioli, luptători pentru libertate, refugiați din țara lor în Franța, și o sută de mii de bărbați evrei din Germania. Aceștia au lucrat în groaznicele cariere de granit de la Mauthausen. Ei au cioplit și au cărat pietrele pe cărarea de munte lungă de șapte kilometri, unde nu puteau umbla decât caprele sălbatice. Ei au potrivit piatră pe piatră pentru a ridica zidurile groase în jurul mizerabilelor barăci de lemn, casa morții lor. Acești condamnați au clădit cetatea cu prețul unor suferințe care depășesc închipuirea omenească, dar n-au avut parte să locuiască într-însa. Au pierit cu toții în marea de piatră și de beton.

Dar lagărul de exterminare construit de ei n-a rămas nici o clipă nelocuit. A fost populat cu mii de eroi, luptători pentru libertate, din Iugoslavia, cu participanți la mișcările de eliberare națională din țările europene cotropite de nemți, cu zeci de mii de evrei sortiți exterminării. Dacă barăcile cetății se goleau, peste câteva zile erau din nou ticsite. Locuitorii lor își așteptau în robie sfârșitul zilelor numărate.

Transportul nostru, chinuit de foame, de atâta mers pe jos și de gerul cumplit, abia se poate cățăra pe poteca nesfârșită, acoperită cu zăpadă. Ajunși la limita

rezistenței, intrăm pe poarta KZ-ului. Se lăsase seara când ne-am aliniat pe *Apellplatz*[38].

Îmi caut colegii. Fischer, laborantul nostru, lipsește. Îl văzusem pentru ultima oară la Pleschen, în locul unde poposisem. Zăcea pe zăpadă istovit. Pe trăsăturile chipului său desfigurat se desena sfârșitul apropiat. Avea cincizeci de ani. Trăise cinci ani de zile în KZ. Organismul lui n-a rezistat la marșul atât de lung și la suferințele pricinuite de gerul cumplit.

Doctorul Körner, tânărul medic originar din Nisa, e ostenit, dar se află încă în stare acceptabilă. Doctorul Görög Dénes, docentul universitar din Szombathely, a ajuns în ultimul stadiu al bolii. Tulburările lui mintale sunt mai accentuate decât în crematoriu. Încă de la Auschwitz m-am străduit să-i ascund boala. Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să nu dea ochii cu doctorul Mengele. Mussfeld, de asemenea, era un observator periculos, de aceea îl feream și de ochii lui. Dacă s-ar fi descoperit starea în care se afla, n-ar fi rămas în viață nici o clipă. Încă pe când eram în crematoriu își făcuse testamentul, încredințându-mi ultimele lui dorințe.

— Miklós, îmi spusese o dată, tu, cu voința ta puternică, te vei întoarce negreșit acasă. Dar eu simt că nu apuc sfârșitul acestor orori. Soția și fetița mea au murit aici, în sala de gazare. Sunt singur. M-am convins. La călugării franciscani din mănăstirea orașului nostru am ascuns un băiețel. E copilul meu. Are doisprezece ani. Îl cheamă Sándorka. Ia-l tu dacă ajungi acasă. Eu știu că voi muri. Aceasta e ultima mea dorință.

I-am făgăduit lui Dénes că voi proceda așa cum a dorit.

Soarta noastră a luat apoi o întorsătură fericită. Ne-am îndepărtat de locul unde ne aștepta moartea sigură. Iar acum, la capătul drumului atât de lung, când am ajuns aproape de liman, când inimile noastre sunt pline de speranța eliberării, el trebuia să moară. Ce tragedie cumplită!

După apel suntem mânați pe o potecă îngustă care duce spre baie. Ne amestecăm cu deținuții aduși aici din alte lagăre, care de asemenea așteaptă să intre la baie. Suntem vreo zece mii de oameni, înghesuiți în acest spațiu strâmt. Printre zidurile cetății vuiește un vânt puternic. Ne aflăm în vârf de munte, pe o prelungire a Alpilor. Pe aceste meleaguri iarna e grea…

Grupuri de câte patruzeci de oameni intră la baie. Aceasta e capacitatea ei. Fac un calcul sumar: trebuie trei zile ca să ne vină rândul tuturor!

În această fortăreață delicvenții de origine germană îndeplinesc funcția de pompieri. Ei sunt cele mai credincioase slugi ale SS-ului. Ei repartizează oamenii în grupe pentru intrarea la baie. Mai întâi se grupează deținuții arieni. Vor trece trei zile până vom ajunge să ne spălăm cu toții. Iar după o asemenea călătorie, baia este o problemă de viață sau de moarte, întrucât numai după baie deținutul este admis în baracă și numai după aceea poate fi înscris pe lista pentru alocația de hrană. Până atunci el stă aici, degerat până-n măduva oaselor, nemâncat, nebăut, istovit de un drum de zece zile și așteaptă, atât cât îl mai țin picioarele și cât pleoapele lui ostenite se mai pot lupta cu somnul. Dacă-l părăsesc puterile, se culcă în zăpadă și nu se mai ridică niciodată. Cred că sunt vreo trei sute de oameni care zac astfel în jurul meu. Nimeni nu-i bagă în seamă. Aici fiecare caută să se salveze pe el. Lupta pentru viață și-a atins apogeul.

Analizez situația și ajung la concluzia că nu mai rezist încă o noapte.

Sărmanul Dénes, cu capul descoperit, fără ochelari, umblă năuc. Pe chipul lui abia se mai deslușește o expresie rațională. Aleargă în neștire, ca bezmetic, și mormăie cuvinte fără sens. Îl prind de braț și-l târăsc după mine, cu speranța că vom putea pătrunde în baia salvatoare. Facem câțiva pași și se oprește; într-o clipă dispare de lângă mine și se pierde în învălmășeală. Zadarnic îl strig; în vuietul vântului abia îmi aud eu glasul.

Simt cum încet-încet primejdia se apropie. Cu o ultimă sforțare îmi fac loc prin mulțime, mă vâr cu dârzenie cât mai în față și mă apropii de scara care coboară la baie. În sfârșit, iată-mă ajuns în primele rânduri.

Câțiva SS-iști și pompieri echipați cu bastoane de cauciuc stau în fața unui grup de deținuți. Patruzeci de oameni sunt gata să pornească. Toți sunt arieni. Instinctul meu de conservare, care nu cunoaște decât setea mea de viață, mă face să ies brusc din mulțime. Mă opresc în fața unui *Oberscharführer* SS. Cu glas apăsat îi spun:

— Domnule ofițer! Sunt medicul transportului din KZ-ul de la Auschwitz. Vă rog să mă admiteți la baie.

Se uită la mine. Nu știu ce l-a impresionat. Îmbrăcămintea bună, ținuta mea fermă sau, poate, accentul impecabil cu care vorbesc limba lui. Știu doar că îi strigă camaradului său care stă de gardă la scara ce ducea la baie:

— Lasă-l pe doctor să coboare!

Sunt salvat!

Ca prin farmec aerul cald din baie trezește viața în membrele mele amorțite de frig. După zece zile cumplite mă aflu din nou într-o încăpere încălzită. Simt efectul binefăcător al băii în tot corpul și în întregul meu sistem nervos.

Veșmintele noastre sunt considerate contaminate și deci rămân aici. Îmi pare rău de paltonul meu bun, de costumul de haine și de puloverul meu cald. Am însă o mare bucurie pentru că nu mi se ia încălțămintea. În KZ o pereche de încălțări bune înseamnă jumătate din viață. Mă încalț și, în pielea goală, ies împreună cu grupul îmbăiat în locul unde așteptaserăm să intrăm. Mai stăm și acolo vreo jumătate de oră în gerul acela cumplit, pentru a se completa grupul ce urmează să ocupe o baracă. După o baie fierbinte, o jumătate de oră petrecută în pielea goală într-un vânt tăios, la o temperatură de minus optsprezece grade, înseamnă într-adevăr să-ți cauți moartea cu lumânarea.

În sfârșit, sosește și al doilea grup de patruzeci de oameni și pornim. SS-istul care ne escortează comandă pas alergător și după cinci sute de metri parcurși astfel ajungem la baraca nr. 23 a lagărului-carantină.

La intrare este postat un bandit cu galoane verzi: șeful barăcii. Fiecare om care intră primește de la el un sfert de pâine. Un alt deținut, care face de serviciu la baracă, pune peste pâine o lingură plină dintr-o conservă de carne grasă și toarnă cam două sute cincizeci de grame de cafea neagră, fierbinte, într-un vas.

O cină regească după zece zile de privațiuni! În câteva minute mănânc totul și, aproape fericit, îmi caut un culcuș. Îl găsesc într-un colț al barăcii. Acest amplasament prezintă avantajul că ceilalți deținuți nu vor călca peste mine când vin și pleacă de la locul lor. Bineînțeles, suntem cu toții culcați pe jos, întrucât în lagărele carantină nu există paturi. Totuși am dormit buștean până la deșteptare. După ce m-am trezit, mi-am

adus aminte de cei care stau încă în fața băii, dacă mai pot sta pe picioare și dacă mai sunt în viață…

Timp de trei zile am stat și ne-am foit fără nici un rost în baracă. Hrana era acceptabilă și, pe cât posibil, ne-am odihnit după oboseala drumului.

În a treia zi sosește un ofițer SS, însoțit de un copist, și îi somează să se prezinte pe toți cei care au lucrat în crematoriile de la Auschwitz.

Mie îmi îngheață sângele în vine. Să aibă oare aceștia listele noastre? Având în vedere organizarea lor blestemat de perfectă, se prea poate să le aibă. Apoi îmi spun că apelul lor nu este decât o tentativă de a pune mâna pe noi. În acest fel vor să pescuiască din această mulțime pe deținătorii de secrete. Dacă ar avea liste, ne-ar striga după numerele de tatuaj. Aici pe mine nu mă cunoaște nimeni!

Stau mut și încordat; aștept să treacă minutele. Ofițerul SS pleacă. Am câștigat! Din nou mi-am cucerit viața!

În noaptea aceleiași zile ni s-au dat haine de pânză vărgată și am pornit pe poteca de munte spre gara Mauthausen. Acolo ne-au încărcat în vagoane și un transport de șapte mii de oameni fu expediat spre lagărul de concentrare de la Melk an der Donau[39]. Am călătorit comod în vagoane închise, așezați pe pardoseala de scânduri. După trei ore de drum am ajuns la destinație.

Lagărul de concentrare de la Melk este așezat, de asemenea, pe culmea unui delușor. Clădirea fusese la origine o cazarmă de geniști, care purta numele lui Freiherr von Birago[40]. Barăcile enorme din interiorul zidurilor de piatră puteau adăposti până la cincisprezece mii de deținuți.

Frumusețea de nedescris a regiunii contribuie mult la alinarea suferințelor noastre. În față, sus pe stânci, se află impozanta mănăstire de la Melk, construită în stil baroc. Sub lagăr, jos în vale, lunca Dunării cu meandrele ei ne dăruiește o priveliște minunată. Și apoi Dunărea e și fluviul nostru. Parcă ne simțim mai aproape de patrie.

XL

În anul 1945 primăvara este timpurie. Suntem la începutul lunii aprilie. Dincolo de șanțurile ce înconjoară lagărul de concentrare de la Melk, mărginite toate cu sârmă încărcată cu electricitate, pomii încep să înverzească. Jos, în vale, pe malurile șerpuitoare ale Dunării, iarba răsare în locul zăpezii ce se duce. De opt săptămâni îmi petrec aici zilele grele sau mai ușoare ale vieții de KZ. Trebuie să recunosc că sunt ostenit și slăbit. Numai nădejdea eliberării apropiate mă mai scoate din abisul letargiei.

În jurul meu totul se destramă. Văd cu ochii ultimele zvâcniri ale celui de-al treilea Reich, aflat în pragul prăbușirii.

Armate învinse mărșăluiesc în coloane nesfârșite spre interiorul Germaniei, care nu mai este decât un morman de ruine fumegânde. Pe apele Dunării, umflate de zăpezile topite sub soarele de primăvară, plutesc sute și sute de vapoare și șlepuri transportând populația civilă, refugiată din orașele evacuate.

Totul este trecător… Coșmarul celui de-al treilea Reich, organizat pentru un mileniu, se prăbușise. Mitul superiorității rasei germane și convingerea că ea este menită să domine lumea dispar, pentru a lăsa loc unei amarnice dezamăgiri.

Popoarele iubitoare de libertate ale Europei nu mai sunt amenințate de primejdia jefuirii și „radierii”[41] orașelor lor de pe fața pământului. Au scăpat de numere tatuate pe braț și nu vor mai munci ca robii, înconjurați de SS-iști cu insigna capului de mort și păziți de copoi dresați.

Cel de-al treilea Reich dispare de pe arena mondială. Se stinge imperiul care, obsedat de piromanie, a aprins focuri atât de uriașe, încât flăcările au pârjolit o lume întreagă, pentru ca în cele din urmă să se prefacă el însuși în scrum.

Glasul răgușit al caporalului a amuțit pe veci. Nu va mai putea pătrunde în casele oamenilor de pe tot globul, răcnind la radio: *Deutschland über alles*[42].

Popoarele iubitoare de libertate au zdrobit îngâmfarea trufașă a celui de-al treilea Reich și-și croiesc drum nou în viață.

…În ziua de 7 aprilie a anului 1945, pe stâlpii care susțineau sârmele ghimpate din jurul lagărului de concentrare de la Melk nu se mai aprinde lanțul de lumini orbitoare. Întunericul și tăcerea mormântală se așternpeste acest loc înfricoșător. Se golește și acest lagăr. Porțile lui se închid. Cei șapte mii de deținuți sunt duși mai departe. Întâi cu vaporul, apoi pe jos, pe șosele ticsite de refugiați, peste munți înzăpeziți, până când, istoviți, ajungem la destinație.

Lagărul de concentrare de la Ebensee[43] este al patrulea în care intrăm.

Primul număr al programului este și aici apelul, numărătoarea efectivului. Al doilea este baia, iar al treilea intrarea în barăcile-carantină murdare, aflate sub supravegherea călăilor cu bastoane de cauciuc.

Îmi joc rolul în toate cele trei numere din program. Suflă un vânt tăios și rece. În timpul apelurilor nesfârșite ploaia de gheață pătrunde prin hainele subțiri de pânză vărgată și mă udă până la piele. Sufletul îmi clocotește de amărăciune. Nu încape îndoială că eliberarea noastră este numai o chestiune de zile. Așteptăm nerăbdători să se întâmple ceva. Știm însă că evenimentele pot să evolueze și împotriva noastră. Prizonieratul nostru poate să se sfârșească și într-o tragedie sângeroasă. Putem fi exterminați înainte de sosirea eliberatorilor.

Ar fi un sfârșit firesc în robia celui de-al treilea Reich, în această perioadă de anarhie, după ce am trăit douăsprezece luni în umbra morții.

Lucrurile nu s-au petrecut astfel!

În ziua de 5 mai a anului 1945, în turnul lagărului de concentrare de la Ebensee fâlfâie un drapel alb. Soarele de primăvară strălucește cu o lumină orbitoare. S-a sfârșit! Nemții au depus armele! În jurul orei nouă sosește un tanc ușor cu trei soldați americani și iau în primire lagărul.

Suntem liberi…

EPILOG

După ce trăisem ca un proscris, cu desăvârșire în afara legii, devin deodată un om liber. Scap din țarcurile îngrădite cu sârmă ghimpată și lumea largă se deschide în fața mea. Îmi recapăt din nou energia.

Bolnav trupește și sufletește, zdrobit, pornesc spre casă. Libertatea mult dorită nu-mi ușurează peregrinarea, pentru că pretutindeni, în locul orașelor înfloritoare, mă întâmpină ruine pârjolite și cimitire cu gropi comune.

Tremur sub amenințarea inevitabilului, mă înfricoșează gândul că în căminul meu devastat nu mă mai așteaptă părinții, că niciodată nu voi mai avea parte de căldura și liniștea ce-mi ofereau dragostea soției, a copilului și a surorii mele.

Umilințele și suferințele îndurate, ororile crematoriilor și ale rugurilor, cele opt luni de viață trăite în casa morții ca membru în *Sonderkommando*-ul morților vii au stins în mine deopotrivă bucuria și durerea.

Ar trebui să mă odihnesc, să-mi adun puterile. Mă întreb însă: mai are vreun rost?

Mă mistuie suferința. Trecutul însângerat îmi macină inima bolnavă.

Două milioane de oameni nevinovați au intrat sub ochii mei în camerele de gazare. Am fost martorul atrocităților de la rugurile alimentate cu trupuri omenești. Am deschis sute de cadavre la ordinul medicului dement, maniac, convins de propria-i genialitate, pentru ca pseudoștiința clădită pe teorii false să tragă foloase din moartea prin gazare sau ardere pe ruguri a milioane de oameni.

Am tăiat carnea de pe cadavrele unor fete tinere și sănătoase, pentru a pregăti terenuri de cultură viguroase unde să se dezvolte bacteriile doctorului Mengele.

Am introdus în băi cu clorură de var cadavrele infirmilor și piticilor sau i-am fiert în cazane, pentru ca scheletele lor, bine preparate, să ajungă în muzeele celui de-al treilea Reich, având menirea să justifice, în fața generațiilor viitoare, necesitatea exterminării unui popor întreg.

De două ori am simțit, sub armele detașamentelor de exterminare, atingerea fiorului morții. M-am despărțit de cadavrele însângerate a o mie trei sute de tovarăși de suferință și am rămas singur să fiu solie-n lume…

Am parcurs pe jos sute și sute de kilometri pe câmpuri înzăpezite, luptând cu gerul, pentru a intra în noi și noi lagăre de exterminare.

Drumul a fost lung…

Acasă, în locuința mea, nu-mi găsesc locul. Umblu încoace și-ncolo, fără rost, între pereții muți. Trecutul îmi e încărcat cu amintiri sângeroase și dureri profunde, iar prezentul nu-mi dă mângâiere.

Umblu pe străzi cunoscute și am impresia că sunt propria mea umbră hoinară. Nu tresar din letargia care m-a cuprins decât atunci când printre trecători mi se pare că-i zăresc pe cei ce-mi sunt dragi.

Rabd mult durerile bolii ce mă macină. Prăbușit și singur, număr lunile ce trec. Suntem în octombrie. Au trecut șase luni de când am fost eliberat.

Într-o după-amiază – se întunecase devreme și, înfrigurat, ședeam în odaia mea, la gura sobei, să-mi alin cât de cât durerea – se aude brusc soneria. Se deschide ușa. Intră soția și fata mea.

Locul eliberării lor a fost renumitul lagăr de exterminare de la Bergen-Belsen[44]. De acolo au venit acasă. Sunt sănătoase. Atât îmi spun prin vorbe. Restul mi l-a povestit plânsul lor de ceasuri de-a rândul. Dar eu am înțeles totul. Cine le-ar putea înțelege mai bine, cine poate ști mai bine decât mine?…

Acum viitorul are un sens! Am pentru cine și pentru ce trăi. Vreau să muncesc din nou. Voi fi bucuros să alin din nou suferințele oamenilor.

Dar autopsii nu voi mai face niciodată. Niciodată…

FRAGMENTE DIN DEPOZIȚIA FĂCUTĂ DE DOCTORUL NYISZLI MIKLÓS ÎN FAȚA TRIBUNALULUI DIN NÜRNBERG

În cele ce urmează dăm câteva fragmente din depoziția făcută de doctorul Nyiszli Miklós, sub prestare de jurământ, în fața Tribunalului Internațional de la Nürnberg (Tribunalul Militar Internațional), în procesul penal al conducătorilor societății I.G. Farbenindustrie A.G. Fragmentele au fost redactate pe baza textului dactilografiat al depoziției și a declarației scrise, prezentate de asemenea sub prestare de jurământ, materiale ce se află în posesia văduvei autorului.

Autorul a publicat textul depoziției sale într-o serie de articole apărute în cursul lunii aprilie 1948 în revista *Világ* tipărită la Budapesta.

În anul 1947 doctorul Nyiszli Miklós se simți moralmente obligat să se adreseze Tribunalului Internațional care judeca procesul criminalilor de război, cerând să fie admis ca martor. La invitația scrisă a Tribunalului se deplasă fără întârziere la Nürnberg, unde luă parte ca martor în procesul penal al conducătorilor întreprinderii I.G. Farbenindustrie A.G. În această calitate a asistat la șaptesprezece ședințe ale Tribunalului. Audierea lui ca martor a fost făcută de delegatul reprezentantului sovietic al Tribunalului, procurorul-șef E. E. Minskov. Declarația scrisă a înmânat-o procurorului-șef american Benvenuto van Halle. Iată textul autentificat al declarației:

Sworn to and signed before me this 8-th day of October 1947 at Nüremberg by Nyiszli Nicolae, known to me to by the person, making the above affidavit.

Benvenuto van Halle
U.S. Civilian AGO.-D. 4325.32
Office of Chief of Counsel for War Crimes.
U.S. War Department.

(Mărturie scrisă sub prestare de jurământ și semnată în fața mea azi, 8 octombrie 1947, la Nürnberg de Nyiszli Nicolae. Benvenuto van

Halle, Biroul Șefului Consiliului pentru crimele de război, Departamentul de Război S.U.A.)

Originalul acestui document se află în arhiva Tribunalului Internațional de la Nürnberg.

În depoziția sa, printre altele, doctorul Nyiszli trebuia să răspundă la următoarele întrebări: Cum erau tratați deținuții KZ care lucrau pe șantierele întreprinderii I.G. Farbenindustrie; Ce știe despre experiențele făcute asupra oamenilor vii, despre gazele folosite la exterminările în masă; Cum se desfășura operația gazării; Ce diagnostic medical a stabilit drept cauză de deces în cazurile de moarte prin gazare; Ce are de spus în legătură cu mentalitatea ofițerilor, subofițerilor și soldaților; Cum se purtau aceștia și ce atitudine aveau cu prilejul săvârșirii crimelor ș.a.m.d.

Părțile reproduse mai jos din depoziția autorului cuprind răspunsurile date la aceste întrebări. Socotim că publicarea lor este utilă, întrucât fac parte integrantă din jurnalul său intitulat: „Am fost medicul autopsier al doctorului Mengele în crematoriul de la Auschwitz".

În cursul procesului, Tribunalul a cerut un exemplar din sus-numita carte publicată de doctorul Nyiszli Miklós și, după ce specialiștii au analizat cu atenție datele cuprinse în ea și le-au comparat cu depozițiile și documentele aflate la dispoziția Tribunalului pentru dezbaterile acestui proces, au declarat că întreaga lucrare, cuprinzând numeroase amănunte necunoscute până atunci, este o probă incontestabilă și poate fi considerată ca un document.

Întrucât din jurnalul sus-amintit nu reiese că a doua zi după sosirea la Auschwitz doctorul Nyiszli Miklós a fost trimis în lagărul de muncă de la Monovitz și numai după două săptămâni a fost repartizat, din ordinul lui Mengele, ca medic autopsier la crematoriul de la Auschwitz, cititorul trebuie lămurit asupra acestui episod. Conform informațiilor primite de la văduva lui Nyiszli Miklós, autorul a omis pasajul privitor la lagărul de la Monovitz pentru a salva structura unitară a lucrării și a nu fărâmița tema majoră: elaborarea unui document despre cele văzute în lagărul morții de la Auschwitz. Aceasta a fost concepția autorului și o acceptăm ca atare. Omisiunea sus-amintită nu influențează întru nimic veracitatea cărții, iar numeroasele date inedite cuprinse în depoziția sa ca martor sunt dovada consecvenței sale în aplicarea acestui principiu.

Lagărul de la Monovitz era situat la 12 km de Auschwitz. Era pus în slujba societății I.G. Farbenindustrie. Aici, în apropierea minelor de cărbuni din Silezia, în 1942 societatea de mai sus a început construcția uneia dintre cele mai mari uzine pentru fabricarea benzinei sintetice și a cauciucului sintetic. În luna mai 1944. I.G.

Farbenindustrie folosea ca muncitori patruzeci de mii de deținuți. În acest lagăr lucrau cetățeni sovietici, polonezi smulși din căminele lor, vreo douăzeci de mii de deportați din Franța, Germania, Olanda, Grecia, Ungaria – creștini, evrei, bărbați, femei de-a valma –, precum și cam o mie de aviatori englezi.

Șantierul industrial era împrejmuit cu sârmă ghimpată. La distanță de câte treizeci până la cincizeci de metri se aflau turnuri de pază etajate. În fiecare stăteau de pază, lângă puștile lor mitraliere, santinele SS. Pe teritoriul lagărului circulau patrule înarmate până-n dinți. Deținuții erau cazați la depărtare de patru până la doisprezece kilometri de locul de muncă.

Sosirăm acolo șapte mii de oameni. Ne-am aliniat pe imensul platou de apel al lagărului, am fost luați în primire, apoi comandantul lagărului începu a vorbi:

„N-aș vrea să vă formați o părere greșită crezând că lagărul de la Monovitz este un lagăr de protecție (Schonungslager). *Monovitz este un lagăr de concentrare unde trebuie să munciți din răsputeri. Altfel veți crăpa cu toții îngropați sub beton”.*

Zilnic soseau sute de vagoane cu ciment, cărămidă, fierărie. Descărcarea era întotdeauna sarcina cea mai urgentă. O executau deținuții într-un ritm inuman. Cea mai ucigătoare muncă era descărcarea din vagoane și transportul cu mâna, pe spate sau pe umeri, la o distanță de câteva sute de metri a acestor materiale de construcție foarte grele. Deținuții făceau toate transporturile în pas alergător. În mâini duceau o stivă de șase cărămizi; pe spinare sau pe umeri un sac cu cincizeci de kilograme de ciment, iar doi oameni cărau pe umeri un tub de fier lung de patru metri și cu diametrul de opt centimetri sau un cablu gros, lung de un metru, ceea ce în total însemna o povară de o sută de kilograme. Mulți se prăbușeau leșinați din cauza muncii istovitoare pe care o prestau nemâncați și mulți mureau în urma unor crize cardiace: sfârșitul binefăcător și rapid al tuturor suferințelor.

Ultimul omagiu adus morților consta pur și simplu în azvârlirea lor în șanțurile săpate pentru cabluri. Apoi se arunca pământ peste ei, se așeza cablul și la urmă se turna betonul. De la începerea construcțiilor, în timp de doi ani, și-au găsit moartea aici aproape o sută de mii de deportați.

Dacă ploua. În locul cimentului pentru alimentarea betonierelor căram cu vagonetele nisip.

O dată, pe o ploaie torențială, încărcăm nisipul cu lopețile. Cu multă prudență dădeam drumul vagonetelor pe șinele de pe panta înclinată. Șase oameni țineau vagonetul pe loc. Dar unul dintre ei scăpă din mână bucata de lemn prinsă în roată pentru frână, și vagonetul plin cu nisip începu să alunece pe pantă. Încercam din

răsputeri să-l oprim, îl trăgeam înapoi, dar zadarnic ne luptam. Deținutul care scăpase opritoarea din mână făcu un efort disperat și sări în fața vagonetului ce cobora cu viteză din ce în ce mai mare. Am auzit cum au pârâit oasele; piciorul îi fu zdrobit sub roțile de fier. Eu, în calitate de medic, voiam să-i dau primul ajutor, dar soldatul SS îmi spuse pe un ton răstit că aici numai cetățenii Reichului pot beneficia de posturile de prim ajutor și de adăposturile subterane în cazul atacurilor aeriene.

La apelul de seară, care adeseori dura și două ore, se înregistră numărul de tatuaj al tovarășului nostru și după aceea, în sfârșit, fu dus la spital, în faimosul NKB, Häftlingskrankenbau (*Clădirea spitalului pentru deținuți*). *Acolo, cu o strălucită tehnică chirurgicală, i se amputară ambele picioare până la genunchi și în același timp se experimentară pe el câteva noi narcotice și alte medicamente fabricate de I.G. Farbenindustrie. Întrucât bonturile picioarelor se vindecară* per primam[45], *foaia lui de observație medicală trecu în arhivă, iar el fu expediat într-un transport la crematoriu. În cel de-al treilea Reich, așa-numitul* unnützer Esser, *omul care mănâncă fără a produce, trebuie să moară.*

Munca executată cu încetineală, fumatul sau folosirea unui sac de ciment pentru a ne acoperi spatele ca să ne apărăm de ploaie erau infracțiuni ce se pedepseau cu douăzeci și cinci de lovituri. Bătaia se administra de călăul profesionist al KZ-ului în prezența unui medic SS, care de cele mai multe ori nu făcea decât să constate moartea deținutului pedepsit. Cauzele de deces în asemenea cazuri erau contuziile rinichilor și ale vertebrelor lombare. De câte ori am asistat la asemenea bătăi, numărul loviturilor n-a fost niciodată mai mic de patruzeci.

Din notele autorului rezultă că depoziția sa referitoare la modul cum erau tratați bolnavii, la utilizarea gazelor toxice și la experiențele făcute pe oamenii vii figurează în dosarul procesului cu indicațiile: U.S. AGO – D. 4325.33, U.S. AGO – D. 4325.36, respectiv U.S. AGO – D. 4325.37.

Din cauza muncii istovitoare, de robi, a foamei, a frigului, a apelurilor ce durau ceasuri întregi, a marșurilor lungi și a lipsei de odihnă în timpul nopții, în câteva săptămâni se prăbușea chiar și deținutul sosit aici în cea mai bună condiție fizică.

Zi de zi, după apelul de seară, se aduna gloată mare la biroul de internări al barăcii-spital. Erau deportați din Polonia, Franța. Ungaria, Grecia, Cehoslovacia. Fața fiecăruia purta pecetea bolii caracteristice a KZ-ului, sicosis parasitaris, *cu petele provocate de ciuperca ce atacă rădăcina firelor de barbă, dând o erupție ce*

supurează încontinuu. La câteva zile după sosirea în lagăr, toți bărbații erau contaminați.

Dar oamenii nu se duceau acolo din pricina acestei boli. Afecțiunile ce așteptau să fie îngrijite în spital erau leziuni produse în timpul muncii: o sumedenie de plăgi deschise, murdare, răni provocate prin contuzii și degerături pe obraz, pe mâini, pe picioare, diaree, dizenterie, febră tifoidă și tifos exantematic în toate fazele lor evolutive. Un tratament medical adecvat, câteva săptămâni de repaus ar fi putut tămădui marea majoritate a bolnavilor. Dar omul nu era considerat bolnav decât dacă avea o febră de cel puțin treizeci și nouă de grade. Degerăturile de gradul întâi și de gradul al doilea, colecistita fără icter, unul sau mai multe abcese, carbunculul se tratau ambulatoriu. Era o mare favoare când cineva primea două zile de „repaus", ceea ce însemna că nu trebuia să meargă la lucru și putea rămâne în baracă.

Exista însă în KZ un sector care dirija lucrările de întreținere a lagărului. Din atribuțiile acestuia făceau parte, printre altele, strângerea și evacuarea gunoaielor, curățirea drumurilor și distribuirea rațiilor de pâine. Această muncă dura de dimineața până seara și era executată de deținuții ce beneficiau de Schonung, *adică de repaus.*

Marșurile lungi și încălțămintea proastă m-au ros la picioare; juliturile s-au infectat și începură a supura. Mi s-au acordat două zile de repaus. Deci trebuia să car pâine. Lada goală cântărea aproape cincizeci de kilograme. Eu și colegul meu – medic ginecolog în vârstă de vreo cincizeci de ani, suferind de o veche insuficiență cardiacă – distribuiam pâinea de dimineață până seara. În timp ce mergeam, el ținând prăjinile din față, eu pe cele din spate, lada se opri brusc. Colegul meu scăpă prăjinile din mână, scoase un horcăit, se răsuci într-o parte și căzu la pământ. Am mai auzit câteva sunete înecate, confuze, apoi trupul i se zgârci într-un spasm. Încercă să-și ducă mâna la cap și-și dădu sufletul. Caii de birjă goniți până la extenuare mor astfel între hulubele trăsurii. Zăcea cu un obraz lipit de pământ, cu ochii larg deschiși și cu trupul contorsionat. Din gură i se scurgea o spumă cleioasă-gălbuie, care dispărea în barba-i nerasă de zece zile. A murit și el ca ceilalți semeni ai săi. Mai întâi i-au stors sufletul, apoi stomacul și intestinele i s-au dilatat, pentru a se contracta curând de foame. Mâinile și picioarele îi deveniseră insensibile din cauza degerăturilor. Respira greu, aproape gâfâind. Din cauza slăbirii cordului i se tumefiase fața, picioarele și abdomenul; omul prezenta toate simptomele hidropiziei.

Pe șantierul I.G. Farben de la Monovitz se prăbușeau, căzând sub povara sacilor de ciment, a țevilor de fier și a cablurilor, nu numai

oameni în vârstă de cincizeci, ci și tineri de optsprezece ani, nemâncați și sleiți de puteri.

Nefiind specialist, nu mă pot pronunța asupra compoziției chimice a diferitelor tipuri de ciclon gazos. În schimb, în calitate de martor ocular, pot da o descriere exactă a modului de utilizare și a efectelor produse de acest gaz.

Eu am cunoscut două moduri de utilizare a ciclonului. Am văzut cu ochii mei cum se turna conținutul cutiilor de tablă, vopsite în lac verde, cu volum de aproximativ un litru, în sala de dezinfecție a sectorului F din lagărul de la Birkenau. Printr-o deschidere de forma unui coș de fum, substanța se introducea peste mormanul de haine și pături în camera de dezinfecție, ermetic închisă, din baraca-spital a lagărului. După vreo două ore gazul era evacuat din atmosfera încăperii cu ajutorul unor ventilatoare electrice. Am avut prilejul să citesc eticheta de pe cutii: Cyclon A. Vertilgungsmittel für Läuse und andere Ungeziefer. Vorsicht! Gift! (Insecticid contra păduchilor și altor insecte. Atenție! Otravă!)

Celălalt mod de utilizare îl citez din jurnalul meu despre cele trăite la Auschwitz.

„În sală se află trei mii de oameni. Bărbați, femei, copii… Răsună ordinul: SS-iștii și Sonderkommando-*ul părăsesc încăperea*! *– Aceștia ies și-și controlează efectivul. Ușile se închid. Lumina se stinge din exterior. În această clipă afară se aude huruitul unui motor de automobil. Sosește un autoturism cu cruce roșie, din care coboară un ofițer SS și un SDG,* Sanitätsdienstgefreiter, *caporal sanitar. Acesta din urmă ține în mână patru cutii de tablă vopsite în verde. Cei doi intră pe peluză, unde, la depărtare de câte treizeci de metri, ies din pământ niște coșuri de aerisire joase, construite din beton. Se duc la primul coș. Își fixează măștile de gaze. Scot placa de beton cu care este acoperit coșul. Lovesc capacul patent al unei cutii verzi și-i toarnă conținutul – niște granule liliachii de mărimea unui bob de fasole – în gura coșului. Substanța astfel introdusă cade în tuburile de tablă perforată din încăperea de la subsol, unde sunt prinse fără posibilitate de împrăștiere. Este ciclon sau clor sub formă de granule, care, de îndată ce vine în contact cu aerul, produce gaze. Gazele ies prin perforațiile tuburilor și în câteva clipe inundă încăperea plină de oameni… Cei doi călăi mai așteaptă cinci minute la gura coșului, pentru a se convinge de reușita muncii lor… Au ucis trei mii de oameni nevinovați… Cadavrele nu zac de-a valma pe pardoseală, ci se înalță într-un morman de forma unui turn înalt de câțiva metri…”*

Ca aspect exterior, cutiile ce conțineau gazul erau perfect identice, cu singura deosebire că pe cele ce conțineau materialul folosit la dezinfecție în sectorul F al lagărului scria Cyclon A, *în timp ce pe cutiile aduse în crematorii scria* Cyclon B. *Uneori s-au utilizat și*

materiale din cutii fără etichetă. După părerea mea, acestea conţineau clor.

Coroborând modestele mele cunoştinţe în domeniul chimiei, experienţa mea de medic legist şi autopsier şi simptomele observate la cadavrele oamenilor morţi prin gazare, am ajuns la următoarea concluzie: Victimele mureau în stare de inconştienţă în timp de 2–5 minute, în funcţie de condiţiile atmosferice, întrucât pe vreme ploioasă, umedă, cantitatea de oxigen din atmosferă este mai mare. Manifestările exterioare erau: edeme puternice la cap, corpul întreg colorat în albastru-liliachiu (*cianoză*)*, şi, în sfârşit, un alt simptom caracteristic otrăvirilor cu cianură: pupila mărită* (*midriazis*)*.*

În ce priveşte compoziţia chimică a gazului marcat cu Cyclon B*, cred că era un amestec format din: acid cianhidric, clor şi, foarte probabil, nitrogen, într-o formulă chimică necunoscută mie. Materialul purtător al gazului, excipientul solid, era silicatul de calciu. Fixat în acest material purtător, gazul toxic se putea păstra multă vreme în cutii ermetic închise. În clipa când substanţa toxică intra în contact cu aerul, probabil era absorbit de oxigenul din atmosferă, trecea din stare solidă în stare gazoasă şi, fiind un gaz uşor, umplea foarte repede spaţiul disponibil fără ca excipientul să-şi schimbe forma exterioară. Astfel, de nenumărate ori, după terminarea gazărilor, am avut prilejul să ţin în mână şi să examinez asemenea granule purtătoare.*

Timp de opt luni am fost deţinut în crematorii. Având în vedere că zilnic intrau aproximativ douăzeci de mii de oameni în camerele de gazare şi că nu în fiecare zi au funcţionat toate crematoriile (*reparaţii, lucrări de întreţinere etc.*)*, pot spune că în cursul detenţiei mele am fost martor la gazarea a circa două milioane de oameni.*

În notele sale, doctorul Nyiszli Miklós citează în acest loc cuvintele rostite la proces de procurorul şef E. E. Minskov:

„Depoziţia martorului acuzării cu privire la executarea exterminărilor este în perfectă concordanţă cu depoziţia făcută în faţa noastră de R. F. Hoess, Hauptsturmführer *SS. Hoess a fost comandantul lagărului de concentrare de la Auschwitz, începând de la 1 mai 1940 până la 1 decembrie 1948”.*

Apoi autorul citează textual două fragmente din depoziţia lui Hoess, care îşi recunoaşte vinovăţia.

„La Auschwitz doi medici aveau sarcina de a trece în revistă transporturile sosite. Deţinuţii treceau prin faţa medicilor, care printr-o simplă mişcare a mâinii decideau asupra sorţii lor; cei ce păreau capabili de muncă erau trimişi în lagăr, restul erau duşi imediat la locul de exterminare. Copiii mici erau, fără excepţie, exterminaţi pentru că nu puteau munci. La Auschwitz am perfecţionat tehnica exterminării. În timp ce la Treblinka deportaţii ştiau că îi aşteaptă

moartea, la Auschwitz ne-am străduit să-i facem să creadă că este vorba despre o deparazitare. Firește, adeseori ei descopereau intențiile noastre și unii opuneau rezistență, producându-ne neplăceri. Nu o dată s-a întâmplat ca mamele să-și ascundă copiii sub haine. Dacă-i descopeream, bineînțeles, copiii erau imediat predați uzinelor de exterminare" (*Transcript. S. 7821*).

„În funcție de condițiile climatice, dura 3–5 minute până când oamenii mureau în camerele de gazare. Întotdeauna știam când se termina operația, pentru că rumoarea subterană înceta De obicei așteptam o jumătate de oră și numai după aceea deschideam ușile. După evacuarea cadavrelor, Sonderkommando-*ul le lua bijuteriile și le extrăgea dinții de aur"* (*Transcript. S. 7822*).

Doctorul Thilo, care șade pe banca acuzării, a fost adjunctul lui Mengele în lagărul de exterminare de la Auschwitz. Uneori activa și la rampa de sosire, dar se ocupa cu precădere de chirurgie. Doctorul Thilo lucra în sala de operații, excepțional de bine utilată, din spitalul sectorului F al lagărului. Având la dispoziție medicamente și anestezice excelente, respectând cu deosebită rigurozitate regulile asepsiei și antisepsiei, el, împreună cu colaboratorii săi – medici din cadrele SS și medici recrutați din rândurile deținuților –, făcea operații cu adevărat artistice, care depășeau nivelul chirurgiei curente. Aici s-au experimentat anestezice și medicamente trimise de diferite fabrici de produse farmaceutice. Tot aici s-au perfecționat tehnicile chirurgicale vechi și s-au introdus procedee noi, riscante. Plăgile se închideau perfect și, în multe cazuri, bolnavul rămânea în spital zece-douăsprezece zile după intervenția chirurgicală. Apoi li se scoteau firele. Foile de observație și fișele cuprinzând în amănunt procedeele aplicate erau clasate în dosare, iar Hauptsturmführer-*ul doctor Thilo îl bătea prietenos pe umăr pe bolnavul vindecat* per primam.

După operația reușită și un tratament omenos, plin de grijă, pacientul își primea, conform regulamentului KZ, rația de pâine pe o zi și peste o jumătate de oră intra, însoțit de o santinelă SS, pe poarta unuia dintre crematorii. Peste alte câteva minute zăcea mort, cu ochii mari deschiși, pe betonul sălii de incinerare, după ce i se trăsese în cap un glonț de plumb cu diametrul de 6 milimetri.

Obersturmführer-*ul doctor Wolff, care șade acum pe banca acuzării, a fost medic-șef specialist în boli interne în lagărul de concentrare de la Auschwitz. În acest lagăr diareea a secerat zeci de mii de oameni. Doctorul Wolff n-a luat nici cele mai elementare măsuri pentru a împiedica moartea în masă a deținuților. Printr-o simplă dispoziție de a se pune în mâncarea lor sare de bucătărie ar fi*

putut reduce morbiditatea. Un kilogram dintr-o soluție de acid clorhidric cu concentrația de 5% ar fi putut vindeca în câteva zile pe majoritatea bolnavilor din diferitele sectoare ale lagărului. Prețul unui kilogram de acid clorhidric concentrat era de 1 marcă germană.

Medicul-șef, doctor Wolff, întocmai ca și doctorul Thilo, se ocupa de cercetări științifice. Studia temeinic și cu deosebită atenție evoluția diferitelor tipuri de diaree. A studiat problema până la moartea pacienților, ba chiar și după moarte… Doar trimisese la crematorii o sută cincizeci de cadavre ale deținuților decedați din cauza diareii pentru a li se face autopsia. Eu am executat autopsia și analiza anatomopatologică a cadavrelor.

Printre acuzați se află și SS Hauptsturmführer-*ul doctor Wirts. El activa în baraca experimentală nr. 10. Avea la dispoziție o sală încăpătoare, curată șt bine aerisită. Străinul care intra în această sală nu-și putea da seama de la prima vedere care era rostul diferitelor instalații și aparate. Pe primul plan se afla un birou cu un fotoliu comod. Nenumăratele tuburi metalice, sârme răsucite în spirale și cabluri se pierdeau în semi-umbră. Privirile speriate ale vizitatorului nu remarcau obiectele, ci pe oameni. Deținuții din KZ. știindu-se scoși în afara legii, adeseori au o sensibilitate deosebită pentru a presimți primejdia. Ei știu că viața lor este în mâinile altora. Stăpânii KZ-ului, cunoscând această sensibilitate a deținuților, încearcă s-o atenueze pentru a-și putea realiza liniștiți, fără nici o perturbare, scopul urmării. De aceea, pentru a-i induce în eroare, recurg la niște sisteme diabolice.*

Așa, de pildă, în fața acestei încăperi stătea un grup de femei tinere, rase în cap, păzite de gardiene SS. Nimeni nu scotea nici o vorbă. În timp de o lună de când se aflau în lagărul de concentrare, părul le crescuse cam de un centimetru. Condiția lor fizică era acceptabilă, organismul lor nu-și consumase încă toate rezervele de energie. Intrau una câte una în cabinetul medical și peste vreo trei-patru minute ieșeau. În sală lucrau medici îmbrăcați în halate albe. Unul dintre ei o lua de braț pe noua venită și, cu un glas blând, cu vorbe alese, așa cum nu se aude decât în lumea din afara gardurilor de sârmă ghimpată, o poftea să ocupe loc în fotoliul din fața biroului. Deținuta, stingherită și surprinsă, se așeza. Urma apoi a doua surpriză; medicul îi punea în față un formular tipărit. Rubricile goale așteptau să fie completate. Un om cu inteligență medie putea completa formularul în vreo trei minute. Întrebările erau banale: numele și pronumele, vârsta, domiciliul, naționalitatea ș.a.m.d. Abia completa prima rubrică și deținuta începea să se simtă în largul ei în fotoliu. Răspundea rând pe rând la toate întrebările și parcă devenea iarăși om; nu mai era deținută ca până acum, nu mai era un număr

pierdut în mulțimea KZ-ului. Sensibilitatea ei se atenua, presimțirile rele dispăreau. Treceau trei minute. Deținuta, senină, părăsea încăperea. Medicul lua fișa personală astfel completată, o azvârlea în coșul de hârtii și numaidecât punea pe masă un formular nou, necompletat.

În cele trei minute însă, ceilalți medici n-au stat cu brațele încrucișate; nu le trebuiau decât trei minute pentru ca din aparatul Röentgen foarte puternic să îndrepte asupra regiunii lombare a femeii tinere care ședea liniștită în fața biroului un fascicul invizibil de raze X, atât de puternice, încât să ucidă – în termeni tehnici să sterilizeze – ovarele purtătoare de viață ale femeii. Trei sute de femei tinere au fost sterilizate în acest mod pentru a studia dozele de raze X necesare pentru terapie și pentru sterilizare.

În baraca nr. 12 a lagărului spital F zăceau, în boxe separate, cele mai nenorocite victime ale laboratorului experimental. Tineri plini de viață, în vârstă de douăzeci-douăzeci și trei de ani, originari din Polonia și din Franța, formau grupul castraților. Toți se zvârcoleau în chinuri cumplite. Urlau, plângeau de durere. Fuseseră sterilizați prin raze X. După câteva zile de la iradiere, pe locul unde s-au aplicat razele apăreau niște arsuri îngrozitoare. Plăgile se întindeau, devenind adevărate cratere. Rănile nu răspundeau la nici un medicament, nu reacționau la nici un calmant.

La aceste experiențe nu puteau asista medici deținuți. Fie erau efectuate exclusiv de medici SS, într-un local separat. Totuși, înainte de exterminarea victimelor, medicii deținuți găsiră prilejul să afle de la ei toate amănuntele experiențelor făcute asupra lor.

În notele amintite, doctorul Nyiszli relatează că în timpul depoziției sale a fost introdus în sala de ședințe un bărbat de tip eunucoid în vârstă de douăzeci-douăzeci și șase de ani, singurul din grupul castraților care a izbutit să scape cu viață. S-a întors acasă, în Franța, și apoi a venit la Nürnberg pentru a depune mărturie asupra acestor experiențe inumane și a dovedi cu propria-i ființă modificările produse prin castrare.

În depoziția mea trebuie să vorbesc și despre atitudinea morală a criminalilor naziști.

Unii dintre SS-iștii repartizați la crematorii veneau adeseori la cabinetul medical. O dată am avut o lungă convorbire cu Oberscharführer-*ul Mussfeld, comandantul SS al crematoriului, care înainte de mișcarea nazistă fusese maistru cofetar într-un oraș mai mare din Rhenania. Întrucât momentul mi se părea potrivit, l-am întrebat ce părere are despre aceste exterminări în masă și cum*

privește participarea lui activă în această acțiune. Voiam să știu cu ce drept face ceea ce face. Mussfeld mi-a dat următorul răspuns:

Na, ja, ich antworte Ihnen. Das Recht dazu gibt uns der Führer. Und das Töten von Polen und Juden ist ja kein Mord, im nationalsozialistischen Sinne. Es ist die heilige Feme! (*Bine, am să-ți răspund. Dreptul ni l-a dat* Führer-*ul nostru. Și apoi, după concepția național-socialistă, uciderea polonezilor și a evreilor nu este o crimă, ci sfânta Feme*[46].

Cu câteva zile înainte de sărbătorile Crăciunului, Oberscharführer-*ul Erich Seitz mi-a cerut un serviciu neobișnuit. Trebuia să scriu, pe niște cărți poștale ilustrate, felicitări cu litere gotice trase în tuș. Ilustratele erau improvizate din cartoane albe pe care erau desenate niște crengi de brad și porumbei albi cioc în cioc. Fuseseră desenate de D. Ollée, pictor originar din Paris, care trăia de trei ani în KZ și acum era fochistul cuptorului nr. 15 din crematoriul I. Noaptea sau ziua, după cum era de serviciu echipa lui, el alimenta cu cocs flăcările ce mistuiau cadavrele semenilor săi.* Oberscharführer-*ul a fost încântat de faptul că-l descoperise pe pictorul peisagist deportat de la Paris: „*Sie sind ein Smuckstück. Ein unmöglicher Parteigenosse! Warum haben Sie nicht früher gesagt, daß Sie ein Kunstmahler aus Paris sind? (*Dumneata ești o comoară, deși ești un imposibil membru de partid*! *De ce n-ai spus mai de mult că ești pictor parizian?*) *De azi înainte vei picta*! *Am eu destule comenzi pentru dumneata. Iar dacă le isprăvești, vei avea ce vopsi pe-aici*! *Va trebui să spoiești și pereții de cărămidă ai cuptoarelor. Uite cum s-au înnegrit de atâta funingine…"*

N-am făcut niciodată versuri. De data aceasta însă Oberscharführer-*ul îmi ordonă să scriu o poezie și, cum el era atotputernic în crematoriu, am executat ordinul. Astfel s-a născut „creația poetică" de mai jos:*

Wünscht Jedem das Allerbeste
Und sendet frohe Weinachtgrüsse
SS Oberscharführer Erich Seitz

(*Cu cele mai bune urări, vă dorește sărbători fericite* Oberscharführer *SS Erich Seitz.*)

Am observat manifestările diferitelor forme de psihologie criminală nu numai la indivizi izolați din cadrele SS, ci și la grupuri mai mari. Astfel întreaga conducere a lagărului de concentrare de la Auschwitz avea porniri criminale.

Sectorul de la Birkenau al acestui lagăr se compunea din treizeci și două de barăci, care formau renumitul Männerlager: *lagărul de bărbați. Împrejmuirea de sârmă încărcată cu un curent de șase mii de*

volți închidea în interiorul ei treizeci și două de mii de deținuți. Aceștia erau împărțiți în patruzeci de Kommando-*uri.*

Strafkommando-*ul* (Komando-*ul de pedeapsă*) *și* Zerlegkommando-*ul* (Kommando-*ul pentru demontări*) *cuprindeau numărul cel mai mare de deținuți. În* Kommando-*ul de pedeapsă ajungeau cei ce săvârșiseră vreo infracțiune. Bunăoară o încălcare a regulamentului KZ. Membrii acestui* Kommando *își petreceau nopțile în barăci închise, iar ziua prestau muncile cele mai grele, fiind păziți de santinele SS și de câini-lupi dresați. Hrana lor era jumătate din rația ce se acorda unui deținut KZ. Șeful lor de echipă era un infractor de drept comun, care purta galoane verzi. Din cauza muncii grele și a subalimentației, deținuții din această categorie nu trăiau decât cinci-șase săptămâni. Cei ce rezistau mai mult mureau și ei curând, istoviți de muncă sau pur și simplu omorâți în bătăi. Seara, când* Kommando-*urile se întorceau de la muncă, în mod obișnuit își aduceau și morții, pe fiecare în câte o roabă.*

Comandantul lagărului și statul său major așteptau în fața corpului de gardă reîntoarcerea deținuților de la muncă. La sosire, numărul lor trebuia să fie egal cu cel de la plecare. Așadar, vii sau morți, prezența lor era obligatorie.

Kommando-*urile defilau în marș în fața comandantului. Deasupra porții stătea scris cu litere mari:* Arbeit macht frei! *„Munca te eliberează*!*" În interior, lângă intrare, stătea o orchestră formată din șaizeci de membri, deținuți, îmbrăcați în uniforme mirobolante. Ore întregi, tot timpul cât* Kommando-*urile intrau în lagăr, orchestra cânta marșuri pline de elan.*

Cu o săptămână înainte de Crăciun au instalat la intrarea în sectorul D al lagărului, în fața orchestrei, de cealaltă margine a drumului, un imens brad: simbolul sărbătorii bunei învoiri între oameni. Bradul era împodobit cu becuri electrice, panglici colorate și poleială de argint.

Odată, cu câteva zile înainte de Crăciun, seara pe la ora șase, orchestra formată din șaizeci de oameni cânta de zor. Osteniți, deținuții făcură un ultim efort pentru a putea intra în lagăr în ținută de marș. Sub pomul împodobit și cu toate becurile aprinse, în locul tradiționalei mese cu daruri – Gabentisch *– se aflau înșirate patru scaune. Pe scaune ședeau deținuți în haine vărgate, într-o ținută foarte neobișnuită. De gâtul lor era atârnată câte o tăbliță pe care scria: „Așa pățește cine încearcă să evadeze". Erau patru morți. Fuseseră împușcați.*

Zerlegkommando-*ul* – Kommando-*ul pentru demontări – avea sarcina de a demonta din resturile de avioane transportate aici, din Germania și din teritoriile ocupate, piesele utilizabile. Locul său de*

muncă se afla la depărtare de șase kilometri de Birkenau. Piesele astfel recuperate se încărcau în vagoane și se trimiteau la fabricile de avioane pentru a fi reutilizate. Munca se desfășura pe un spațiu foarte întins. Adeseori deținuții dădeau peste lucruri prețioase pentru ei. Aproape în fiecare epavă de avion găseau câteva picături de benzină. Deținuții care lucrau la bucătărie le dădeau alimente în schimbul benzinei, care le trebuia pentru brichete. Apoi, în genții piloților găseau uneori biscuiți, țigarete, ba chiar și mănuși calde. În ultimele luni ale războiului, soseau în număr mare avioane doborâte de artileria antiaeriană sau epave provenite din aterizări forțate. Acestea se transportau aici în mare grabă, de aceea nu puteau fi bine verificate la locul capturării.

Deținuții politici din KZ au demonstrat, prin comportarea lor, că oamenii care au avut un ideal în viața liberă și l-au păstrat și în lagărul de concentrare. Astăzi toată lumea cunoaște condițiile de viață din lagăre. Se știe că, în această prăbușire fizică și morală, oamenii își dezvăluiau adevărata lor ființă. Majoritatea lor trăiau într-o surdă letargie, așteptându-și moartea.

A existat însă și un grup de oameni hotărâți. Oameni cu conștiință politică evoluată, care au luptat organizat și au avut o atitudine exemplară chiar și în lagărul morții. O dovadă elocventă în acest sens ne-o oferă grupul de deținuți care lucrau în Zerlegkommando. *Aceștia nu adunau din epavele avioanelor alimente sau îmbrăcăminte caldă – obiecte de importanță vitală pentru ei –, ci piese din aparatele de radio. Numai dacă ne gândim că un post de radioemisiune se compune din mai multe mii de piese de diferite dimensiuni, dacă ținem seama de faptul că la intrarea în lagăr se făcea o percheziție foarte amănunțită a fiecărui deținut și nu uităm că în KZ pedeapsa cu moartea se pronunța pentru cele mai neînsemnate încălcări ale regulamentului, putem aprecia curajul acestor oameni. Istoviți de muncă, lihniți de foame, acești luptători conștienți au știut să-și păstreze moralul și și-au riscat viața pentru a introduce pe ascuns în lagăre – fie în zdrențele cu care erau îmbrăcați, fie în gură – piesele necesare unui puternic post de radioemisiune și radiorecepție. Iar seara, după ce veneau de la lucru, nu se întindeau în culcușurile lor mizerabile, ci, la lumina unui muc de lumânare, cu unelte fabricate de mâna lor, montau aparatul căutând o legătură – pe care o și găsiră – cu prietenii din străinătate. Fapta lor rămâne o pildă strălucită a rezistenței eroice.*

Zerlegkommando-*ul se compunea din patru mii de deținuți. Mulți dintre ei au rămas în viață. Ei pot confirma cele de mai sus.*

Materialul pe care l-am pus la dispoziția acuzării nu reprezintă decât frânturi din cele ce am trăit în lagărul de la Auschwitz. Nu sunt

decât câteva instantanee din noianul nesfârşit al crimelor şi nelegiuirilor pe care le-am văzut.

Procesul durează de doi ani. S-au dat multe sentinţe de condamnare, dar au fost achitaţi nenumăraţi criminali, foşti fruntaşi de seamă în organizarea politică şi economică a celui de-al treilea Reich, care au elaborat şi au aplicat măsuri criminale de o cruzime nemaiîntâlnită.

Există însă şi un alt for de judecată: milioanele de muncitori de pe întregul glob, cu inima curată şi cu sufletul însetat de dreptate, care luptă cu îndârjire şi fără a cunoaşte compromis, pentru ca niciodată, pentru nici o făptură omenească, pământul să nu mai devină o vale a plângerii copleşită de tragedii. Tribunalul milioanelor de oameni ai muncii îi condamnă pe vinovaţi. Iar sentinţa lui nu poate fi schimbată de nici un argument şi de nici o armă.

Redactor responsabil: IOAN RODICA
Tehnoredactor: ION TUDOR
Dat la cules 12.07.1965.
Bun de tipar 24.09.1965.
Apărut 1965.
Tiraj 25.160 ex. Broșate 24.080 ex.
Intreprinderea Poligrafică „13 Decembrie 1918".

virtual-projects

{1} Institutul pentru cercetări de biologie rasială și antropologie.

{2} *General Gouvernement:* Guvernământul General din Polonia, creat în octombrie 1939, imediat după ocuparea Poloniei.

{3} În această lucrare autorul se referă la Ungaria a cărei configurație, în acel moment istoric, era urmarea Dictatului de la Viena din 1940, prin care dictatura fascistă a lui Horthy extinsese granițele Ungariei asupra unor teritorii aparținând țărilor vecine, printre care și România, căreia i s-a smuls partea de nord a Transilvaniei (*n. ed.).*

{4} În limba poloneză Oswiecim. Oraș silezian din sudul Poloniei. În apropierea lui s-a organizat lagărul de concentrare, compus din: Auschwitz I, sectorul central, de conducere, cu numeroase întreprinderi industriale și uzine de război; Auschwitz II, lagărul de concentrare propriu-zis. Aici au fost construite cele patru crematorii, camerele de gazare și lagărul anexă de la Birkenau (în limba poloneză Brzezinka), după numele unui vechi sat evacuat și distrus de război, și Auschwitz III, numit și Monowitz (în limba poloneză Monovice), lagăr de muncă pus în slujba uzinelor BUNA (I. G. Farben-industrie).

{5} *Konzentrationslager.*

{6} *Hauptsturmführer* – grad aproximativ echivalent cu cel de comandant de companie.

{7} Denumire dată de Hitler și de partizanii săi statului german fascist. Primul Reich era considerat vechiul Imperiu romano-german, iar al doilea, Imperiul german între anii 1870 și 1918, aflat sub stăpânirea Prusiei.

{8} În general, deținuții care lucrau în birouri se numeau *Schreiber,* ceea ce corespunde cu funcția de copist, impiegat.

{9} Wroclaw, unul dintre cele mai vechi orașe poloneze, așezat pe malul râului Oder. În anul 1945, prin conferința de la Potsdam, a fost redat Poloniei.

{10} Calitatea de cetățean al Reichului o aveau numai persoanele cărora nu li se aplicau dispozițiile așa-numitelor legi pentru apărarea rasei, de la Nürnberg.

{11} Închisoare renumită din Berlin.

{12} Denumirea nu corespunde întocmai scopului pentru care a fost creată noțiunea. Sensul inițial al termenului „carantină” este carantină sanitară.

{13} Eugenie – pseudoștiință burgheză care, sub pretextul că studiază ameliorarea rasei omenești, propagă cele mai reacționare idei despre inegalitatea biologică și intelectuală a oamenilor și a raselor umane și încearcă să fundamenteze din punct de vedere biologic existența claselor sociale. (Din *Dicționarul limbii române,* ap. 1956).

{14} Nanism – creștere pitică, spre deosebire de gigantism – creștere exagerată.

{15} Plutonier-major.

{16} Bilet de liberă trecere.

{17} Locotenent-major.

{18} Autorul se referă, probabil, la versul : *Partir c'est mourir un peu,* din poezia intitulată *Rondel de l'adieu* a poetului și romancierului francez Edmond Haraucourt (n. tr.).

{19} Pécs, oraș în Ungaria.

{20} Szombathely, oraș în Ungaria.

{21} Pe baza ideologiei fasciste de înnobilare a rasei, a fost organizată *Lebensborn A. G.,* Societatea pe acțiuni a sursei de viață. Scopul ei era promovarea nașterilor în afara căsătoriei.

{22} Sergent.

{23} Piromanie – formă de tulburare psihică în care bolnavul simte impulsul de a da foc și distrugerea astfel provocată îl delectează.

{24} Prințul Albrecht Wallenstein, Waldstein (1583–1634), comandant în armata imperială, una dintre personalitățile de seamă în războiul de treizeci de ani. Eroul unei drame de Schiller.

{25} Poliția lagărului.

{26} Pentru a face ceva (spre liniștirea bolnavului), notație folosită în medicină pentru a indica remediile indiferente.

{27} Denumirea germană a orașului polonez Lodz; în ordinea mărimii, al doilea oraș din Polonia.

{28} Terezin, oraș în Cehoslovacia.

{29} Lagăre ale morții din răsăritul Poloniei, primul în apropiere de Lublin, al doilea lângă râul Bug.

{30} obiecte folosite în ritualul ebraic.

{31} obiecte folosite în ritualul ebraic.

{32} obiecte folosite în ritualul ebraic.

{33} Medicii afară!

{34} Toni cel brun.

{35} Pleszew oraș în Polonia.

{36} Raciborz oraș în Polonia.

{37} Lagăr de concentrare situat în apropierea orășelului cu același nume din nordul Austriei.

{38} Terenul de apel.

{39} Orășel din sudul Austriei.

{40} *Freiherr von Birago* – inginer, ofițer de geniu, renumit pentru podurile construite în scopuri militare (1792–1845).

{41} *Ausradieren* – termen folosit în discursurile amenințătoare ale lui Hitler.

{42} Germania mai presus de toate.

{43} Comună în nordul Austriei, la țărmul lacului Traun.

{44} Lagăr de pe teritoriul Germaniei în apropierea comunelor Bergen și Belsen.

{45} Fără a se infecta.

{46} Feme era denumirea unor instanțe penale care au funcționat în Germania, mai ales în Vestfalia, în timpul Evului mediu. La început au fost tribunale politice, mai târziu au devenit organizații secrete, care, în baza unei împuterniciri acordate de rege sau de împărat, judecau oamenii liberi. Sentința capitală se pronunța în absența acuzatului și era executată de unul dintre membrii tribunalului. În timpul Republicii de la Weimar, crimele săvârșite pe ascuns de extremiștii de dreapta se numeau „crime feme” (*Fememord).*

Table of Contents

CUVÂNT ÎNAINTE
DECLARAȚIE
I
II
III
IV
V
VI
VII
VIII
IX
X
XI
XII
XIII
XIV
XV
XVI
XVII
XVIII
XIX
XX
XXI
XXII
XXIII
XXIV
XXV
XXVI
XXVII
XXVIII
XXIX
XXX
XXXI
XXXII
XXXIII
XXXIV
XXXV
XXXVI
XXXVII
XXXVIII

XXXIX
XL
EPILOG

Table of Contents

CUVÂNT ÎNAINTE	4
DECLARAȚIE	6
I	7
II	12
III	15
IV	20
V	23
VI	26
VII	34
VIII	41
IX	49
X	51
XI	53
XII	58
XIII	61
XIV	65
XV	68
XVI	71
XVII	75
XVIII	76
XIX	78
XX	83
XXI	87
XXII	90
XXIII	92
XXIV	94
XXV	96

XXVI 98
XXVII 102
XXVIII 110
XXIX 114
XXX 125
XXXI 129
XXXII 136
XXXIII 138
XXXIV 140
XXXV 142
XXXVI 146
XXXVII 148
XXXVIII 150
XXXIX 154
XL 159
EPILOG 161